

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

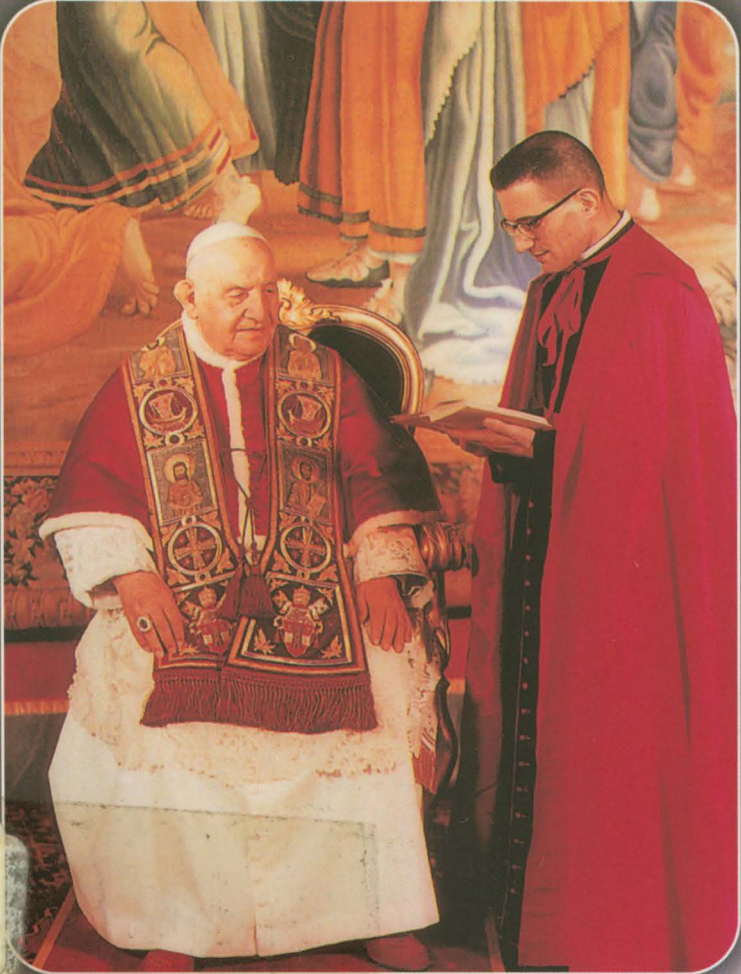
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Rinaldo Marmara

TÜRK DOSTU PAPA XXIII. JEAN

Papa XXIII. Jean'ın eski sekreteri, Mesembria
Başepiskoposu, Louis Francesco Capovilla'nın önsözüyle

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://trantley.org>

RİNALDO MARMARA

TÜRK DOSTU PAPA XXIII. JEAN

Çeviren: Dominik Pamir

**XXIII. Jean'ın eski
sekreteri, Mesembria Başepiskoposu
Loris Francesco Capovilla'nın önsözüyle**

*Bu kitabı çok doğal olarak bir zamanlar
Vatikan'ın Türkiye ve Yunanistan Temsilcisi ve
İstanbul Latin Katolik Cemaati Lideri olan
Papa XXIII. Jean'ın (Angelo Giuseppe Roncalli)
şimdiki halefleri Papa II. Jean Paul Hazretlerine;*

*Vatikan Türkiye Büyükelçisi
Ekselansları Monsenyör Luigi Conti'ye;*

*İstanbul Latin Katolik Cemaati Lideri
Ekselansları Monsenyör Louis Pelatre'a;*

*Ayrıca bu kitabın gerçekteşmesinde
aydınlattıcı tavsiyeler ve yararlı yardımlarda bulunan
şansölye Monsenyör Georges Marovitch'ı
ithaf etmek istedik.*

İşteme Adresi:
Lorenzo Piretto, Latin-Katolik Ruhani Reisliği
Papa Roncalli Sok. No. 83 80230 Harbiye /İstanbul
Tel. (0212) 248 07 75 Fax. (0212) 241 15 43

Baskı-Cilt: Berdan Matbaası

ISBN 975-93164-0-4

Arka kapak resmi: Erol Sarafyan'ın bir tablosu

İÇİNDEKİLER

Sunuş –5

Önsöz –7

Yazarın önsözü –13

Angelo Giuseppe Roncalli –22

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN PAPALIK TEMSİLCİSİ

İSTANBUL LATİN KATOLİK KİLİSESİ RUHANİ LİDERİ (1935-1944)

Mgr. Roncalli'nin İstanbul Latin Katolik Kilisesi'ne gelişi –29

Yeni cemaat liderinin konuşması

Selefi Mgr. Margotti'nin bırakmış olduğu ağır miras

Mgr. Roncalli'nin episkoposluğu sırasında iz bırakan olaylar –37

Türk dostu –67

“Türkleri seviyorum”

Kilisede Türkçe dualar

İstanbul kentine hayran biri

Hükümet yetkilileri ile dostça ilişkiler

Barış adamı –79

Yürekli bir adam –89

Yahudilere yardım

Yunanistan'daki açlık kurbanı çocuklara yardım

1945-1958: Paris-Venedik –97

PAPA XXIII. JEAN

Papa: Barış ve birlik adamı –101

Doğu bloku ülkeleriyle ilişkilerde buzların çözülmesi

Papalık genelgeleri –111

II. Vatikan Konsili –114

Yeni bir devir, yeni bir üslûp

Türklerin daimi dostu –118

Vatikan ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkiler sorumlusu

Papa XXIII. Jean'ın ölümü –129

Tamıkhklar –137

Monsenyör Angelo ve Ökümenik Patrikhane

Papa XXIII. Jean ve Türkler

Kutlu kişi ilan edilmeye doğru –148

Sunuş

Dünyamız sevgiye hasret. Bu temel nedenle dünyamızın her zamankinden çok barışa ve kardeşliğe ihtiyacı var.

Din, dil ve ırk farkı gözetmeksizin insanları bir araya getirmenin en iyi yolu sevgi ve barıştır.

İnsanlığı sevgi ve saygı şemsiyesi altında bir araya getirebilecek örnek insanlara, liderlere her zaman ihtiyaç olmuştur. Bu gibi insanların yüreklerinde herkes için yeterince yer vardır ve bütün insanları kucaklayabilecek güçtedirler. Onları tanımak ve gelecek kuşaklara tanıtmak gerekir.

Bu kitap, hamuru böyle olan bir adamdan, bütün insanları kardeşi ve dostu olarak gören ve tüm yaşamını dünya barışı için harcayan Papa XXIII. Jean'dan, Angelo Giuseppe Roncalli'den söz ediyor.

Roncalli papa olmadan çok önce İstanbul'da uzun süre Katolik Cemaati Liderliği yapmıştı. Gerçek bir Türk dostu ve Atatürk hayranıydı. Onu içinden biri gibi gören Türk halkı onu kabul etmiş, aynı şekilde Roncalli de her fırsatta "*Türkleri seviyorum*" diyerek Türk halkına duyduğu sempatiyi dile getirmiştir.

Dost canlısı Türk halkı Roncalli'yi halihazırda olduğu gibi gelecekte de unutmayacak ve onun tarafından açılmış olan dostluk ve sevgi kapısını açık tutacaktır.

Papa XXIII. Jean'ı, Angelo Giuseppe Roncalli'yi dostluk ve saygıyla anarak, bütün Hristiyan dünyasını bu yüce kişiliğin 3 Eylül 2000 tarihinde kutlu kişi ilan edilışinden dolayı kutlarız.

İstemihan Talay
Türkiye Cumhuriyeti
Kültür Bakanı

Önsöz

Papa XXIII. Jean'ın kutsal kişi ilan edilmesi için çalışan ulusal Kurul ile Rinaldo Marmara, müminlerin yüzünü aydınlatan umut ışığında toplumu oluşturan farklı bileşenler arasındaki dostça ve samimi ilişkileri yaymak amacıyla soy-lu Türk ulusu vatandaşları için kaleme alınmış bu biyografi-ye önsöz yazmamı istemekle bana onur verdiler.

Tarifsiz bir heyecanla buradan, Sotto il Monte evinden Angelo Giuseppe Roncalli'nin, hümanist ve bütün insanların kardeşi olarak din adamı duyarlılığıyla baştan başa dolaştığı büyüleyici, ilahi ve geniş toprakları olan Boğazın iki yakasın-daki büyük şehri görür gibi oluyordum.

Mgr. Roncalli, 1935'te hepimizin tamamen katıldığı dua-larından birinde, Hıristiyanlık tarihinin ilk Pentekost (Kut-sal Ruh'un İnişi) bayramına göndermede bulunarak, Herşe-ye-Kadir'in, mührünü yaratılmışlara basarak gerçekleştirdi-ği mucizenin yenilenmesini diliyordu:

“Alevden diller, görünmüyorlarsa da içten yürekleri tutuş-turmaktadır. Rab'bin sevgisi bizleri tatlılıkla yakıp kül et-mektedir. Bizi çevreleyen her şey coşkuyla dönüşmektedir. Biz-ler bütün halkların tarihindeki en ilginç toplumsal dirilişin tanıklarıyız. Rab'bin gizini kim bilir? Bize, bizler için çizilen yolda özenle yürümek düşer.”

Tanrı'yla sıkı bir ilişki içinde bulunan ve benzerinin,hiz-metine adanmış iyilik dolu yüreğinden yükselen coşkulu sesi, Vatikan'ın mahzenlerinde yankılanarak bizlere kadar gel-mektedir:

“Ey Rab, şimdi ve daima yakarıyoruz, bize dünyanın yü-zünü değiştirecek Ruhunu gönder.”

Bu, insan ilişkilerinde yeni bir düzenin alçakgönüllü sorumlusu olan dingin ve bilge bir adamın güven dolu duasıdır, “temeli gerçeğe ve adalete dayanan, sevgi tarafından esinlenen ve canlandırılan, özgürlük içinde gerçekleşen bir düzen” (Pacem in terris, 168).

Roncalli, İstanbul’da 1935’ten 1944’e kadar yaklaşık on yıl, tükenmez teselli kaynağı olarak vadedilmiş Topraklara ulaşma iddiasında olmadan işte böyle yaşadı; “Günlüğü”nde, inandığı doğruları gerçekleştirme yönünde bir avuç tohum ektiğini belirtmekle yetindi. -“Bundan birkaç yıl sonra, kuşkusuz, bana bunun için teşekkür edeceklerdir.”(1936)

Türkiye’deki görevinin sona ermesinden elli yıl sonra onu ve onu bu kutsanmış ülkeye gönderen Kiliseyi onurlandıran anılar Boğaz kıyılarında açığa çıkmaktadır: Herkes; papazlar, rahipler ve rahibeler, Katolik cemaatleri ve bütün diğer değerli kişiler, Avrupa ülkelerinin seçkin yerel temsilcileri, Türk Hükümeti yetkilileri ve bütün Türk halkı onu saygıyla anıyor.

Kabul edilen ve gösterilen dostluk işaretleri nasıl unutulabilir? Bu tanıklıkların hepsi hiçbir şeyin kaybolmadığını, her şeyin zamanı geldiğinde büyük bir coşkuyla yeniden canlandığını gösterir.

Roncalli, her ne kadar ülkenin hükümetiyle resmi ilişki kuramasa da İstanbul’da on yıl boyunca saygıya lâyık bir konuk olarak kaldı, saygı gördü ve beğenildi. Ama yine de, on yıllık vekâleti sona erdiğinde kendisine uzatılan ilk el, kısa bir süre önce Paris Büyükelçiliği’ne atanan Ankara’daki dış işleri departmanı eski genel müdürü Numan Rıfat Menemencioğlu’nun eliydi; aynı el kendisine yeni kardinal ve patrik olduğunda da uzatıldı; aynı el Venedik’te eski arkadaşına son bir kez elveda demek üzere uzatıldı.

Roncalli’nin birkaç yıl sonra Papalık makamına çıkmasına çok sevinen Menemencioğlu, Türk Devleti ile Vatikan ara-

sında yeni ve daha sıkı ilişkilerin doğmasına vesile oldu, bu da halk tarafından anlaşılmış ve hükümetler tarafından doğru bir şekilde yorumlanmış, nezaketle ve insanlıkla yoğrulmuş dostça yenilenen ilişkilerin mantıklı bir sonucuydu.

Papa XXIII. Jean'ın seçilmesinden az bir süre sonra İstanbul Papalık Temsilcisi Giacomo Testa, Vatikan'a Menemencioğlu'nun bir sağlık sorunu ile karşı karşıya olduğunu bildirdi. Papa hemen Vatikan Sekreteryası Vekili Monsenyör Angelo Dell'Acqua'yı kendisi için kaygılandığını ve dua ettiğini söylemesi için görevlendirdi. Ölüm döşegindeki Menemencioğlu, Papa'nın bu inceliğinin kendisine güç verdiğini, güç vermeye devam etmesi için mesajını yatağının yanında bulundurduğunu özel ulakla bildiriyordu.

Menemencioğlu'nun ölümü üzerine Papa XXIII. Jean dua etmek için inzivaya çekildi ve halkı için yapmış olduğu her şey için politik ve diplomatik kariyeri sırasında karşılaşmış olduğu herkesin minnettarlığının bir ifadesi olarak kendiliğinden adalet ve iyiliğe eğilimli bu adamın ebedi huzuru için ayin düzenledi.

Dostlarım olarak gördüğüm ve Tanrı'ya olan imanda ve hepimizin babası İbrahim'de şefkatle sevdiğim sevgili tanıdıklarım ve İstanbul sakinleri, şu durumda, ruhumun derinliklerinden dudaklarıma kadar çıkan sözlerden dolayı beni affedeceklerdir:

- *Kutsal Peder, Menemencioğlu Doğru kişilerin bulunduğu Yere girdi.*
- *Bunu nereden biliyordun?*
- *Çünkü o elinde yazılı geçiş iznini, sizin mesajınızı taşıyordu.*

11 Nisan 1960'ta Türkiye'nin ilk Vatikan Büyükelçisi Ekselemları Nureddin Vergin güven mektubunu papaya sunarken XXIII. Jean şüphesiz Menemencioğlu'nu düşünüyordu. Papa, bu diplomatik jesti, uluslararası gerçek barışı sağlamak amacıyla faal bir işbirliğine giren, cömertçe vaatlerin

Türk dostu Papa XXII. Jean

bir önbelirtisi olarak yeniliğe yönelen Türkiye'nin değerli evlâtlarına duyduğu büyük bir güven ve sempati dolu bir konuşmayla karşılık verdi.

Daha fazla şey söylemeye gerek yok, kalemim kalp atışlarının ritminde bu kağıt üzerinde dolaşmaya devam ediyor.

Dostum, Monsenyör Georges Marovitch'le işbirliği içinde bulunan Rinaldo Marmara'nın yüreğini koyarak kaleme aldığı bu biyografik tanıtma yazısı, Türklere eski hemşehrilerini tanıttacaktır. Erol Sarafyan'ın tuvalinde tasvir edilmiş haliyle yukardan bize gülümsemekte ve bizi yüreklendirmektedir.

Herkes tarafından bilinen ince bir zekâya sahipti, turist olarak değil de din adamı sıfatıyla geçtiği ülkeler, değişik saatlerdeki günlük dualarında değerli taşlar gibi yerleştirilmişlerdi:

“Her gün dua kitabımı okurken saat 6 duasında Fransa'yı, saat 9 duasında Türkiye'yi, saat 12 duasında Yunanistan'ı, saat 15 duasında Bulgaristan'ı düşünüyorum. Ve herkes için ölümler ve diriler için dua ediyorum.”

Papalığının son dönemlerinde, birçok kişi arasından iki önemli şahsiyet, İstanbul Belediye Başkanı genç Kâmuran Görgün (19.12.1962) ve Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin (20.03.1963) ona çok büyük destek oldu.

Bu dostça konuşmanın yankıları Türkiye'nin her tarafına ulaştı, yeryüzündeki bütün uluslar arasında daha etkili ve daha yakın bir işbirliği oluşması amacıyla yeni kuşakların kaderi akıl ve sebatla hazırlanmaktaydı:

“Çiçek açmış Boğaz kıyılarını anmak, bizim için, gördüğümüz nezaket dolu konukseverliği yeniden yaşamak demektir; İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği kargaşa öncesindeki uzun yıllara yayılan bir dizi barışçıl ve mutluluk dolu karşılaşmayı hatırlamak demektir. İkinci Dünya Savaşı pat-

lak verdiğinde Türkiye silahlı çatışmaların dışındaydı ve öyle kalmayı tercih etti. Türkiye savaşın dışında kalmakla, büyük felaketin onca kurbanına yardımda bulunabilmiş ve ailelerin birbirleriyle iletişim kurmaları konularında faal biçimde çalışmıştır; bu anılmaya değer bir olgudur.”

Türkiye’deki Hristiyanlar saygıdeğer ökümenik Patrik I. Atenagoras’ın, Papa XXIII. Jean’ın Papalık makamına oturduğu zamanlar söylediği peygamberimsi haykırışını anımsıyorlar ve bundan dolayı pek seviniyorlar:

“Tanrı tarafından gönderilen bir adam ortaya çıktı; bu adamın adı Jean’dı (Yu 1, 6).”

Hristiyanlar tek Tanrıya inanan öteki kardeşlerini, Yahudileri ve Müslümanları aynı zamanda kadın-erkek, iyi niyetli bütün insanları yürekten sevmek zorundadırlar. Hristiyanlar İstanbul’daki ve Türkiye’deki vatandaşlara XXIII. Jean’ın 11 Haziran 1959 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a sunmuş olduğu çiçekleri sunuyor:

“Mösyö, sizleri Türkiye Cumhurbaşkanı olarak Roma’da, Vatikan’da görmekten mutlu olacağımızı bir kez daha tekrarlamaktan memnuniyet duyuyoruz. Türkiye’de kaldığımız süre içinde yolculuğa çıkanlara ya da yolculuk etmekte olanlara söylenen çok güzel bir deyiş öğrenmiştik: Tanrı seni korusun, yolunda güller açsın.

İzin verirseniz değerli ziyaretinizin bizde uyandırdığı mutluluğu taçlandırmak için ve Boğazın çiçek açmış kıyılarındaki değerli anılarımızı yeniden yaşamak için, Anadolu’nun geniş yaylalarında, öğrenmiş olduğumuz ve eskiden oradaki Hristiyanlara ezbere okuttuğumuz yakarmaları ana dilinizde tekrar ediyoruz:

Tanrı mübarek olsun.

Onun aziz adı mübarek olsun.

Türk halkını koruması için Tanrıya dua ediyor, Türk hal-

Türk dostu Papa XXII. Jean

kı ve onu yönetenler için Tanrının lütfunu esirgememesini yürekten diliyoruz.”

Loris Francesco Capovilla
XXIII. Jean'ın eski sekreteri

XXIII. Giovanni, Sotto il Monte, 19 Mart 2000
Angelo Guiseppe Roncalli'nin episkopos oluşunun LXXV. yıldönümü

Yazarın önsözü

Ekselansları Monsenyör Capovilla, hiç kuşku yok ki, efendisi Papa XXIII. Jean'ın sadeliği ve inceliğinden etkilenecek, önsözünde ileri sürdüğünün tersine, bu basit kitaba önsöz yazmakla aslında bizleri onurlandırmış oluyor. Ayrıca gerek telefonla gerek mektupla bize verdiği değerli öğütler ve kullanıma sunduğu belge ve fotoğraflar için de kendisine teşekkür ederiz.

Her şeyden önce, bu eserin varlığından haberdar olur olmaz, basılması ve XXIII. Jean'ın kutlu kişi ilan edileceği güne yetiştirilmesi için elinden geleni yapan Türkiye Cumhuriyeti eski Çevre Bakanı Dr. İmren Aykut Hanımefendi'ye minnetimizi belirtmek isteriz. Bakanın etkili desteği olmasaydı bu gerçekleşmezdi. Ortaya çıkmasında büyük katkılar sunduğu bu kitap, Bakanın duyduğu evrensel kardeşlik kaygısının anlamlı bir tanığı ve dokunaklı bir çağrısıdır. Bunun için de kendisine ayrıca teşekkür ederiz.

Çok kısa bir süre içinde yazılmış olan bu kitap ancak birçok kişinin yardımları ile gerçekleşebildi. Burada bu kişilere de minnettarlığımızı belirtmek istiyoruz.

Ekselansları Monsenyör Louis Pelâtre, XXIII. Jean'ın 29 Şubat 1960 tarihindeki *"motu proprio"* öğretilerine sadık kalarak Kilise'nin çalışmasının devamı için arşivlerin gerekliliği ve önemini *"gelecek kuşaklar için tinsel bir kaynak oluşturacak"* sözleriyle belirterek şimdilik üzerinde çalıştığımız İstanbul Latin Kilisesi'nin kuruluşundan bugüne oluşan tarihinin düzenlenmesi konusunda bizi cesaretlendirdi, bize destek verdi ve yardımcı oldu, bu yapıt da bu çalışmanın önemli bir sayfasını oluşturuyor.

Ekselansları Monsenyör Georges Marovitch, başvuracağı-

mız kaynakları bize göstererek ve gerekli metinleri temin ederek orkestra şefinin sihirli değneği gibi bu girişimin gerçekleşmesinde bize kılavuzluk etti. Mgr. Roncalli'nin ökümenik ruhunu örnek almış, dinler arası ilişkilerin yorulmaz işçisi olan Mgr. Marovitch, Episkoposluk'ta "evrensel kardeşlik" imajını belirginleştirmektedir.

Saygıdeğer Peder Lorenzo Piretto, Dominiken Tarikatı kitaplığının lâbirentlerinde bize eşlik ederken işaret ettiği önemli kitaplarla bu çalışmanın gerçekleşmesinde büyük rol almıştır. Ona ve Saygıdeğer Peder Guiseppe Gandolfo'ya içten konukseverlikleri için teşekkürü borç biliyoruz. Evlerindeki arşivleri açmakla İstanbul Episkoposluğu tarihini yazma konusunda karşılıklı ödenemeyecek bir yardımda bulundular.

Saygıdeğer Peder Luigi İannito, Mgr. Roncalli örneğinde olduğu gibi eski Levanten geleneklerini sarsarak İstanbul Episkoposluğuna bağlı müminleri Türkçe dua okumaya alıştırdı. Roncalli ile ilgili çok zengin bilgiler içeren arşivleri için kendisine minnettarız.

Paris Lazarist Tarikatı başkanı saygıdeğer Peder Pierre Cornée'ye ve eski hocamız saygıdeğer Peder Yves Danjou'ya Lazarist Tarikatı arşivlerine başvurmamıza izin verdikleri için şükranlarımızı sunarız. Aynı zamanda saygıdeğer Peder Émile Toulemonde'a İstanbul'da bulunduğu sıralarda Saint-Benoît Lisesi arşivlerine girmemize ve Lise Müdürü Mösyö Michel Goupil'e de belgelerden fotokopi almamıza izin verdiği için teşekkürlerimizi sunarız.

Salezyen Tarikatı'ndan saygıdeğer Peder Guiseppe Giorgis'e de Saint-Esprit Katedrali'nin zengin fotoğraf koleksiyonunu kullanımımıza sunduğu için teşekkür ederiz.

Episkoposluğumuzun tarihi hakkında geniş bilgiye sahip olan ve bu konuda yardım etmeye her zaman hazır olan Kapüsen Tarikatı'ndan saygıdeğer Peder Aloys'e ve günümüzde bilimsel çevrelerde yankılanan tarihi temeller hakkında baş-

vurduğumuz Assomptionnist Tarikatı'ndan saygıdeğer Peder Alain Fontaine'e şükranlarımızı sunmayı bir borç biliriz.

Yerel kilisemizin tarihi konusunda Vatikan'ın gizli arşivlerine ulaşmamıza izin veren Sayın Kardinal Luigi Poggi ve İnanç Propaganda arşivlerine girmemize izin veren Sayın Kardinal Josef Tomko'ya minnettarlığımızı bildiririz.

Roma'dan, yardımsever ve bulunmaz dostumuz Mösyö Elio Campomizzi bize gerekli kitapları çabucak temin etmiştir.

Son olarak da izin vererseniz, Paul Valéry de Montpellier Üniversitesi Başkan Yardımcısı Madam Marie-Paule Masson'u burada anmak istiyorum, onsuz bu çalışmanın iyi bir şekilde yürümesi mümkün olamazdı. Teknik konulardaki araştırmalarda bize yaptığı kılavuzluk ve vakanüvis konularında bizi bilgilendirdiği için kendisine minnettarız.

Şöyle ya da böyle yardımımıza koşan bütün bu iyi "Samiyeli"lerin hepsini burada anımsamamızın imkânsızlığı karşısında onları zamanı geldiğinde anması için Papa XXIII. Jean'a bırakıyoruz.

* * *

Bu kitabın temel amacı eski, Türkiye ve Yunanistan Papalık Temsilcisi, İstanbul Episkoposluk Ruhani Lideri Mgr. Roncalli'yi Türkiye'deki bütün Hristiyan ve gayri Hristiyanlara tanıtabilmektir; ilk andan itibaren onları yüreğinde taşıyan bu kişiyi, bu sayede tanıyabilsin ve sevebilsinler diye.

Bu kitap, aynı zamanda, bu kutsal kişinin hayatının -pek anlatılmayan- Türkiye'de geçirdiği dönemiyle ilgili bölümüyle ilgilenen herkese hitap etmektedir. Bu kitabın tek değerli yanı bu dönemle ve Papa XXIII. Jean olduktan sonra, anılarında ve özellikle yüreğinde çok önemli yer tutan Türkiye'yle olan diplomatik ilişkilerini sürdürdüğü yakın yıllarla ilgili en önemli belgeleri bir araya getirmesidir.

Bu kitapla Mgr. Roncalli'yi "evrensel kardeşlik" örneği o-

larak salık vererek İstanbul'da, Türkiye'de ve bütün dünyada farklı din, ırk ve uyruğa sahip insanlar arasında uzlaşma ve barışa katkıda bulunmayı umuyoruz. Bir tesadüf eseri, 800 yıl önce Anadolu yaylalarından ünlü tassavuf şairi Mevlâna sınır tanımayan ünlü kardeşlik çağrısını yapıyordu: *"Gel gel! Ne olursan ol yine gel! Kâfir, putperest ateşe tapan, mecusi olsan da gel!"* Mgr. Roncalli de şöyle devam ediyor: *"Bu antik, şanlı ve sevilen Türkiye topraklarında, biz Katolikler ayrı uyruklu yabancılar olarak bu topraklarda yaşamakta ve çalışmaktayız, bu halkı ve liderlerini harekete geçiren samimi barış sevgisinin lehinde konuşmaktan memnunuz. ..."*

Mgr. Roncalli Hristiyanları diğer dinlerden ayıran farklılıkları aşmaya ve iyi niyetli insanlar arasındaki engelleri kaldırmaya mı davet ediyordu? Ekim 1931'de yapılan Balkan Konferansı sırasında Mustafa Kemal Atatürk'ün deklarasyonunu anımsatan bir çağrıydı Mgr. Roncalli'nin çağrısı: *"İnsanları mutlu edebilecek tek yol, onları birbirlerine yaklaştıran etkinliktir..."*

Bu kitabın yazarı da Mgr. Roncalli'nin görüşüne sadık olarak metinlerin araştırılması sırasında *"ayıran ve zıtlık oluşturan daha çok birleştirici"* nitelikteki metinleri seçmeye özen göstermiştir:

"Türkiye'de kaldığım huzurlu ve mutlu on yıl içinde kendimi her türlü siyasi etkinliğin ve eğilimin dışında tutarak yalnızca ruhani görevimi yapmaya verdim. Türk halkına duyduğum derin anlayış, saygı ve içten sevgim nedeniyle kişisel ilişkilerinde ve ülkenin iktidardaki yetkilileri ile olan mütevazı ilişkilerimde en ufak bir tahrike yol açmamaya özen gösterdim."

* * *

Bu küçük kitabın yazarı, yaşı elvermediği için, bu yüksek rütbeli din adamının Türkiye'de kaldığı dönemde yakınında

bulunmak ayrıcalığına erişemedi, ama Mgr. Roncalli'yi tanımış olan kişilerde onun uyandırdığı dostluk ve yakınlık etkisine tanıklık edebilir. Büyük babasının kulağını radyoya dayayarak eski Papalık Temsilcisi'nin Papalık makamına seçilişini duyduğunda döktüğü sevinç gözyaşlarını duygulanarak anımsamaktadır.

* * *

XXIII. Jean'ın kişiliği hakkında uzmanca analizlere girmek istemiyoruz. Bu çalışma sırasında dikkatimizi çeken ve geçen bunca zamanın yok edemediği sadakati üzerine birkaç noktaya değineceğiz.

Türkiye'ye ayak basar basmaz, yerel yetkililerle olan ilişkilerinde örnek olmuş ve bunu da 6 Ocak 1935 tarihinde yaptığı ilk konuşmasında belirtmiştir: *“Dün aranızda gelir gelmez, doğanın, tarihin ve sanatın güzellik kattığı ve herkesin git-tikçe daha çok hayranlık duyduğu bu eşsiz İstanbul metropolünün en üst devlet yetkilisine saygılarımı sunmaya gittim.”*

Mgr. Roncalli Türkiye'de kendi ruhani ve pastoral (doğru yolu gösteren) görevinden başka bir temsilciliği olmadığını çok iyi biliyordu. Ancak her fırsatta hükümet yetkililerine minnetini ve saygısını varlığıyla ifade etmekten kaçınmadı. Bu davranışı Dışişleri Bakanlığı yüksek çevrelerinde samimi bir hayranlık uyandırdı. Bu iyi anlayış havası Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in 1 Şubat 1955 tarihinde Papa XII. Pius'u ziyaret etmesine yol açmış oldu. Bu ziyareti sonuca bağlamak da Ekselansları İhsan Sabri Çağlayangil'e düştü:

“Yerel yetkililerle karşılıklı saygıya dayalı çok iyi ilişkiler kurmuştu. Türkiye ile Papalık arasında henüz diplomatik ilişkiler kurulmamıştı. Buna rağmen Ankara'da Dışişleri Bakanlığı'nı ziyaret edip saygılarını sunarak fırsatlar yaratmasını biliyordu. O devirde, Numan Menemencioğlu, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri idi. İkisi arasında daha sonra Paris'te karşılaştıklarında güçlenecek bir dostluk kuruldu.”

Türk dostu Papa XXII. Jean

Bu dostluk Türkiye Devleti sınırlarını aşarak Paris'te, Venedik'te ve Roma'da devam etti. Roma'da Papalık makamına çıkan episkopos, her zaman dostu olarak kalmış Türk arkadaşının sağlığından endişe duyar ve onun için dua ederdi.

Mgr. Roncalli Türkiye'deki ilk yıllarından itibaren "Günlüğü"ne şunları yazıyordu: *"Türkleri seviyorum, uygarlık yolunda yeri hazır olan bu halkın doğal yeteneklerine güveniyorum."*

Türk halkına duyduğu sevgi Türkiye'de kaldığı süreye bağlı bir duygu değildi. Papa olduğu zaman da bu duygu onu izledi. 1960'da Aziz Yuhanna Krisostomos bayramı nedeniyle İstanbul Episkoposluğu'na gönderdiği telgrafta XXIII. Jean, bir yandan *"Boğaz kıyılarında çok tatlı anıları"* olduğunu belirtirken, her zaman yüreğinde olan *"(...) Türk halkı için özel mutluluk dilekleri"*ni sunuyordu.

XXIII. Jean, Papalık makamına çıkışının ikinci yıldönümü nedeniyle Ekselansları Monsenyör Francesco Lardone'nin göndermiş olduğu tebrik telgrafına verdiği cevapta *"her zaman yüreğinde olan Türk halkı için özel mutluluk dilekleri"*ni sunduğunu ekliyordu.

Bu dostluk duygusunun karşılıklı olduğunun altını çizelim. Papalık makamına çıkışı nedeniyle o zamanki Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu şu sözleri dile getiriyordu: *"Papa hazretlerinin eskiden Papalık Temsilcisi olarak Katolik Kilisesi'ni temsilen bulunduğu Türkiye'yi çok iyi tanıdığını bilmek beni mutlu ediyor. Ayrıca Papalık makamında bir Türk dostunun bulunması da benim için çok sevindirici."*

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar 11 Haziran 1959 Perşembe günü yeni Papa XXIII. Jean'ı ziyaret etmekte gecikmedi. Bu görüşme eski Papalık Temsilcisi'nin İstanbul anılarını yad etmesi ve Türk halkına olan yakınlığını belirtmesi için bir fırsat oldu: *"Sayın Cumhurbaşkanı, bu ziyaretiniz bizim için çok memnuniyet vericidir. On yıl boyunca"*

ca İstanbul ve Türkiye’de yaşadıkdan sonra, bizim durumumuzda olduğu gibi, öylesine zengin, öylesine büyüleyici izlenimler edindik ki; bu izlenimler her şeyden önce, Yaratıcının vatanınıza vermek lütfunda bulunduğu doğal güzelliklerdi. Çoğu zaman, Türkiye’nin çeşitli bölgelerine yaptığımız ziyaretler sırasında ünlü Boğaz, İzmir, Bursa, Marmara adaları gibi sit alanları hâlâ aklımızdadır... Onları görmek mutluluğuna erişmiş olan kişinin belleğinden silinmeyecek ne büyüleyici manzaralar! Sadece eşsiz Aya Sofya’nın bile kafamızda canlandırmaya yettiği yüz yıllar boyunca toprağınızda birikmiş kültür ve sanat hazinelerine ne demeli! (...) Sayın Cumhurbaşkanı, sizin ulusunuz, 1935’ten günümüze dek çeyrek yüzyılda ne büyük ilerleme kaydetti! Ankara’da o zamanki Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri (Numan Menemencioğlu) ile gayri resmi, ama içten ve samimi olan o ilk karşılaşmamızı, daha sonra Paris’te buluşmamızı ve yaklaşık on yıl süren samimi dostluğumuzu büyük bir zevkle anımsatmamıza izin verin. Gördüğünüz gibi gözden irak ama gönüle yakın bir şekilde Türkiye’yle samimiyetle ilgileniyoruz.”

Bu ziyaretin ardından, aralarındaki dostluk ilişkilerini pekiştirmek amacıyla Vatikan’la Türkiye karşılıklı olarak resmen diplomatik ilişkiler kurmaya karar verdi. Ekselansları Monsenyör Francesco Lardone, Vatikan’ın Türkiye’deki ilk büyükelçisi oldu. Sayın Nureddin Vergin de Türkiye’nin Vatikan’daki ilk büyükelçisi oldu. Böylece bu iki devlet arasında sürekli ilişkiler ancak XXIII. Jean’ın papalığı sırasında kurulabildi.

20 Mart 1963 Çarşamba günü Türkiye Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin XXIII. Jean tarafından kabul edildi. Papa’nın kabul konuşması yine İstanbul’da kaldığı günlerin anılarıyla doluydu.

1960’da, Mgr. Roncalli’nin Papalık temsilcisi olarak İstanbul’da kalışının anısına hazırlanan levhanın açılış töreni sırasında General Refik Tulga, üstü yazılı levhayı açarken

Türk dostu Papa XXII. Jean

yaptığı konuşmasını son derece sembolik bir cümle ile bitiriyordu: *“Papa Roncalli tarihteki ilk Türk papadır.”*

Mgr. Roncalli Atatürk’e hayrandı ve ona büyük saygı duyuyordu. Ekselânsları İhsan Sabri Çağlayangil bu hayranlığı şu sözlerle özetliyordu: *“Bu hayranlık Atatürk’ün ulusuna özgürlük ve bağımsızlık kazandırmasından değil de onu sürekli olarak çağdaş uygarlık seviyesine çıkarmaya çalışmasından ileri geliyordu.”*

Mgr. Roncalli’nin sadakati “evrensel kardeşlik” mantığınca görülmektedir. Bulgaristan’ı terk ederken yaptığı veda konuşmasında düşünce ve duygularını şu şekilde ifade ediyordu: *“Eski bir Katolik İrlanda geleneğine göre, Noel arifesinde, kutsal gecede sığınacak bir yer arayan Aziz Yusuf’a Meryem Ana’ya, içeride ateşin ve donatılmış sofranın yanında bir ailenin kendilerini beklediğini belirtmek için her evde pencerenin önüne yanar bir mum konur. Her nerede olursam olayım, dünyanın öbür ucunda da olsa, yerinden yurdundan olmuş bir Bulgar evimin önünden geçerse, penceremin önünde yanar bir mum bulacaktır. Kapımı çalsın yeter; ister Katolik olsun ister Ortodoks, kapım ona açılacaktır. Bulgar olması yeter; içeri girebilir, ona en sevgi dolu konukseverliği göstereceğim.”*

İstanbul’da 28 Mayıs 1944’te Pentekost Bayramı’nda yaptığı konuşmasında Mgr. Roncalli aynı konuya yeniden değinecektir: *“İsa bu engelleri yıkmak için geldi, evrensel kardeşliği dünyaya ilan etmek için öldü; öğretisinin temel noktasını sevgi, bütün insanları onunla birleştiren, ilk kardeşimiz olan onunla bizi Baba’ya birleştiren sevgi oluşturunuyordu.”*

Mgr. Roncalli için bütün insanlar kardeşti, ölene dek bu düşüncede kaldı ve “sadık bir el” penceresindeki lambayı yakarak Papa XXIII. Jean’ın bu dünyadaki misyonunu tamamlamış olduğunu ve bundan böyle kardeşlerinin dertlerini cennette dinleyeceğini dünyaya bildiriyordu.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Önümüzdeki 3 Eylül'de Papa Roncalli kutlu kişi ilan edilecek. Yakılmış lambası, sözlerinden esinlenerek barış için çalışan bütün iyi niyetli insanları bir araya getirsin. İşte o zaman onun “evrensel kardeşlik” dileği gerçekleşmiş olacaktır.

Rinaldo Marmara
Marsillargues, 14 Nisan 2000

Angelo Guiseppe Roncalli.

Angelo Guiseppe Roncalli⁽¹⁾ 25 Kasım 1881 tarihinde Bergamo yakınlarında Sotto il Monte'de, kökleri⁽²⁾ 15. yüzyıla kadar giden küçük çiftçi bir ailede doğdu. Doğduğunun gecesinde Santa Maria di Brusicco Kilisesi'nde vaftiz⁽³⁾ edildi. Doğduğu köyde geçirdiği on beş yıl boyunca dürüst ve örnek bir Hristiyan olan büyük amcası ve vaftiz babası Zaverio'nun⁽⁴⁾ öğütleri ve örnek davranışlarından derinden etkilendi.

Algesi, küçük Angelo'nun gerçek insani değerleri çok iyi öğrenerek büyüdüğü Roncalli ailesinin günlük yaşantısını şöyle betimliyor: *"Aile her akşam mutfağın büyük masası etrafında toplanarak tespih duasını okurdu. Uzun kış geceleri boyunca büyük babanın kardeşi olan, evin yaşlı çocuğu Zaverio amca Kutsal Kitap'ı ve Da Ponte'nin meditasyonlarını okurdu. Yaz kış demeden sabah erkenden ayine gitmek için kalkarlardı. Kalktıkları zaman genellikle karanlık olurdu, sabahın serin havası insanı canlandırırır(...). Pazar günleri, iki üç yılda bir yenilenen bayramlık giysileriyle büyük ayine katılırlardı. Öğleden sonraları ise köy papazının din dersini dinlemek için kilisenin yolunu tutarlardı. Kilise evden uzakta değildi; Brusico Mahallesi'nde bulunuyordu. Tepenin biraz uzağında müminlerin başlıca litürjik bayramlarda ziyaret et-*

1. Babası Giovanni Battista Roncalli, 1877'de Marianna Mazzola ile evlendi. Küçük Angelo bu birleşmeden doğan on üç çocuktan dördüncüsüydü.

2. Bergamo episkoposluğu arşivlerinde muhafaza edilmiş, 26 Ağustos 1418 tarihli bir noter belgesinde Martino Roncalli adında birinden söz edilmektedir. Edizioni di Storia e Letteratura, Roma, 1965, quarta edizione, s. 454.

3. Bulunduğu bölgenin kilise kütüğünde görülen vaftiz tutanağının sureti. Age. s. 456.

4. Müstakbel papa, 1912 yılında, büyük amcasının ölümünden sonra anısı için yazdığı yazı. Age. s. 457.

tikleri, kilise cemaatinin gerçek ana kilisesi olan, Roman stiline yapılmış eski ve güzel San Giovanni Kilisesi yükseliyordu.”⁽⁵⁾

13 Şubat 1889 tarihinde Gaetano Camillo Guindani, Angelo'ya “Vaftizi Güçlendirme Sırrı”nı verdi; Angelo 3 Mart'ta da en içten şekilde ilk Komünyonunu aldı. Okula Sotto il Monte ilkokulunda başladı, ancak ilk Latince derslerini köy papazı Carvico'dan aldı, bu Latince bilgisi Celana kolejine üçüncülükle girmesini sağladı. Birkaç ay sonra, başka nedenlerin yanı sıra, her gün kat etmek zorunda olduğu uzun yolun verdiği yorgunluk⁽⁶⁾ nedeniyle 1892'de kesin olarak Bergamo'daki rurban okuluna girdi. Orada 1900 yılına kadar kaldı. 1895 yılında, on dört yaşındayken “traş (başın tepesi) törenine” katıldı. 1901 yılının Ocak ayında “*Canonico Flaminio Cerasola*” kurumu tarafından verilen okul bursunu kazanarak Roma'daki “Apollinaire” ruhban okulunda tahsiline devam etti. 1901 ila 1902 yılları arasında askerlik hizmetini yaptı, 1904 yılının Temmuz ayında teoloji doktoru oldu. Aynı yılın 10 Ağustos'unda, Roma'da bulunan Mote Santo'daki Santa Maria Regina Cœli Kilisesi'nde papazlık rütbesini aldı. Bir gün sonra San Pietro'da ilk ayinini yaptı.⁽⁷⁾

5. L. Algesi, *Jean XXIII*, Marietti, Roma, 1964; çeviren J. Thomas-D'Hoste. P. Lethielleux, Paris, s. 10-11.

6. Küçük Angelo 10 yaşındayken günde sekiz kilometre yol yürümek zorunda kalıyordu.

7. “*Ne var ki, unutulmaz bir gün olan o gün belleğinde başka bir mutlu olaya bağlanacaktır. Kalabalık bir hacı topluluğu arasında kaybolmuş bir vaziyette papayı görmeye çalışıyordu. X. Pius önlerinden geçerken don Angelo'ya eşlik eden kişi şöyle diyordu: Papa Hazretleri işte ilk ayinini yapan Bergamolulı genç bir papaz. Papa durdu ve ona doğru eğildi. Henüz yapmış olduğu ilk ayinin heyecanını üzerinden atmamışken Papa'yla olan bu karşılaşmasından duyduğu sevinç heyecanına eklendi ve genç papaz henüz başlamış olduğu papazlığının gereklerini Papa'ya anlatmaya kalkıştı. Çok iyi, dedi Papa ona babaca bir ifadeyle, sizi kutsuyorum ve aldığınız kararları şerefinizle yerine getirmeniz konusunda sizi yüreklendiriyorum. Doğruldu, diğer hacılara doğru birkaç adım attı, sonra geri dönüp, -‘Memleketinizde ilk ayininizi ./.’*

1905'te Papaz Roncalli, Bergamo episkoposu Mgr. Giacomo Maria Radini Tadeshi'nin sekreteri oldu. Bu episkopos, havarilik yöntemlerini çağın yeniliklerine uydurmak ve bu şekilde Hristiyanlığa gerçek sosyal boyutunu kazandırmak istiyordu. Bu adamın genç papaz üzerinde derin etkisi oldu. Mgr. Radini'nin ölümünden⁽⁸⁾ sonra Roncalli, 1915 ila 1918 yılları arasında kendi memleketine önce sıhhiye çavuşu olarak, daha sonra da Bergamo'da askeri hastane papazı olarak görev yapmaya gönderildi.

Ocak 1921'de "İmanı Yayma Yüksek Kurulu"nda görev yapmaya çağrıldı. Papa XV. Benoît ondan İtalya'daki İmanı Yayma Çalışması işini yeniden düzenlemesini istedi. Aralık ayında Fransa'da, Belçika'da, Hollanda'da ve Almanya'da bir dizi görüşmeler yaptı.

3 Mart 1925'te Areopoli unvanıyla episkoposluğa yükseltilen Mgr. Roncalli, Bulgaristan'a Papalık Temsilcisi⁽⁹⁾ olarak atandı; bu unvan ona, aynı ayın 19'unda Roma'daki San Carlo al Corso Kilisesi'nde Kardinal Giovanni Tacci tarafından törenle verildi. 25 Nisan'da Sofya'daki görevine başladı, orada Ortodokslarla yaptığı görüşmelerde ökümenizmin ne kadar zor olduğunu gözlemledi.

Bulgar Kralı Boris ile Katolik prenses Giovanna di Savoia'nın düğünü papalık temsilcisi için birçok derdin başlangıcı oldu. Nikâh 25 Ekim 1930 yılında Assisi'de kilisede kıyıldı. Evliler, Latin Kilise Hukukunun karışık evlilikler konusun-

ne zaman yapacaksınız?" diye sordu. -'Kutsal Peder, Meryem Ana'nın Göğe Kaldırılışı Bayramında.' Papa gülümsedi, bakışı bir süre sabitleşti, genç bir papaza sahip olan Venedik ve Lombardiya köylerine dalmış bakıyordu, sonra -'Meryem Ana'nın Göğe Kaldırılışı Bayramı' sözlerini tekrar ederek -'Ne büyük bayram! Bu Bergamo çanları kimbilir nasıl çalacaklar!' dedi." L. Algesi, *Giovanni XXIII*, op. cit. s. 34.

8. 22 Ağustos 1914.

9. Mgr. Roncalli'nin andığında 7 Şubat 1925 tarihinde bu konuda notlar düşmüş. L. Capovilla, *Giovanni XXIII*, San Paolo, Milano, 1997, s. 25-26.

da öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeye söz verdiler. Ama, Bulgaristan'a gidince, 31 Ekim'de eşler Sofya Ortodoks Kilisesi'nde yeniden kilise nikahı kıydılar. Papa XII. Pius'un buna tepkisi çok sert oldu. Mgr. Roncalli gerilimli havayı yatıştırmaya çalıştı, ne var ki kral ve kraliçenin kızları Maria Luisa'nın Ortodoks Kilisesi'nde vaftiz edilmesi durumu düzeltemedi.⁽¹⁰⁾

Mgr. Roncalli'nin Bulgaristan'da geçirdiği on yıl, onun için pek de iyi geçmiş sayılmazdı. 1926'da "Günlüğü"ne şöyle yazıyordu: *"Önceden kolaylıkla tahmin ettiğim gibi Bulgaristan'daki görevim bana epey sıkıntı getirecekti. Ama işin tuhafı, bu sıkıntılar kendileri için çalıştığım Bulgarlardan değil de daha çok Kilise yöneticilerinin asıl temsilcilerinden geliyor."*⁽¹¹⁾ İşte böyle, *"Mgr. Roncalli bir aggiornamento'nun (yenilenme) gerekli olduğunu görüyor, ayrıca bunun bunu ilerletebilecek kişiler tarafından frenlendiğini görerek de üzülmüyordu."*⁽¹²⁾

Bulgaristan'da Papalık Temsilcisi görevindeyken iki kez İstanbul'a geldi. 20 ila 24 Aralık 1928'de Bebek'teki Lazaristlere; 18 ila 21 Haziran 1931'de Büyükdere'deki Fransiskenlere (Konventüel) yaptığı ziyaretler sırasında Türkiye'yi tanıma fırsatını elde etti ve Türkiye'ye hayran kaldı.

Mgr. Roncalli, 26 Eylül 1931'de Bulgaristan'da Papalık Temsilciliği görevine atandı, üç yıl sonra da, 24 Kasım 1934'te Türkiye'ye tayin oldu. Aynı ayın 30'unda da Areopoli yerine Mesembria Başepiskoposu unvanını aldı.

Bulgaristan'ı terk etmeden önce Doğu Hristiyanlar Yük-

10. F. Della Salda, *"Oboedientia et pax", Cristianesimo nella storia*, Edizioni Dehoniane, Bologna, guigno 1987, cilt VIII/2, s. 11-15.

11. Giovanni XXIII, *Il Giornale dell'Anima*, op. cit., s. 247. Yazar tarafından İtalyanca'dan çevrilmiş.

12. P. Dubois, "Monseigneur Roncalli pasteur et diplomate", *Présence*, Erol Ferah, İstanbul, Ağustos-Eylül 1987, no. 7, s. 5.

sek Kurulu'ndan Kardinal Tacci'ye yazdığı bir mektupta: “On yıl içinde kendimi bu ülkeye çok yakın hissettim” diye açıklıyordu. Veda konuşmasında bastıramadığı duygusallığında, daha sonra 28 Mayıs 1944'te İstanbul'da, Pentekost'ta yapacağı dini konuşmasının konusunu oluşturan “evrensel kardeşlik” üzerine düşünceleri seziliyordu. *İstina* adlı Sofya Katolik dergisinde yayımlanan bu konuşmasından bazı bölümler aktaracağız.

“Kardeşlerim, ben de sizleri kutsuyorum; her şey ve herkese karşın Bulgaristan'ın daima tutkulu bir dostu olduğumu unutmayın. Eski bir Katolik İrlanda geleneğine göre, Noel arifesinde, kutsal gecede sığınacak bir yer arayan Aziz Yusuf la Meryem Ana'ya, içeride ateşin ve donatılmış sofranın yanında bir ailenin kendilerini beklediğini belirtmek için her evde pencerenin önüne yanar bir mum konur. Her nerede olursam olayım, dünyanın öbür ucunda da olsa, yerinden yurdundan olmuş bir Bulgar evimin önünden geçerse, pencere-min önünde yanar bir mum bulacaktır. Kapımı çalsın yeter; ister Katolik olsun ister Ortodoks, kapım ona açılacaktır. Bulgar olması yeter; içeri girebilir, ona en sevgi dolu konukseverliği göstereceğim.”⁽¹³⁾

13. L. Algesi'den alıntı, *Jean XXIII*, op. cit., s. 110-111.

*Türkiye ve Yunanistan
Papalık Temsilcisi*

*İstanbul
Latin Katolik Kilisesi
Ruhani Lideri
(1935-1944)*

Mgr. Roncalli'nin İstanbul Episkoposluğu'na gelişi

Türkiye ve Yunanistan Papalık Temsilcisi Mgr. Roncalli, 5 Ocak 1935 tarihinde İstanbul Latin Katolik Cemaati Lideri olarak 1945 yılına kadar kalmak üzere Boğaz kıyılarına ayak basıyordu.

Mgr. Roncalli'nin İstanbul Temsilciliğı'ne tayini haberi geldikten hemen sonra Saint-Esprit Katedrali'nin çanları bu "haberi dört bir yana yaymak için" çalmaya başladı. Bir sonraki hafta, 25 Kasım 1934 tarihinde Mgr. Dell'Acqua'nın davetine uyan ruhaniler ile müminler *Te Deum* şükran duasını söylemek için katedralde toplandılar.⁽¹⁴⁾

İstanbullu müminler ve ruhaniler Mgr. Roncalli'yi önceden tanımışlardı. İstanbul'a ilk kez 25 Mart 1927 tarihinde, Şansölye Mgr. Jean-François'nın Atina Başepiskoposluk makamına terfi törenini Mgr. Rotta ile birlikte yönetmek üzere gelmişti. 15 Ağustos 1931 tarihinde de Mgr. André Cesarano'nun Manfredonia Başepiskoposluğu'na getirilme törenini Mgr. Margotti ile birlikte yönetmek için gelmişti. Gerek Papalık Temsilcisi olarak Gürcü rahibeleri ziyareti, gerek aziz Padova'lı Antoine'nin ölümünün 700. yılı ve Efes Konsili'nin 16. yüzyılı kutlamaları nedeniyle 1928 ve 1931 yıllarında İstanbul'a gelişi, gelecekteki cemaatini yakından tanıma fırsatı verdi.

5 Ocak 1935 tarihinde İstanbul'a sessiz sedasız geldi. Ertesi gün 6 Ocak yortusunda Saint-Esprit Katedrali'nde gelişi

14. V. Del Giorno, *chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, c. II, daktilo edilmiş eser, İstanbul, 1983, s. 1094.

nedeniyle büyük bir tören yapıldı. Katedralin anı defterinde o gün hakkında şunlar yazılıdır:

“6 Ocak 1935 tarihi İstanbul Papalık Temsilciliği tarihine çok önemli bir gün olarak geçecektir: Göz kamaştırıcı parlaklığını esirgeyen güneşin eksikliği, bu aile içi bayramın baş kahramanının yüzünden yayılan tatlı parıltı ile bol bol telafi edilmişti. Sessiz sedasız Cumartesi sabahı Sofya’dan gelen Mgr. Roncalli, 6 Ocak Yortusu sabahında din adamları, rahibeler ve müminler tarafından katedralde karşılandı. Katedralin başpapazı Mgr. Collaro’nun usûllere uygun olarak sunduğu büyük haç büyük bir dindarlıkla öpmesi orada bulunanları derinden etkiledi. Haç, omuzlarına aldığı sorumluluğu temsil ediyordu. Aynı etki, Mgr. Roncalli soylu adımlarla yürüyerek kalabalığı hoş bir tebessümle babaca kutsarken de hissedildi. Bu göreve atandığını bildiren papalık belgesi okunduktan sonra Mgr. Roncalli’nin yükümlülük yeminine sadık kalacağını belirtmesi de ayrıca görülmeye değerdi. Bu saygı töreni sırasında Monsenyör elindeki episkoposluk yüzüğünü yalnız öptürmekle kalmadı, aynı zamanda verdiği babaca barış öpücüğünün yanında hiç kimsenin unutamayacağı duruma uygun bir söz de söyledi.”⁽¹⁵⁾

Yeni cemaat liderinin konuşması

Mgr. Roncalli’nin İstanbul’daki Hristiyan cemaatinin başına geçtiği 6 Ocak 1935 tarihinde yaptığı konuşmadan bazı bölümler aktaracağız:

“Sevgili kardeşlerim ve evlatlarım;

Beni bekliyordunuz, işte karşınızdayım! Bana söylenen ve yazılanlara göre, Kutsal Peder’in sizin başınıza geçmek için

15. L. Algesi, *Jean XXIII*, op. cit., s. 116-117.

bana verdiği bu görevden çok önce sizler beni zaten düşünce-nizde ve yüreğinizde seçmişsiniz. Verilen görevi yerine getir-mek için geldim. Buraya tayinimi sizlere borçlu değilim; ama bu sabah dindarca dostluk göstererek beni sevgi ve onurla karşıladığınız için size çok minnettarım. Şimdi ve sonsuza dek kutsanın!

(...) Doğu'dan yeni doğmuş Kurtarıcı'yı görmeye Yıldızbi-limciler geldi... Ona tapındıktan sonra, ülkelerinden beraber-lerinde getirdikleri sandıklardan hazineler, altın, buhur, mir çıkartıp Beytlehem'de yeni Doğmuş Olan'a sundular. Bildiği-niz gibi, Kilise Babalarının öğretilerine göre bu üç dünyevi hazine dünyanın her yerinde ve her döneminde Hristiyan yaşamının üç büyük erdemini simgelemiştir. Sevgi, dindar-lık, özveri.

Her şeyde ve her şeyin üstünde Tanrı'yı ve İsa'yı aramak ve sevmekten ibaret olan Tanrı sevgisi, benzerimizle olan ilişki-lerde Havari Paulus'un da çok iyi belirttiği gibi değişik biçim-lere bürünen derin anlamlı sıkı dostluğu gösterir (1 Kor 13, 4-7): Sevgi sabırlıdır, sevgi şefkatlidir. Sevgi kıskanmaz, övün-mez, böbürlenmez. Sevgi her şeye uyar, her şeye inanır, her şe-yi ümit eder, her şeye katlanır...

Ah! Kardeşlerim ve çocuklarım! Benden beklediğiniz gibi, ruhlarınızın çobanının görevlerini övgüyle ifade edebilmek için daha ne söylenebilir? Buraya siyaset yapmaya ya da mad-di çıkarlar aramaya gelmediğimi çok iyi biliyorsunuz, bunu dünya da biliyor: Görevim tamamen ve sadece dinseldir. Ne pahasına olursa olsun bu alanın dışına çıkmamakta kararlı-yım. Beni asıl ilgilendiren sivil yaşamın, sosyal yaşamın ge-tirdiği refah içinde bile olumlu bir sonuç veren ruhlarınızın tinsel yaşamdaki ilerlemesidir. Rab'bin sevgisi aracılığıyla Rab'be karşı ve İncil'e karşı günah olan kötülüğe engel oluruz, Rab'bin sevgisi, bütün özel ve aleni ilişkilerinde vatandaşı onurlandıran soylu davranışları yüreklendiren ve aydınlatan canlı alevdir.

Türk dostu Papa XXII. Jean

(...) *İstanbul'daki Katolik cemaatinin ne kadar dindar olduğunu, kiliselerini ve kiliselerdeki ayinleri nasıl sevdiğini, özellikle de Kutsal Kilise sırlarına nasıl sık sık başvurduğunu tecrübemle biliyorum. İnsan, yaşamın getirdiği zorluklar arasında dua ederek, Rab'be övgü dolu ilahiler söyleyerek rahatlayabilir. Tanrı daima ve doğrudan yüreklere hitap eder, ama kuşkusuz, yer ve göğün tapınmada, her kişinin olduğu kadar topluluğun da, ailelerin olduğu kadar bütün kamunun da ihtiyaçları için yapılan yakarmalarda birleştiği litürji ayini sırasında bu temas daha samimi olmakta ve Hristiyan anlayışı daha da kusursuzlaşmaktadır.*

(...) *Halkların yaşamında olduğu kadar Kutsal Katolik Kilisesi'nde -doğal ve doğaüstü sosyal düzendeki ahlâki ve öğretile ilgili temeller dışında- her şey yenilenmektedir: Zamanın ve mekânın oluşturduğu yeni durumlar yeni dini yaşam tarzları ortaya çıkarabilir. Ne mutlu zamanının gereklerine göre ruhların ihtiyaçlarını karşılamayı bilen, her şeyde hesabını doğru yapan ve geleceği hazırlayana!*

Hristiyan kişi hacını taşımalıdır. İyi kalpli modern bir azize ölmeden önce etkili bir cümle mırıldanıyordu: "İsa'm bana kendisini seven çocukların hepsinin haçlanarak ölmeleri gerekir demişti." Sert bir söz: haçlanarak ölmek; ama ne büyük bir öğreti! Haçın gölgesi Beytlehem'deki mağaraya düşmemiş miydi? Yıldızbilimciler Yahudilerin yeni Doğmuş kralına üçüncü armağan olarak mir getirmemişler miydi? Mir çilenin, tövbenin ve özverinin simgesi değil midir?

Kardeşlerim, evlatlarım: Dertlerin yükünü hissediyorsunuz, yaşadığınız felâketler belinizi büktü, geleceğe umutla bakmadığınızdan ruhunuz üzgün, bırakın da size cesaret vereyim, bırakın da sizinle karşılaşmamızın ilk saatinden itibaren acınızı dindireyim.

Yaşamda, her görevin yerine getirilmesi özveri ister. Teselli verici bir dine inanmayan bu çağın insanların kendi görevlerini yerine getirirken acı çekmediklerini sanmayın. On-

lar bizlerden daha fazla acı çekiyorlar: Hem de ne kadar! Ama bizim için soğukkanlılıkla ve onurla katlanılan acılar hafif ve tatlı olur.

Kardeşlerim ve evlatlarım: Altarın önünde İsa'ya kendi mirimi, kurbanımı sunuyorum. Buraya gelmeyi kabul ederek, daha önce de belirttim, sadece bana buyurulanı yaptım. Bu içten, dostça karşılamanız, İstanbul Katolik cemaatine ve ruhanilere yıllarca duyduğum ve koruduğum saygı, bu görevi daha da değerli kılmaktadır. Ama bu, daima özveri gerektiren bir şey.

Kardeşlerim ve çocuklarım, kendi özverimi her birinizin özverisine katacağım: Yani haçımızı hep birlikte taşıyacağız: İsa'ya ebedi yüceltmenin bir sembolü olan bu mirden sızan saçlarımızla ve ellerimizle gideceğiz...

Kilise'nin en büyük litürji bayramlarından biri olan bu gün geçecektir: Sizi Kutsal-Peder'in adına takdis ettikten sonra herkes kendi yoluna gidecektir! Ben de sakın bir şekilde aranızdaki tinsel görevime başlayacağım. Beni örnek alarak vatandaşlık ve Katoliklik görevlerinizi yerine getirme konusunda cesaret bulmanızı ve bundan fayda sağlamanızı diliyorum. Evet vatandaşlık görevlerinizde de. Çünkü bir Katolik eksiksiz bir varlıktır. Dininin özelliğini yaşamının -sosyal yaşamı dahil- her yanına taşır.

Dün aranıza gelir gelmez, doğanın, tarihin ve sanatın güzellik kattığı, herkesin gittikçe daha çok hayranlık duyduğu bu eşsiz İstanbul metropolünün en üst devlet yetkilisine saygılarımı sunmaya gittim. Bunu, yapmam gereken ilk görev olarak gördüm. Bizler Hristiyan ve Katolik olarak: Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını da Tanrı'ya verin, (Lk 20, 25) ekolünden gelmiş kimseleriz.

Yapacağım işlere gelince, önemsiz biri olduğumdan, size bu konuda büyük vaatlerde bulunamam. Rab'bin lütfunun benimle beraber olacağını umut ediyorum... Kutsal Kitap'ın

sözlerini kendi zavallı kişiliğime uygulayarak onlara saygısızlık etmek istemem. Bununla birlikte İşaya peygamberin söylediği şu sözlerin çok hoşuma gittiğini sizlerden saklamayacağım: “İşte kendisine destek olduğum, gönlümün hoşnut olduğum, seçtiğim kulum! Ruhumu onun üzerine koydum. Adaleti uluslara ulaştıracak Bağırıp çağırmayacak, sokakta sesini yükseltmeyecek. Ezilmiş kamışı kırmayacak, tüten fitili söndürmeyecek. Adaleti sadakatle ulaştıracak. Yeryüzünde adaleti sağlayana dek umudunu, cesaretini yitirmeyecek Kıyı halkları onun yasasına umut bağlayacak.”

Sevgili kardeşlerim, evlatlarım, hep birlikte dua edelim ki bu sözler görevim boyunca hem sizin için hem de benim için cesaret verici olsun. Bugün, yıldızbilimciler tarafından Kral gibi karşılanan ve her zaman ruhların ilk Çobanı ve Episkoposu olan kutsanmış İsa'ya dua edelim ki, bağışlayacağı koyunların kutsallıkta ve erdemde ilerlemeleri ile ebedi gün için Çobanın başını taçlandıracağı sevinç tacı iyice ısl ısl olsun.”⁽¹⁶⁾

Selefi Mgr. Margotti'nin bıraktığı ağır yük

Mgr. Roncalli İstanbul'daki Vatikan Temsilciliği'ne selefi Mgr. Margotti'nin yapmış olduğu reformlar⁽¹⁷⁾ nedeniyle oluşan gergin bir atmosfer⁽¹⁸⁾ içinde geldi. Ancak yumuşak ve ılımlı bir karaktere sahip Mgr. Roncalli'nin soğukkanlılığı ve iyimserliği bir yandan Mgr. Margotti'nin iyi ününü korudu, bir yandan da insanları yatıştırarak otoriteyi yeniden sağladı.

16. *Le Flambeau*, Marsel Linguri, İstanbul, Kasım 1961, no. 9, s. 3-5.

17. Mgr. Margotti'nin İtalyan tarikatlarının dışında öteki tarikatlar ile arası iyi değildi.

18. Mgr. Margotti 8 Aralık 1932 tarihli genelgesiyle papazlara İstanbul Latin Kilisesi tarihinde ilk kez bir Sinod toplanacağını bildiriyordu. Sinod'da alınan kararlar sonra bir fasikül halinde yayımlandı. V. Del Giorno, *chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1025-1032.

(...) Bitmez tükenmez bir sabra dayalı Mgr. Roncalli'nin yöntemleri tamamen farklıydı: *"Emir vermek yerine, ikna etmeyi, kendisi tarafından önerilen çözüme uygun bir durumun oluşmasını beklemeyi tercih ediyordu."*¹⁹⁾ Başka bir deyişle, selefi tarafından yapılmış olanı geçersiz kılmaktan kaçınarak yeniden bir güven ortamı yaratmaya çalıştı.

Ankara'daki Fransız elçisi. M. Kammerer 20 Mart 1935 tarihli raporunda Mgr. Roncalli ile aşırı derecede gösterişe düşkün selefi arasındaki farkı belirtmektedir: *"Mgr. Roncalli makamına gösterişsiz, temiz yürekle, adeta kendini sıfırlayarak geçti. Özellikle zor koşullar altında Türkiye'ye gelen bu üst rütbeli din adamı en nankör görevlerden biri olan kendi görevinin dışında yapılmış olan iki temel hatayı tamir etmesi gerektiğini hemen anladı. İstanbul'da kendi otonomilerine son derece bağlı olan cemaatlerine karşı beceriksizce olduğu kadar otoriter bir gayret içinde olan Mgr. Margotti'ye karşı Latin din adamlarında oluşan hoşnutsuzluk; Türk Hükümeti ve yetkililerine karşı yapmış olduğu gaflar. Türk Hükümeti kendileri ile ilişkileri düzeltmeyi uman Mgr. Roncalli'yi tanı-mıyordu. Mgr. Roncalli Türkiye'ye arka kapıdan girdi. Sofya'dayken yeni İtalya Başkonsolosu'nun aynı günde ve aynı Eks-presle İstanbul'dan geçeceği kendisine bildirilince baş ağrıtıcı gösterilerden ve karşılamalardan kaçınmak için geliş tarihi-ni başka güne erteledi. İstanbul'a ayak basar basmaz, kimli-ğini bildirmek ve oturma izni alabilmek için Emniyet Müdür-lüğü'ne gitti. Emniyet Müdürü onu çok iyi karşıladı ve ona yabancı konsoloslara verilen bir kimlik kartı verdi."*²⁰⁾

Mgr. Roncalli, ne kadar yumuşak bir ifadeyle emir verirse emirlerinin iş arkadaşları tarafından o kadar tez ve cömertçe

19. L. Algesi, *Jean XXIII*, op. cit., s. 118.

20. Kammerer'in 20 Mart 1935 tarihli resmi yazısı, Quai d'Orsay, série E Levant, sous-série Turquie, 1930-1940, b. 607. R. Morozzo Della Rocca, "Roncalli diplomatico in Turchia e Grecia (1935-1944)", op. cit., s. 37-38.

Türk dostu Papa XXII. Jean

yerine getirildiğini fark etti. İstanbul'daki Katolik kiliseler onu kendi dini törenlerine hayat veren kişi olarak gördüler. Katolik yaşamının ifadelerinin kendi katedrali etrafında merkezleşmesini istemedi, her kiliseyi kendi dini törenini düzenlemekte serbest bırakmayı tercih etti. Müminlerini bulmak için uzağa gitmekten, onlarla daha az temas halinde olmaktan ve onlar tarafından daha az sevimli olmaktan çekinmedi. Onları toplantıya çağırırmaktansa onları ziyarete gitmeyi tercih etti. Ziyaretleri incelik izleriyle doluydu; ayağının tozuyla geliyordu.”⁽²¹⁾

21. L. Algesi, *Jean XXIII*, op. cit., s. 122.

Mgr. Roncalli'nin episkoposluğu sırasında iz bırakan olaylar

Mgr. Roncalli'nin İstanbul'daki ikâmeti sırasında meydana gelmiş tüm olayları anlatmak mümkün olmadığı için sadece Latin Katolik Cemaati'nde iz bırakmış ve aynı zamanda onun papalık temsilciliği ve yönetici kişiliğini ortaya koyan en anlamlı olayları anlatmakla sınırlı kalacağız.

* * *

Türkiye'ye gelir gelmez, 13 Haziran 1935 tarihinde tüm dinlerin görevlilerinin uymasını zorunlu kılan kılık kıyafet⁽²²⁾ kanunu⁽²³⁾ yürürlüğe girmekteydi. Mgr. Roncalli, kanunun

22. 3 Şubat 1935 tarihli yasa, no. 2/1958; No. 2933 sayılı Resmi gazetede 18 Şubat 1935'te yayımlandı. Bu yasa bütün kültürde din adamlarının (Müslüman, Hristiyan, Yahudi ibadethanelerinin dışında) dini giysilergiyerek gösteriş yapmalarını yasaklıyordu, yasa 13 Haziran 1935'te yürürlüğe girdi. 11 maddelik bu yasanın bizi ilgilendiren ilk dört maddesini aktarıyoruz: "*Madde 1- Herhangi din ve mezhebe olurlarsa olsunlar mensub oldukları din ve mezheplerin usûl ve teamüllerine göre mabed ve ayinlerde ruhanî kisve taşımakla mükellef olanlar mahallî Hükümetlerince alâkadar olanlardan alınacak listeler mucibince ancak mabed ve ayinlerde ruhanî kisve taşımağa mezun addolunurlar. Madde 2- Her din ve mezhebin ruhailerini ayırt ettirmek için kabul edilen her türlü kisve, alâmet ve işaret ruhanî kıyafet addolunur. Madde 3- mabedler her din ibadetine mahsus ve usûle muvafık olarak teessüs etmiş olan kapalı mahallerdir. Madde 4- Hükümet her din ve mezhebden munasib göreceği yalnız bir ruhaniye mabed ve ayin haricinde dahi ruhanî kıyafetini taşıyabilmek için verebileceği muvafak müsaadeler ile bir müsaade müddetinin hıtamında onun aynı ruhanî hakkında yenilenmesi veya başka bir ruhaniye verilmesi hakkındaki muameleye aid teklifler Dahiliye Vekâletince yapılır. Ve karar İcra vekilleri Heyetince verilir."*

23. V. Del Giornio, Chroniques de la basilique du Saint-Esprit, op. cit., s. 1097-98. "Mgr. Roncalli, bütün papaz, rahip ve rahibelere yasaya uymalarını buyurdu, kendisi de kendine özgü onur anlayışıyla buna uydu. Katolikliğin ./. "

ilan edildiği gün din görevlilerinin ortasında sivil kıyafetiyle resim çektirmek suretiyle bu değişimi etkilemek ve örnek olmak istemiştir. Dini törenden sonra, müminlerin bakışları altında, biraz da heyecanlı bir şekilde, sivil kıyafetli rahipler tek sıra halinde Saint-Antoine Kilisesi'nden çıkarlar. *“Episkopos çok uzun zamandan beri giymemiş oldukları kıyafetleriyle görünmekte çok zorlanan en yaşlılarının arasında her zamankinden daha hoş ve gülümser, neredeyse eğlendiğini gösterir bir ifadeyle, kıyafetle rahip olunamayacağını gösterme dikkatiyle ilerliyordu. Kıyafetin tek tip olması bir yana aynı renk olmasını bile zorunlu kılmak istememişti, sadece koyu, ciddi bir kıyafet rengi öngörmüştü hepsi o kadar.”*⁽²⁴⁾

* * *

15 Aralıktan 22 Aralık'a kadar Mgr. Roncalli katedralin rahipleri eşliğinde tinsel inzivaya çekildi.

* * *

On yıl süresince kendisini İstanbul Latin Katolik Cemaati'ne adayan Mgr. Roncalli'nin titiz tasvirini Mgr. Del Giorno'ya bırakıyoruz : *“Vakarından bir şey kaybetmeksizin herkese kendisini tam olarak verdi, çocuklarla çocuk, sade insanlarla sade insan gibi oldu, karşısındakinin seviyesine ineabilen, konuşkan ve herkese karşı anlayışlı olan Mgr. Roncalli, düşüncelerini sade, kolay ve coşkulu bir şekilde iletebilme becerisine sahipti. Gerek özel konuşmalarında, gerekse vaazlarında dinleyenlerinin dikkatini çekmeyi bilirdi. Her fırsatı geldiğinde imandan ve iyilikseverlikten ilham almış iyi bir söz söylemeyi hiç ihmal etmezdi. Gereksiz konuşmalar bolken Tanrı'nın sö-*

gücü dış görünüşte değil, ona can veren Mesih'in ruhundadır, diyordu. (...) Mgr. Roncalli'nin sağduyusu ve iyimserliği, değişime karşın özellikle duyarlı olan yaşlı kesimin bu zorlamayı daha kolaylıkla kabul etmelerini sağladı. (...) Mgr. Roncalli, önceleri melon şapka, kravat ya da papyon takarak siyahlar giyiniyordu, daha sonra Roma yakası ve fôtr şapka taktı.

24. L. Algesi, *Jean XXIII*, op. cit., s. 135.

zû çok az duyuluyor derdi. Fransızca konuştuğunda bile zevkle dinlenirdi. Dilbilgisi kuralları ve kelime hazinesi bazen zayıf kalabilse de fıkırsel planda daima bulunan seçkinlik ve derinlik biçimselliğe galebe çalardı.⁽²⁵⁾ Tam bilmediği bir dilde konuşmak zorunda kalmasının kendisine itici geldiğini birkaç kez itiraf etmişti. Ancak bu basit küçük düşmenin de olumlu yanları olduğunu ilave ederdi. Kurallara pek uymayan bir vaaz bazen ruhlara en iyi işleyen vaaz olabilir. Her pazar tekrarlanan Akşam Duasında, genellikle Sion'lu rahibelerden oluşan 15-20 kişinin katılımıyla gerçekleşen dinsel pekiştirme derslerini rahiplere örnek olmak için kendisi yönetmeye önem verirdi. Buna karşılık kendi anadilinde amacının zirvesindeydi: seçkin ve akıcı bir dil, işlenmiş ve iyi kottarılmış cümleler, anlam bakımından daima zengin bir fikir yapısı. Özellikle tanıdıklarına zevkle okumayı sevdiği mektuplarını yazarken tarzına itina etmekten öte bir de ayrı bir incelik katardı. Bilhassa geceler, dinsel olsun olmasın, çok kitap okurdu. Kuvvetli belleği onun derin tarih, Kilise Babaları öğretisi, edebiyat ve sanat bilgilerini zenginleştirmesine yardımcı oluyordu. Tavırlarındaki sadelik güven verir ve insanların ona yakınlaşmaları için cesaretlenmelerini sağlardı. Mgr. Roncalli bu yeteneğini özellikle pastoral faaliyetlerinde devreye sokardı. Gerektiği zaman, basit bir dinsel ayini, küçük bir oturumu katılımıyla yüceltmeyi hiçbir zaman reddetmemiştir. Bir babanın varlığı ve konuşması tüm çocukları şenlendirir derdi. Son yıllarına doğru, ondan talep edenlerin birliğini takdis etmek veya özel bazı törenleri yönetmek için hiç nazlanmadı (...).⁽²⁶⁾

25. Age., s. 124: "Bu söylevleri Fransızca okuduğumuzda, bunların doğrudan etkileyici değerlerini yitirmeden, soyutlaşmadan teolojik ve Kutsal Kitap derinliğine ulaşmış olduğunu gördük. Üslûbun kendisi de yoğunluğu anlaşılabilirlikle birleştiriyor ve Bossuet gibi büyük konuşmacıları çağırıştırıyor."

26. V. Del Giornio, Chroniques de la basilique cathédrale du saint Esprit, op. cit., s. 1100-1101.

Abbé Raymond Philippucci bize, Mgr. Roncalli'yi Bulgaristan'da bulundukları zamandan beri tanıyan ve onun etkiileyici kişiliğini *"İyilikseverliğin Diplomati"* olarak betimleyen frer Imbert Stanislas'ın tanıklığını nakleder.

"Mgr. Roncalli'nin herkesle arası iyiydi ve herkeste, en iyi arkadaşları olduğu duygusunu uyandırırdu. Bu hesaplı bir tavır değildi, onun gerçekliği idi, çünkü o kendisini çevresinde bulunan insanlara adardı. Ender rastlanan bir iyilik tim-saliydi."(27)

Saint-Benoît'dan Peder Arthur Droulez, kaleme aldığı, ancak yayımlanmamış olan çalışmasında, Mgr. Roncalli'yle olan ilişkilerini aktarırken bize bu iyi dini lideri tanıtır: *"O rahiplerini gerçekten severdi, onları Papalık Temsilciliği'nde hoşnutlukla kabul eder, masasına buyur ederdi. Vaiz olarak bu şerefi Mgr. Descuffi ve başkaları gibi tekrar tekrar yaşadım. Konuşmalarda İtalyanca tercih edilirdi, ama yönlendirilmezdi, tam bir rahatlık hakimdi. Manzoni'nin 'Nişanlılar' kitabından alıntılar aktarırken şen kakhahasını patlatırdı(...)"*(28)

* * *

Mgr. Roncalli'nin, 1 Eylül 1939'dan 25 Ağustos 1943'e kadar İstanbul'da sekreterliğini yapan Don Righi, "Papa XXIII. Jean Boğaz Kıyılarında" adlı kitabında, "Mgr. Roncalli'nin, Papalık Temsilcisi ve Latin cemaatinin lideri, hiçbir bulutun gölgeleyemeyeceği bir ışık ve ışınlar saçan bir erdem timsali olarak yaşadığı eski Pangaltı semtine bir pencere açmayı" dener. Yararlı olacağı kanısıyla burada biraz duraklayıp birkaç tablo aktaralım:

27. R. Philippucci, "Bundan yüz yıl önce Papa IX. Pius Saint-Esprit Bazilikası'nı katedral mertebesine çıkardı", Le Flambeau, Marsel Linguri, İstanbul, juin-juillet 1976, no. 6, s. 10-11.

28. Adroulez, *Mes souvenirs de l'épiscopat de Mgr. Roncalli*, 32 sayfalık yayımlanmamış el yazması, 1961, s. 28.

Çeşitli ritlere mensup kişilerden oluşan öğrencilerinin çoğunun Anadolu ve Azerbeycan'ın kırsal kesiminden geldiği Saint-Louis'deki ruhban okulunda Mgr. Roncalli, ailesinden, yaşamış olduğu basit yaşam koşullarından, tarlalarda çalışmanın güçlüklerinden ve özellikle de Tanrı korkusunu gelenek olarak kabul eden bir aile ortamında büyümüş olmanın mutluluğundan söz açmayı çok severdi. Buna karşılık, gençlerin de ona kendi ailelerini, köylerini ayrıntılarıyla anlatmalarından zevk alırdı... bu şekilde onların babaları olur, belki de bundan da öte hepsi kardeş olurlardı. Bu tavır diğer hocalara hep garip gelir ve onun otoritesini sarsacağına inanırlardı. Ama Mgr. Roncalli hep yürek pedagojisini tercih etti. Amacı, genç ruhban okulu öğrencilerini gündelik hayatın tüm zorluklarına karşı, başkalarına karşı daha özverili olabilmeleri için yüreklendirmektir.⁽²⁹⁾

Odasında anne babasının resimlerini yatağının başucunda bulundururdu. Ona büyük inancını, çalışma aşkını ve İlahi Takdir'e olan güveni aşılayan babası Giovanni Batista Roncalli'den sık sık söz ederdi.⁽³⁰⁾

Ailesinden söz açmayı severdi, bu da onların Mgr. Roncalli'nin aklından çıkmadıklarını gösterir. Taç giyme töreninde o vakitler sekreteri olan Mgr. Capovilla'ya şöyle bir itirafta bulunmuştu: "*Sotto il Monte'deki evimizi, annemi, babamı düşünüyordum.*" 31 Mayıs 1942'de Pangaltı Conception İmmaculée'nin Ermeni rahibeleriyle bir sohbetinde onlara küçük bir çocukken annesinin çamaşır yıkamaya giderken onun hep yanı başında bulunmasını istediğini anlatmıştı. Notre-Dame de Sion'un Rahibelerine anlamlı bir öykü anlatmıştı: Bir pazar günü, amcası Zaverio papazın din dersinde uyuyakalmış. Küçük Giovanni onu uyandırarak papazın dersini

29. V.U. Righi (Mgr.), *Papa Giovanni XXIII sulle rive del Bosfore*, Edizioni Messaggero, Padova, 1971, s. 19-20.

30. *Age.*, s. 21.

dikkatle dinlemesi için uyarmış. Suçüstü yakalanan amca hiç duraksamadan yeğenini susturmuş, pişkince şöyle demiş: “Ben din bilgisini bilirim ve papazın anlattığı her şeyi biliyorum, bu yüzden uyuyabilirim. Halbuki sen bir çocuksun, bu konuları daha öğrenmedin, öğrenmek için dikkat kesilmelisin.”⁽³¹⁾

Mgr. Roncalli'nin kızkardeşleri Ancilla ve Maria 1939'da tatillerini ağabeylerinin yanında geçirmek için yanına gelirler. Ev işlerine katılır ve rahibelere günlük işlerinde yardımcı olurlar. Mgr. Roncalli gündüzleri onları ziyaret eder ve küçük ailelerinden, küçük köylerinden gelen taze haberleri Bergamo ağzıyla yorumlardı. Mgr. Roncalli, onu hayatının çeşitli evrelerinde izledikleri için kızkardeşlerine müteşekkirdi. Bu onun akrabalarıyla yakın ilişkide kalmasını sağlıyordu.

Geceleri ailesine yazdığı mektupları hafif sabah kahvaltısında Don Righi'ye okumayı severdi.⁽³²⁾

Hasta rahipleri, rahibeleri, hastanelerdeki fakir hastaları, Artigiana'daki elden ayaktan düşmüşleri ve Bebek'teki yetimleri Don Righi'nin refakatinde ziyaret etmeyi alışkanlık haline getirmişti. Papa olduktan sonra da onun iyilik mesajı dünyaya yayılmaya devam ediyordu.⁽³³⁾

Vasiyetini İstanbul'da ikâmeti sırasında kaleme almıştı ve mezarına “Obedientia et Pax” (İtaat ve barış) kelimelerinin kazınmasını istemişti.⁽³⁴⁾

İstanbul'da halktan herhangi biri gibi tramvaya, zorunlu hallerde ise taksiye binerdi. Bir törene davetli olduğunda çantasını kendisi hazırlardı. Görevinin gerektirdiği giysileri içine koyarken Papa XI. Pius'un nasihatlerini aklından çıkar-

31. Age., s. 18, 22 ve 24.

32. Age., s. 25 ve 28.

33. Age., s. 35.

34. Age., s. 41.

mazdı: “Gerekli olabilir diye... bir dikiş iğnesi, beyaz ve siyah iplik almayı unutmamalı.” Onun bu davranışlarını gören müminler ona hayran kalırlardı.

Görevini belli eden episkoposluk yüzüğü dışında, herhangi bir iz taşımadan sade bir vatandaş gibi on yılını müminlerin arasında geçirdi. Evinde, yazın en sıcak günlerinde bile daima cübbesini giyer ve roma yakası takardı. Beklenmeyen herhangi bir misafiri her an kabul etmeye hazırды.⁽³⁵⁾

Yılda üç dört kez kendisini Feriköy Mezarlığı’nda, katedralin rahiplerinin, din görevlisi ailelerin ve eski arkadaşlarının mezarlarının başında bulurdu.⁽³⁶⁾

Katedralin teşkilatını oluşturan ve onun yanında yaşayan rahipler şunlardı: Başrahip-papaz Mgr. Rocco Collaro, Şansölye Mgr. Joseph Guillois, Başdiyakos Mgr. Jean-Baptiste Philippucci, Üsküdar cemaat papazları Mgr. Nicolas Salahas ve Mgr. Nicolas Vuccino, şapel yöneticisi Peder Athanassios Taoussi.⁽³⁷⁾

* * *

Özellikle alçak gönüllü olanlar Mgr. Roncalli’nin iyilik dolu yüreğini heyecanlandırmayı becerebilirlerdi. Şubat 1937’de katedralin yaşlı kilise eşyaları bakıcısı Jeremya Hastanesi’nde ölür. Mgr. Roncalli Tanrı’nın imajını temsil eden Kili-se’nin, alt kademedekilerin emeklerine de güçlülerinki kadar değer verdiğini göstermek için sade cenaze törenine katılır.

* * *

25 Temmuz 1937’de “consécrateur” episkopos sıfatıyla Nak-sos-Tinos Başepiskoposu Mgr. Alexandre Guidali ve Ermeni Katoliklerin Başepiskoposu Mgr. Paul Kireçyan eşliğinde,

35. Age., s. 41 ve 42.

36. Age., s. 48.

37. Age., s. 65.

Kadıköy'ün Assomption Tarikatından Mgr. Gregoire Vuccino'nun Yunanistan'daki Syra adasının episkoposluk makamına tayini törenine katılır.⁽³⁸⁾

* * *

12-18 Aralık 1937 tarihlerinde Mgr. Roncalli elçilikte kilise papazlarıyla birlikte tinsel inzivaya çekilmiştir.

30 Ocak 1938'de, İstanbul Temsilciliği Aziz Yuhanna Kriostomos'un kutsal kalıntılarının sürgün olduğu Comana Pontica'dan Constantinopolis'e naklinin 1500'üncü yılı kutlanıyordu (438-1938). Mgr. Roncalli dinin ve Romalı Papa'nın önceliğini savunup kollayan özel törenlerle yüceltmek istemişti. 23 Ocak Pazar günü Hamalbaşı Rum Katolik Şapeli'nde Mgr. Varouhas tarafından Bizans ritinde bir tören icra edildi. 27 Ocak'ta da Ermeni Katoliklerin Sakızağacı'ndaki Azize Meryem Katedrali'nde Ermeni ritinde bir tören gerçekleşti. 30 Ocak sabah saat 10'da ise Mgr. Roncalli episkoposça yönetilen törenini Saint-Esprit Katedrali'nde gerçekleştirdi. İncil'i Türkçe okuduktan sonra, İsa'nın meselinin yorumunu İtalyanca yaptı. Bu dönemin törenleri 6 Şubat'ta son buldu.⁽³⁹⁾

* * *

2 Şubat 1938 tamimiyle Mgr. Roncalli yapacağı misyonerlik ziyaretini duyuruyordu. Bundan önce Saint-Benoît Lazaristlerinden Peder Arthur Droulez tarafından bir hazırlık "*Triduum*"u okunmuştur. 6 Mart 1938'de, orucun ilk pazarı misyonerlik ziyaretleri "*Liber Pontificalis*"ın direktflerine uygun olarak Saint-Esprit Bazilik Katedrali'nde törenle başlatılmış oldu. Şehirdeki çeşitli cemaatleri ziyaret ettikten son-

38. R. Philippucci, "Bundan yüz yıl önce Papa IX. Pius, Saint-Esprit Bazilikası'nı katedral mertebesine çıkardı", *Le Flambeau*, op. cit., Mayıs 1976, no. 5, s. 11.

39. V. Del Giorno, *Chroniques de la basilique cathédrale du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1112-1113.

ra, Papalık Temsilcisi Anadolu'daki Latin cemaatlerini de ziyaret eder. Ziyaretler 31 Aralık 1938'de son bulur.⁽⁴⁰⁾

* * *

19 Temmuz 1938'de Tanrı-Bayramı Efkaristiya resmi dini geçidi ilk kez Feriköy Latin Katolik Mezarlığı'na alınmıştı. O güne dek hep Pera'da halkın arasında yapılırdı.

Koro, Peder Athanase tarafından yönetildi. Mezarlığın iki merkezi kavşağına oturma yerleri hazırlanmıştı. Son kutsama şapelin önünde Mgr. Roncalli tarafından yapıldı.⁽⁴¹⁾

* * *

10 Şubat 1939'da, en büyük savaşın arifesinde, bütün hayatını dünya barışına adadıktan sonra Papa XI. Pius hayata gözlerini yumar. Papalık Temsilciliği öğlen vakti haberi alır almaz bayrağını yarıya indirir. Mgr. Roncalli aynı günün tarihini taşıyan bir yazılı bildiriyle Papa'nın vefatını ilan ederken bu durumda yapılacaklar için alınmış olan kararları da bildiriyordu: *"Kutsal-Babamızın acı ölüm haberi yüreklerimizi yakmıştır. XI. Pius çalışma ve başarı günlerini büyük belirsizlikler ve yükümlülüklerinin son derece ağırlaştığı bir dönemde bitirmiştir. Onun yüksek kutsama işareti bu kadar çalkantılı olan tüm dünya için huzur ve barış timsali olsun. İyi Katolikler olarak ödevimiz açıktır: Bir araya gelip dualarımızı müteveffanın etrafında birleştirmeliyiz, sadece Katolik Kilisesi'ne değil tüm insanlığa uzun ömrü boyunca hizmet eden soylu ruhu için Tanrı'dan rahmet dilemeliyiz. O, ruh gücü üstünlüğü ve zenginliği yetisiyle mükemmel olarak donanmıştı. Bunun unutulmaz kanıtlarını ortaya koymuştu. Bu da Kutsal-Peder'in mutlu hatırası önünde sadece Katolikler değil, tüm İsa'ya inananların, farklı dinsel inançlara sahip ol-*

40. Age., s. 1113-1114. R. Philippucci, "Yüz yıl önce...", op. cit., s. 11.

41. A. Droulez, *Mes souvenirs de l'épiscopa de Mgr. Roncalli*, op. cit., s. 16; Saint-Benoît arşivleri, İstanbul.

Türk dostu Papa XXII. Jean

salar bile, gerçeğin, adaletin, iyilikseverliğin güçlü imanını taşıyanların -bu da insanlığın ilerlemesi için tüm zamanların ve tüm halkların en değerli özelliğidir- tümünün saygı ifadesi ve içten dualarla bir araya gelebilecekleri inancını yaratıyor (...).” 19 Şubat Pazar günü, cenaze merasimi için yoğun bir matemi yansıtacak şekilde döşenen Saint-Esprit Katedrali’nde gerçekleşti.

Mgr. Roncalli kilisenin dekorasyonu ile şahsen ilgilendi. Papa XI. Pius’un mor örtülerle çevrelenmiş büyük boy bir portresi giriş kapısının dışına asılmıştı. Cephenin iki yanında hazırlanan oturma yerlerinden yarıya indirilmiş iki Papalık bayrağı dalgalanıyordu. Kilisenin içinde, merkezi nefin ortasında tepesi papalık renkleriyle kaplı muazzam bir katedalk yükseliyordu. Beyaz papalık tacı katedalkın üzerine konmuştu. Sütunlar kırmızı kumaşlarla kaplanmıştı, sütun başlıklarından ise mor örtüler sarkıyordu. Böylece matem havasına kontrast olarak, Papa öldü ama Kilise yaşamaya devam ediyor iması verilmeye çalışılmıştı sanki. Zaten Mgr. Roncalli 10 Şubat tarihli bildirisinde bunu vurgulamıştı: *“Sevgili kardeşlerim ve evlatlarım bundan sonrası için, Kilise’nin kaideleri için hiçbir tereddüt yoktur. Papa’nın vefatından sonra, yüce yönetimin kısa bir sürede el değiştirmesi sırasında, halkın bağırıışları sade ve kendiliğinden, ruhların derinliğinden yükseliyor: Yaşasın Papa! Sizleri kederle selamlıyor ve takdis ediyorum .”*

Merkezi nefin iki yanında kordiplomatik ve farklı dinlerin temsilcileri yer almıştı. Koro, rahip Athanase’ın yönetiminde Palestrina’nın 6 sesli ayinini büyük bir ustalıkla icra etti. Büyük ayinden sonra Mgr. Roncalli matem duasını şahsi hatıralarıyla süsleyerek Fransızca olarak sundu: *“Don Achille Ratti’yi (XI. Pius) 13 yıldır izliyordum. Onu tanımayı ve sevmeyi 1909’da Milano’da Ambrozio kütüphanesinde öğrenmiştim. (...) 2 Şubat 1922 Perşembe akşamı kardinal Ratti’yi seçim odasına kapanacağı sırada selamladım, Kilise’ye barış getirecek ve misyonları için her şeyini verecek bir lider seçil-*

mesinde katkıları olmasını diledim. Bana gülümseyerek, 'Seçimin başka bir şekilde sonuçlanabileceğini düşünebiliyor musunuz,' sözleriyle cevap verdi. Tayininden birkaç saat sonra, sabahın yedisinde papalık konutundan ilk defa çıktığını görmüştüm. Benim son dileğimi çok iyi hatırlayarak bana: Olanları gördünüz mü? Artık ruhsal sorumlulukların ağırlığı altında titremeyi gerektirecek çok şey var. (...) Seçilmesinden sonra ilk sorun ortaya çıktığında: Halkı Saint-Pierre'in büyük dış balkonundan selamlamak uygun olur muydu? Yoksa haleflerinin usûllerini mi devam ettirmek gerekirdi? Bir an düşündükten sonra, ne yapacağını kararlılıkla açıkladı: Pius adını alıyorum, barışın adı; büyük dış balkondan şehri, İtalya'yı, tüm dünyayı takdis edeceğim. Böyle bir tavır bir adamın karakterini ortaya çıkarmaya yeter. XI. Pius'un Papalığı bu ilk takdisten itibaren tastamamdı. (...) Eylül ayında beni son kez kabul ettiğinde, birçok şeyin arasında bana şunu söyledi: Kilise'nin kaderi için Monsenyör, korkmuyorum, korkmuyorum: Tanrı vaatlerine sadıktır."

Cenaze merasimi beş ayrı usûl ve dilde yapıldı: Melkit Patrik Vekili Etienne Chami tarafından Arapça, Arhimandrit İvan Nikolov tarafından Rusça, Mgr. Varouhas tarafından Yunanca, Mgr. Kireçyan tarafından Ermenice ve nihayet Mgr. Roncalli tarafından Latince okundu. Böylece merasime ökümenik bir karakter verilmiş oluyordu. *"Değişik dilleri, ritleri ve usûlleriyle tüm Katolik Kilisesi Tek Liderinin ruhunun huzura kavuşması için dualarla tek vücut olmuştur."*⁽⁴²⁾

* * *

Mgr. Roncalli Kutsal-Peder'e bu kadirşinashğı yaptığı sırada kendi annesi Mariana Mazzola'yı 20 Şubat 1939'da son-

42. XI. Pius'un ruhu için yapılan dini tören konusunun ayrıntılarının büyük bölümü V. Del Giorno, *Chroniques de la basilique cathédrale du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1118-1127; L. Algesi, *Giovanni XXIII*, op. cit., s. 124-126'dan alınmıştır.

suza dek kaybettiğini ve muhabbetinden mahrum kalacağını bilmiyordu.

XI. Pius'un vefatı Mgr. Roncalli'nin seyahat etmesini engellemiştir. 22 Şubat tarihli mektubunda ailesine annesi hakkında şöyle yazmıştı: *Gece olsun gündüz olsun, dua ederken, konuşurken, düşünürken, kısa gece uykularımda, her daim ruhum onunla doluydu. Ve kendi kendime şöyle diyordum: Benden uzakta ıstırap çekiyor, ben de buralarda onu düşünerek ıstırap çekiyorum; ama bizim fedakârlığımız karşılıksız değil, Tanrı için değerlidir ve herkes için iyilik kaynağı olacaktır. Ancilla'nın (kız kardeşi) ise bana onun beni görmek için can attığını, ama bu benim için olanaksızsa göklerde buluşacağımızı yazması (bu kelimeler) beni rahatlatmıştı ve hâlâ da rahatlatıyor. Ah! eğer onun, sevgili annemizin bize vermiş olduğu öğretilere sadık kalırsak Cennette buluşacağımız kesindir. Onun en göze çarpıcı erdemleri sadeliği ve iyiliği idi (...)*(43)

“Sevgili annesi”nin ölümünün otuzuncu günü 21 Mart 1939'da Peder Montico'ya yazdığı mektubunda, matemini paylaştıkları için tüm Saint-Antoine cemaatine şükranlarını sunuyordu. Rahmetlinin vefatının yedinci günü, 28 Şubat'ta gerçekleştirilen töreni unutmadığını da ayrıca belirtiyordu.(44)

* * *

Mgr. Roncalli 2 Mart 1939 tarihli sirküleriyle yeni Papa XII. Pius'un seçildiğini duyuruyordu:

Habemus Papam! Bir Papa'mız oldu. Bekleme süresi kısa oldu. Gençliğini tazeleyebilmek için Kilise'ye birkaç saat yetmişti. Aziz Petrus'un makamındaki süreklilik büyük bir şata-

43. A. Melloni, *Il Giornale dell'Anima, diari e scritti spirituali*, Istituto per le Scienze Religiose, Bologna, 1987, s. 537, nota 6 (familiari, I 459-460). Yazar tarafından İtalyanca'dan çevrildi.

44. Saint-Antoine arşivinden. Mgr. Roncalli'nin 21 Mart 1939'da Peder Giorgio Montico'ya yazdığı mektup.

fat ve küçük bir değişiklikle gerçekleşmiştir. Yaşamını Kutsal Makamın hizmetine sunan ve son dokuz yılda merhum Papa'nın en samimi çalışma arkadaşı olan kardinal Pacelli havarilerin mirasını topluyor ve kutsanmış adı devam ettiriyordu. (...) O (XII. Pius) doğal olarak ait olduğu Hristiyan sürüsünden öte, anlayışı, saygıyı ve sevgiyi hak etmiş Tanrı'nın çocuklarından başka bir şey görmez. İlahi Takdir'in yeni Papa'ya teslim ettiği gerçek, düzen ve barış görevlerinin, ruhların kutsanması ve selameti için; insanlığın gerçek kalkınma ve refahı yolunda değerli katkılarını ortaya koyabilmesi için şükranlarımız ve dualarımızla kiliselerde toplaşalım."⁽⁴⁵⁾

Büyük bir şükran ilahisi olan "Te Deum" 12 Mart tarihinde XII. Pius'un Papalık makamına çıkması vesilesiyle Saint-Esprit Bazilik Katedrali'nde icra edildi.

* * *

Papa XI. Pius'un vefatı ve XII. Pius'un seçilmesi iki kardeş Kilise'nin ilişkilerinde bir dönüm noktası oluşturdu. Mgr. Roncalli bunun ustalığını yapmıştır: "XI. Pius'un vefatıyla, temsilcisinin davetine uyarak Patrik Saint-Esprit Katedrali'nde icra edilen Papalık töreninde kendisini temsil ettirir. Diğer bir Ortodoks temsilci XII. Pius'un seçilmesi onuruna düzenlenen 'Te Deum' (Tanrıya şükran ve hamd etme) töreninde, şeref bölümünde yer almıştı. Bundan sonra Mgr. Roncalli doğrudan harekete geçerek 27 Mayıs 1939'da Fener'e gider. Yanında Heliopolis ve Laodikya metropolitleri bulunan Patrik Benyamin tarafından şerefle karşılanır ve Patriğin şahsına, Katolik Kilisesi'nin matemine ve peşinden de şenliğine katılmış olduğu için şükranlarını sunar. Bu görüşme şüphe yok ki, yüzyıllardan beri yapılan ilk görüşmeydi. İki Kilise arasındaki gerginliği bilenler için bu olayı önemsiz bir olaymış gibi göstermeye çalışan basının bütün çabalarına

45. V. Del Giorno, *Chroniques de la basilique cathédrale du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1129-1131; (Notizie storiche, cilt II, s. 424-426).

rağmen olağanüstü bir anlamı vardı. -İki Kilise arasında sadece basit bir nezaket ilişkisi söz konusu- İstanbul'da çıkan Rum Ortodoks gazetesi böyle yazıyordu. Ne var ki, Vatikan Temsilcisi bu jestle ve yaptığı temaslarla birlik yolunu açmış olduğuna inanıyordu. En büyük engellerin gönül yoluyla yıkılabileceğini düşünmekle yanılmıyordu.”⁽⁴⁶⁾

9 Temmuz 1939'da Petites Sœurs de Pauvres (Fakirlerin Küçük Rahibeleri) Tarikatı'nın kuruluşunun birinci yüzyıl kutlamaları yapıldı, Mgr. Roncalli bu bayramın, rahibelerin milliyet ve din farkı gözetmeksizin yaptıkları iyiliklerin yansması olarak halkla beraber kutlanmasını istemiştir. Katedralde episkoposça yönetilen ayın sırasında verdiği vaazda, Mgr. Roncalli bu kıymetli eseri yüceltirken “Fakirlerin büyük Küçük Rahibeleri” olarak adlandırmaktan hoşlandığı kişileri cesaret verici sözcüklerle övmüştür.

1939'da 12-18 Kasım tarihleri arasında Mgr. Roncalli, Ayazpaşa'daki Cizvit Tarikatı'nda tinsel inzivaya katılmıştır.

Mgr. Roncalli 10 Kasım 1939'da Filles de Charité Tarikatı'nın İstanbul'a gelişinin 100. yıl kutlamaları vesilesiyle Saint Benoît Kilisesi'nde bir vaaz vermiştir. Onun her zamanki gibi iyi hazırlanmış ve bilgi dolu vaazını örnek olarak aktarıyoruz. Kutsal Kitabın açıklamalarında, Mgr. Roncalli ahlâki (eğitici) ve tinsel (yürekendirici) düşüncelere (sonuçlara) varıyor. Bu yıldönümü vaazı içinde tarihsel bilgilerin çokluğu ve belirginliği dikkat çekiyordu. Bu vaazın seçiminin ne kadar yerinde olduğu Filles de Charité Rahibelerinden biri olan Caterina Capitani'nin, XXIII. Jean'ın şefaati sayesinde mucizevi bir şekilde iyileşen ilk kişi olmasıyla da doğrulanıyor.

“İsrail oğulları yetmiş hurma ağacının ve on iki pınarın bulunduğu Elim'e geldiler ve suların yakınlarına kamp kurdular.” (Çık 15, 27)

46. L. Algesi, Jean XXIII, op. cit., s. 168-169.

*Saygıdeğer kardeşlerim,
oğullarım, kızlarım ve sevdiklerim,*

Episkoposun hayatında dışa yönelik yoğun faaliyetlerle dolu saatler ve huzur verici suskun saatler vardır. Suskun saatlerim sırasında çoğu zaman işin özüne varmayı ve Doğu'nun her zaman merkezi olan bu kentte her türlü zorluğa rağmen yaşamaya ve gelişmeye devam eden, İsa'nın sürüsünün seçilmiş bu bölümünü hâlâ besleyen bu kadar iyiliğin kaynaklarını tekrar tekrar aramayı severim.

Ve Mısır'dan çıkararak vadedilmiş Topraklara yönelen İsrail Oğulları gibi, benim başıma da kaynakları bol, havası taze ve temiz olan, gözü ve kalbi yeniden yaratan çok sayıdaki hurma ağacından yiyecek sağlayan ve suların aynasından faydalanan Elim bölgesinde durmak gelir. Vincent de Paul'ün seçtiği, benim iyi Aziz Sœurs de Charité Rahibeleri'm; bugün sizin pınarınızın yanında olmaktan çok mutluyum.

Son yüzyıl boyunca Doğu'da Katolik Kilisesi'nin şanı olarak kalan ve devam eden sosyal ve dinsel dayanışmanın eserlerini ve bu muazzam eğitim organizasyonunun ilk eğitimcisi ve hakiki yaratıcısı saygıdeğer selefim Mgr. Julien Hillereau'yu heyecanla anıyorum.

Genç kızların eğitimine kendilerini adayan rahibelerin buraya gelmesine olanak sağlayan özel yardımı elde etmek için Lyon'daki İman Yayma Kurumu Müdürlüğü'ne 1836 yılındaki coşkulu başvurusu hâlâ gözlerimin önündedir. Ruhani Reis'in yazdığına göre buradaki genç kızların öğretmenleri olarak sadece anneleri veya evlere çağrılan özel kadın öğretmenleri var ve buna ulaşan az sayıda kişi varken diğerleri bundan faydalanamamaktadır. Bunun zorunlu sonucu olarak orta gelirlilerde eğitimin ihmal edilmekte olduğu görülmektedir.

Rahibeler tarafından işletilen bir kız yatılı okulu, yalnız Katolikler için bir iyilik olmayıp, daha çok tutucu aileler için yararlı olacaktır. Bu aileler ki, kızları için özenli (yani dü-

Türk dostu Papa XXII. Jean

rüst) bir eğitimin verilmesini isterler. Görünüşe göre bu kurum diğerlerine göre daha elverişli, yeter ki talep edilen ve yerine getirilen yardımlar, episkoposa, bu işlerin gerçekleştirilmesini çabuklaştırma olanağı sağlasın -üç yıl sonra ruhani liderin bu dileği gerçekleşmiştir.

İlahi Takdir, havari ruhlu bir adamı kendi yolunu izlemesi için yollamıştır. Lazarist rahiplerin denetleyicisi olan M. Florent Leleu, 8 Ekim 1939'da Meryem Ana'nın Günahsız Doğumu Bayramı'nda kentimize ilk rahibeleri getiriyordu. Bu rahibeler ki yüzyıllar boyunca Tanrı ve İncil sevgisine adanmış bakireliklerini birçok kişiye ulaşması için yeni kıyılara taşıyacaklardır. Bu gerçekten Orta Doğu'daki bu misyonun tamamını, bereketli suları ile sulayacak olan yeni bir kaynağın fışkırması gibi olmuştur. Onlardan sonra başka rahibeler, başka dinsel topluluklar, tarikatlar onları izleyecek ve her biri kendine özgü düşünceleriyle övüneceklerdir, ama sınama saati geldiğinde Sœurs de Charité Rahibeleri en sadık olan, ülkeye ilk gelme şerefine ermiş ve sayıca en fazla çoğalmış rahibeler olacaklardır; bu geniş harekete en fazla gönül veren genç kızların, Hıristiyanlık eğitimi için martılar gibi hep beraber, herkesten önce koşmaları -bence- Ortadoğu'daki aileler için en büyük takdis olmuştur, çünkü bir ailede zevce ve anneler bir kez iyi eğitilirlerse bu ailenin diğer fertleri için eğitim garantilenmiş olur.

Hıristiyanlık sevgisinin birinci öğretisi, tabi ki genç kızların ruhlarının yetiştirilirken iyiliğin ve hakikatin doğru ilkelere göre eğitilmeleri olacaktır, fakat bunun yanında da ne fedakârca kendini vermeler. Benim sevgili rahibelerim sizin programınızda 14 tane hayır işi yok mu? Sizler insani sefilliklere karşı ışık, yumuşaklık, teselli getiren Rab'bin melekleri olarak tüm dünyada tanınmadınız mı?

Suyun aynasına bakmak ve orada aziz Vincent ve kurucunuz azize Louise Marillac'ın İncil'in bilgeliğini, sadeliğini, sevgisini, bağışlayıcılığını yansıtan düşüncelerini canlı, çok can-

lı olarak keşfetmek ne güzel! Fakat daha ilginç de vücutlara ve ruhlara, aziz Kilise'nin hizmetine açık bu çeşmenin görüntüsü olan bu kuruluşların muhteşem renkliliğidir. Bu kuruluşlar ki Saint Benoît ile başlayan ilk okulun yanında meydana çıkarak bu kentte ve çevresinde çoğalarak ve sadece burada, Türkiye'de ve İzmir'de değil, aynı zamanda Yunanistan'ın adalarında ve Makedonya'da bütün ırkların yararına tek ve aynı dil olan her zaman uzdilli ve sonuca giden sevgi diliyle hizmet etmişlerdir.

İsrailoğulları Elim'deki yalnız on iki pınarı değil, aynı zamanda yetmiş hurma ağacını da bulmuşlardı. Ah! Bu görkemli ve güzel hurma ağaçları koruyuculuğu, huzuru ve hoş serinliği sağlayan, besleyici zengin meyveleri içeren dallarını yüzyıl içinde rüzgârla en yükseklerle taşıdılar.

Değişik ihtiyaçlara ve onları meydana getiren Tanrı lütfunun, yargılarının uygunluğuna ve zamana göre değişen sırayla bunları bir bir saymama izin verir misiniz? İşte en birincisi: Tam Aralık 1939 yılında faaliyete geçen bu İnyet Evi eskiden olduğu kadar şimdi de Sara'nın gerçek çadırı İstanbul'daki Filles de Charité Tarikatı'nın beşiği ve sığınağıdır. İşte eski Taksim Hastanesi. Rahibeler burada 1846 yılında görülüyorlar ve çalışmalarını 1853 yılına kadar sürdürüyorlar. İşte 1853'te, aynı yılda Bebek'teki Saint Joseph Evi, 1859'da La Paix, 1865'te vebalılar için hastane, 1869'da Çukurbostan'da yine St. Joseph Evi, 1872'de L'Artigiana, 1881'de Gernia Hastanesi, 1882'de Saint-Georges vakıfları, 1883'te Üsküdar'daki Ev ve İstanbul'daki dispanser de unutmayalım.

Kuruluşların hepsi yüzyılın ilk yarısında gerçekleşmiştir, yüzyılın ikinci yarısı ise bu kuruluşların yayılma dönemidir.

Son zamanlarda bu şahane palmyelerin başından bir fırtına geçmiş, bazılarının dalları kırılmış, bazılarının kökleri sökülüştür. Ormanın doğal olayları. Ama pınarın çevresindeki asil hurmalığın olağanüstü tacı hâlâ varlığını sürdür-

mektedir. Yıldırım isabet etmiş bir ya da iki ağaç yerlerini daha genç ve güçlü ağaçlara bırakmışlar. Çukurbostan kapanmış, Bebek küçülmüş, ama Pastör Hastanesi kuruluşu bir o kadar, gelişmiş Sainte-Pulcherie kuruluşu bir o kadar havarisel ve uzun ömürlü olarak yerlerini almışlardır.

İsrailoğullarının su yakınlarında nasıl kamp kurduklarını çok iyi anlıyoruz -castrametati sunt justa aquas-; bir yüzyıl boyunca sayısız ruh nasıl Filles de Charité Tarikatı Rahibeleri'nin çalışmalarıyla, hayatı lanetlemeye değil, tam tersine hayatı güzelleştirmeye ve güçlendirmeye ve kurban etmeye yaran her şeyi buldular; ve nasıl duanın sesi tek bir ağızdan Tanrı lütfunun ve erdemin mucizelerini göğe çıkarıyorsa, siz benim Aziz Vincent'in çok sevgili kızları, din ve erdem konusunda örnek oldunuz ve örnek olmaya devam ediyorsunuz.

Bizim büyük teoloji doktoru ve koruyucumuz aziz Yuhanna Krisostomos, sevgiyi birçok kez yazılarında överek işlemiştir. Bunları insan heyecan duymadan okuyamaz. Bu, bütün eserleri içinde tekrarlanmış genişletilmiş ve bütün eserlerine yayılmıştır. Sevgi bütün iyiliklerin kaynağı, kökü ve anasıdır; kusursuz felsefenin temelini oluşturur, sevgi bilim olmadan da yararlıdır, oysa sevgisiz bilim yararsızdır; sevgi dinşehidi olmadan da değerlidir, oysa sevgisiz dinşehitliği değersizdir. Aziz Paulus'a göre sevgi bütün karizmalara tercih edilir; sevgi kişinin İsa'nın müridi olduğunu, havarilerin gerçek yüzünü veya havariliğe gerçekten atandığını gösteren işarettir.

Bu ermişin bu hatırlatmalarına, aziz Vincent de Paul'ün ailesini oluşturan ruhani kardeş ve kızkardeşler olarak ey Misyonun saygıdeğer beyleri, ey benim çok sevgili Filles de Charité Tarikatı Rahibeleri, yaptığınız seaplara lâıyk olmayan sözlerle sizi övmek istediğim için gerek duydum. Size ruhaniler ve halk adına, böylesine bir törende kutsal Kilise adına, burada Tanrı'nın huzurunda tanınmış olduğunuz tükenmez sevginin ve kutsal öğretinin tüm zenginliklerini dünyanın tanınmasını sağladığınızı; bugün burada, İstanbul'da ö-

zellikle de bütün Ortadoğu'da zahmetli çalışmalarla yaymayı bildiğinizi ima ediyorum. (...)

Ayinin en kutsal anında kutsanmış kâsenin içine, sizi İstanbul'a ilk getiren Visiteur'ün yani Louis-Florent Lelleu adını, Charité Tarikatı kurucusu rahibe Françoise-Marie Le Sueur adını yerleştirin. Bu ikisi de Saint-Benoit Kilisesi gölgesinde ebedi istirahatgâhlarında yatmaktadırlar. Ve onlardan sonra, Doğu'daki Katolik Kilisesi'nin parlak başarısına, sevginin büyük zaferine, yıllardır değişik şekillerde cömert kalplerini, kurtarıcı ellerini veren, -yüz yıl içindeki sayıları hayli fazla- ve aramızdan ayrılmış olan bütün rahibeleri ve misyonun rahiplerinin anılarını hararetle yad ediyorum.

Yüzyıl anma töreni sadece iyilik yaparak geçen zamanı hayranlıkla takdir ederek ödüllendirmek değil; ama aynı yolda yeni bir yüreklendirmeye aşama kaydetmektir. İsrail Oğulları Elim'de çadırlarını kaldırdılar ve yollarına devam ettiler. Çok kötü günler geçirmekteyiz, belki bu daha da kötüleşecektir. Belki de çöl, yalnızlık, açlık bizi bekliyor. Fakat sevgili Fîles de Charité Rahibeleri, size rehberlik edene sızlanmak istediğinizi sanmıyorum..." Benim de şahit olduğum çok zor şartlarda asil cesaretinizin kanıtlarını daha önce de gösterdiniz. Tanrı'nın zavallı kırlangıçları, ak kanatlarınız olmadan uçmaya kalkıştınız. (Bütün fedakârlıklara hazır olarak) sizi burada kalmaya davet eden Kutsal-Peder'in sözlerine daha da sadık kalmak için çalışma sahanızda kalmayı tercih ettiğiniz zaman, gelecek için cesaretinizi kaybetmeyin. Bizi bekleyen mucize zamanıdır. Cömert bir ruhla önden yürümeliyiz, Doğu'daki tarihimizin yeni yüzyılı ilkinden daha verimli ve mutlu olacaktır. Gerçek sevginin doğasında olan, zamanla zayıflaması değil, olaylar karşısındaki zorluklarla ışığın zayıflaması değil, ama canlılığını ve gücünü sonsuza dek muhafaza etmesidir. Bu benim en ateşli dileğimdir. Bunu günlük gibi mihrabın üzerine bırakıyorum ki, sevginin kızgın ateşli fırını olan İsa onu kabul etsin ve eritip yok etsin. Bunu

iki Saint Vincent kuruluşunun özel koruyucusu ve çok müşfik annesi Lekesiz Meryem'e sunuyorum ki, kudretli şefaati ile bunu kuvvetlendirsin. Yeni Papa XII. Pius da bu yüzyıl kutlamalarına katılmak için davet edilmiştir, ama bütün rahibeler ve Denetçi Başrahibe'ye gönderdiği dualarıyla, takdisleriyle aramızda hazır bulunuyor. Demek ki, cesaretlenmek ve sevinç duymak için hiçbir eksikimiz bulunmuyor.

Ve geriye kalan için: A periculis cunctis libera nos semper Virgo gloriosa et benedicta. (Ey şanlı ve kutsanmış Bakire bizleri her zaman tehlikelerden koru. Amin)⁽⁴⁷⁾

Mgr. Roncalli, şimdi Cumhurbaşkanlığı konutu olan Tarabya'daki Notre Dame de Sion Rahibelerinin mekânında 25 Kasım-1 Aralık 1940 tarihleri arasında tinsel inzivaya çekilmiştir.

25 Kasım 1941'de 60 yaşlarında iken bir arkadaşına gönderdiği resmin üzerine şunları yazmıştır: *"İşte Mgr. Roncalli 60 yaşında; bu insanın en güzel yaşı: Sağlıklı iken en olgun kararların alındığı güvenli iyimserlikle, yumuşak başlılıkla ve daha açık görüşle alınan kararların yaşı."*

Mgr. Roncalli için bu yildönümü hayatının bir son dönemine damgasını vuruyordu, yapabileceklerinin en son aşamasını derinliğine düşünmek için Tarabya'daki Dame de Sion Rahibelerinin yanında inzivaya çekildi. *"Altmışınca yildönümümü izleyen günlerimi kutsamak için Romanya'dan gelen fakir rahibelerin din adamı olarak bir hafta Tarabya'da kaldım. Tinsel meditasyon yaptım ve Miserere'nin (Kiliselerde makamla okunan Davut Peygamber'in 50. Mezmuru) günde dört ayetini en sıkı yalnızlık ve sessizlik ortamı içinde derin derin düşündüm. İhtiyarlığa yani yaşamımın son evresine bu şekilde girmek istedim. Gürültüsüzce çökme zamanı. Tan-*

47. Annales de la Congrégation de la mission (Lazaristes) et de la Compagnie des Filles de la Charité, Paris, 1940, cilt 105, yıl 1940, s. 407-411.

rı zavallı yaşamımın hiç olmazsa son zamanlarını din ve erdem konusunda yapıcı olmasını ve örnek teşkil etmesini sağlasın."

Onun nezdinde çok değerli olan simaların büyük bir çoğunluğunun teker teker eksilişi, onda, bu ihtiyarlık duygusunu arttırıyordu. Her şeye rağmen Mgr. Roncalli gelecekteki buluşma umuduyla teselli buluyordu: *"Allaha şükür ki, geriye dönmektense ileriye bakmayı yeğlerim. Hatta insanlara ve eşyalara ait en değerli anılarım, bende, bizi bekleyen son buluşmayı hatırlatmak için yaşarlar. Hayat biraz da, deniz üzerinde yapılan büyük bir yolculuğa benzer, sevdiklerinizi terk ettiğiniz zaman ağlayarak veda edersiniz. Fakat işte, varışta onlar orada, rıhtımda bizi bekliyorlardır, gelmişlerdir bile."*⁽⁴⁸⁾

Altmış yılını doldurduğunda Mgr. Roncalli şahsen büyük bir para almıştır.⁽⁴⁹⁾ Öyle görülüyor ki, Alman Büyükelçisi Von Pappen'in bu işte büyük rolü vardır.⁽⁵⁰⁾ Bu paranın büyük bir kısmı, son çalışmaları 1886'da Mgr. Rotelli döneminde yapılmış olan Papalık Temsilciliğinin restorasyonuna ayrılmıştır. Bu restorasyon Mgr. Roncalli tarafından büyük bir zevkle yerine getirilmiştir. Bu, Roncalli'nin Papalık Temsilcisi olarak ikâmetinin anısına konan bir hatıra plaketine belirtilmiştir. Bu levhanın açılış töreninde; İstanbul kenti 1960'

48. L. Algesi, Jean XXIII, op. cit., s. 154-155. (Mgr. Roncalli'nin altmışıncı yaşı münasebetiyle yapılan üç alıntı.)

49. Giovanni XXIII, *Il Giornale dell'Anima*, op. cit., s. 283. *"Bu yıl İlahi Takdir elime büyük bir miktar para geçmesini sağladı. Bu paranın bir kısmını fakirlere dağıttım, bir kısmını kendi ihtiyacıma harcadım ve ailemden para ya muhtaç olanlara verdim. Önemli bir kısmını da Temsilcilik binasının restorasyonuna ve Saint-Esprit Katedrali'ndeki papazlarımın bazı odalarının tamiri için kullandım."* Tarabya'daki Notre Dame de Sion Rahibelerinin yanında 1940 yılının 25 Kasım'ından 1 Aralık'ına kadar çekildiği inzivada aldığı notlar.

50. V. Del Giorgio, *Chroniques de la basilique cathédrale du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1133.

da sıkıyönetimle idare ediliyordu. Ve tüm toplantılar özel dahi olsalar yasaklanmıştı. Mgr. Lardone İstanbul Valisi General Refik Tolga'dan izin almak istedi. Mgr. Roncalli'yi çok iyi tanıyan vali, yalnız izin vermekle yetinmeyip kendisi de bizzat bu yazılı levhanın açılışına katıldı. Tören günü general Tolga konuşmasını sembolik yanı ağır basan şu cümlelerle noktalamıştır: *"Tarihteki ilk Türk Papası, Papa Roncalli'dir."*⁽⁵¹⁾ Bu, Türk otoriteler tarafından Mgr. Roncalli'ye verilen değer en büyük göstergelerinden biri ve aynı zamanda bu iyi din adamının ülkenin tüm sosyal sınıfları üzerindeki kuvvetli etkilerinin, büyük ününün de bir göstergesidir.

Biz bu hatıra levhanın içeriğini yeniden yayınlıyoruz:

QUI IOANNIS XXIII VENERABILI NOMINE NUNC
CATOLICAE ECCLESIAE GUBERNACULA TENET ANGELUS
IOSEPHUS RONCALLI DECEM ANNORAM SPATIO AB INITIO A.
MCMXXXV AD EXITUM A. MCMXLIV IN TURCARUM NATIONE
APOSTOLICUS DELEGATUS HAS SUI DOMICILII AEDES QUAS
SUO PRAECIPUO SUMPTU IN ORNATIOREM FORMAM
RESTITUIT PRAECLARAE VIRTUTIS DECORAVIT EXEMPLIS
PIUS PRUDENS SUAVIS APUD SACRUM CLERUM ET LAICORUM
ORDINEM DICTIS FACTISQUE RELIGIONIS SANCTISSIMAE
FLAMMAM ALUIT PETRI HONOREM SERVAVIT ADAUXIT UT
POSTERIS TANTA SUPERESSET MEMORIA
HIC POSITUS LAPIS A. MCMLX.⁽⁵²⁾

51. *Romana Beatificationis et Canonizationis servi dei Johannis XXIII Papae*, (25. XI. 1881- 3. VI. 1963), Romae MCMLXVII, s. 29.

52. Türkçe çevirisi: Bu yazılı mermerden levha, şu anda Katolik Kilisesini saygın XXIII. Jean adıyla yöneten, 1935'in başından 1944'ün sonuna kadar on yıl boyunca Vatikan'ın Türkiye temsilciliğini yapan, kendi imkânlarıyla restore ettirdiği bu konutta kalan, özellikle cana yakın, ihtiyatlı ve dindarca davranışlarıyla örnek teşkil eden, sözleri ve girişimleriyle laikler ve papazlar arasında çok kutsal din ateşini teşvik eden, şimdi de varlığıyla Papalık makamının saygınlığını arttırmakta olan Ange Joseph Roncalli'nin çok saygın anısına 1960 yılında buraya konuldu.

13 Mayıs 1942'de, Saint-Esprit Katedrali'nde Mgr. Roncalli, Papa XII. Pius'un iki yıldönümünü birlikte kutluyordu; episkoposluğunun 25. yılını ve Papalık makamına çıkışını. Bir önceki gün Vatikan Radyosu Papa'nın barış mesajını yayınlamıştı.

Katedralin günlüğünü tutan Mgr. Del Giorno'nun anlattığına göre, Papa XII. Pius'un portresinin bulunduğu *Casa d'Italia*'nın büyük salonunda, İtalyan lisesi Palazzo Venezia'nın müdürü Mösyö Ferraris, İtalya ve Vatikan arasındaki uyum sayesinde yapılan iyiliklerin altını çizerek Papa hakkında bir konuşma yapmıştır. Bu törende Mgr. Roncalli, Doğu episkoposları, din adamları ve bütün İtalyan kolonisi hazır bulundular. Peder Montico, San Antoine'ın başrahibinin yönetimindeki güzel koro, piyanoda M. Carlo D'Alpino eşliğinde diğer ilahiler arasında *Tu es Petrus* ve *Oremus Pro Pontifice* ilahilerini seslendirdiler. Latin Katolik cemaati seri kutlamalarla bu iki yıl dönümünün önemini vurguluyordu. 16 Mayıs'ta Fransız Elçiliği'nin bahçesindeki Saint-Louis Kilisesi'nde Mgr. Roncalli yönetiminde bir tören yapıldı. Saint-Benoît Lazaristlerinden Peder Jean Bertrand, XII. Pius hakkında kısa bir vaaz verdi.

Almanlar ve Avusturyalılar Saint-Georges'da bir tören düzenlediler. İspanyollar olayı Terre Sainte şapelinde, Peder Salvadore Fernandez yönetiminde *Te Deum* şükran ilahisi ile andılar.

14 Mayıs'tan 16 Mayıs'a kadar, Saint-Antoine Kilisesi'nde daha merkezi konumundan ötürü dünya barışı ve Papa için üç gün süren *triduum* dualar yapıldı. Bu üç günün her birinde farklı dilde dualar okundu. Dualar ilk gün Mgr. Roncalli tarafından İtalyanca, ikinci gün Mgr. Varouhas tarafından Rumca, üçüncü gün Ermeni din adamlarından Papaz Gomidis Çarkçıyan tarafından Türkçe olarak icra edildi.

Bu muhteşem dini törenlerin kapanışı 17 Mayıs'ta Saint-Esprit Katedrali'nde episkopos yönetimindeki ayin kutlama-

siyla yapıldı. İtalyanca verdiği vaazında Mgr. Roncalli, Papa XII. Pius'un büyüklüğünü ve ona olan saygısını ortaya koydu.⁽⁵³⁾

Temsilcilikte 1935'te ve 1937'de olduğu gibi, 25-31 Ekim 1942'de tinsel inzivaya çekilindi. Bu, Mgr. Roncalli'nin İstanbul'da çekilmiş olduğu son tinsel inzivaydı, çünkü 1944 yılı için öngörülen tinsel inzivası Roncalli'nin Paris'e atanmasıyla iptal edildi.

Meryem Ana'nın Portekiz'de Fatima⁽⁵⁴⁾ denilen yerde görünmesinin 25. yıldönümü tüm dünyada insan neslinin "Meryem'in Lekesiz Kalbine" adanmasıyla anılmıştır. Bu vesileyle kar ve soğuğa rağmen 10 Ocak 1943'te Saint-Esprit Katedrali'nde dini tören yapıldı. Mgr. Roncalli 16.30'daki törende tespih duasından sonra söz alarak törene katılanları barış için dua etmeye davet etti. Kutsallaştırma duasını kendisi okudu.⁽⁵⁵⁾

Türkiye'deki ikâmetinin son günlerine doğru, 1944'ün 28 Mayıs'ında Pentekost vaazında, Mgr. Roncalli, diğer dinlerden kendilerini ayıran farklılıkları aşmak için müminleri yöreklendirirken "evrensel kardeşliği" ilan etmeye gelen Mesih İsa'nın öğretisini izliyordu:

"(...) Biz, İstanbul'daki Latin Katolikler ve diğer Ermeni, Rum, Keldani, Süryani vb. Katolikler çok geniş bir dünya üzerinde ancak yüzeysel ilişkiler içinde olan çok küçük bir a-

53. XII. Pius'un episkopos oluşunun 25. yıldönümü törenleri ile ilgili ayrıntılar, V. Del Giorno, *Chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1150-1152.

54. Ç.n. Fatima'nın üçüncü sırrını açıklayan Lucia'nın mektubu 1960'da Papa XXIII. Jean'ın yazıhanesinde kapalı kapıların ardında açıldı. XXIII. Jean, "Sırrı açıklayamayız. Aksi halde panik olur," diyordu. Bilindiği gibi Vatikan bu sırrı açıkladı.

55. R. Philippucci, "Yüz yıl önce...", *Le Flambeau*, op. cit., Mayıs 1976, no. 5, s. 13.

zınlıgız. Bizler, bizlerle aynı inanca sahip olmayan diğer dinlerden inanan ya da inanmayan Ortodoks, Protestan, Yahudi, Müslüman kardeşlerimizden farklı olmayı seviyoruz. Her birimizin kendi kendisiyle, ulusal ve ailevi gelenekleriyle meşgul olması, kendi özel sosyal ortamıyla sınırlı bir çevreye kapanması bize mantıklı geliyor. Aynen eski bronz çağındaki insanlar gibi, o devirdeki insanlar surlarda ya da kalelerin burçlarında yaşarlardı, her ev içine girilemez kaleler gibiydi. Sevgili kardeşlerim, size söylemeliyim ki, İncil'in ışığı altında ve Katolik ilkelerine göre bu mantık yanlıştır.

İsa bu engelleri yenmek için gelmiştir, dünya kardeşliğini ilan etmek için ölmüştür; öğretisinin ana noktası sevgidir, bütün insanları birleştiren sevgidir, o kardeşlerimizin en önde gelenidir ve Babamızla bizi birleştirendir (...)."⁽⁵⁶⁾

İyi niyetli insanları birbirinden ayıran engelleri yıkma çağrısı, Ekim 1931'de Balkan Konferansı sırasında Mustafa Kemal Atatürk'ün Fransızca sunduğu deklarasyon doğrultusunda bir çağrıydı:

"İnsanları mutlu kılabilmenin tek yolu onları güçlü bir şekilde birbirlerine yakınlaştırmaktır. ..."⁽⁵⁷⁾

Mgr. Roncalli'nin Paris Büyükelçiliği'ne atandığı haberi 8 Aralık 1944'te resmen öğrenildi. İstanbul'daki ikâmetinin 10. yıldönümü nedeniyle Sainte-Marie Kilisesi'nde düzenlenen şölene Papalık Temsilcisi olarak katılıyordu. Aynı gün, Saint-Esprit Kilisesi din adamları, sofralarında katedralin vakfedilme yıldönümü nedeniyle, son bir defa Mgr. Roncalli'ye olan bağlılıklarını ve saygılarını sunma olanağı buldular. Ayrılacağı gün, yani 23 Aralık'ta Vatikan Temsilciliği'ne sıra ile

56. A. Melloni, La predicazione a İstanbul, Omelie, discorsi e note pastorali (1935-1944), Leo s. Olschki, Firenze, 1993, s. 367-368.

57. A. Jevakoff, Kemal Atatürk, Les chemins de l'Occident, Tallandier, 1989, s. 426.

Mgr. Varouhas, Mgr. Kireçyan ve katedralin papazlarını davet etti. Yemekten sonra davetlilerin her birine anı olarak birer armağan verdi.⁽⁵⁸⁾

23 Aralık 1944'te Mgr. Roncalli katedralde son bir defa dua ettikten sonra, Ankara'ya gitmek üzere Haydarpaşa İstasyonu'ndan trene bindi. Oradan da yeni görev yeri olan Paris'e gidecekti. İstanbul'da Saint-Antoine Kilisesi arşivlerinde Mgr. Roncalli tarafından kilisede okunmak üzere Peder Montico'ya bırakılmış bir veda mektubu⁽⁵⁹⁾ bulduk. İstanbul'u kesin olarak terk etmek üzere olan Papalık Temsilcisi'ne Peder Montico tarafından bir tedbir olarak imzalattırılan bu mektubun Türkçe çevirisini bir "arşiv anısı" olarak yayımlıyoruz:

"Ruhani Lider takdisini veriyor ve veda ediyor

İTAAT- BARIŞ - TAKDİS

Sevgili Kardeşlerim ve Evlatlarım,

Ruhlarınızın iyiliğine göz kulak olma görevine uyarak bundan on yıl önce İstanbul'a geldim. Güvenle doluydum. Rab karşılaşmamızı kutsadı. Yolumun üzerinde dikenler eksik olmadı, hepinizin ve her birinizin ayrı ayrı, kimi vakitler çok ağır olan acılarınızı ve üzüntülerinizi paylaştım. Değişik kökenli, değişik diller konuşan ve değişik eğilimlere sahip kişilerden oluşmasına rağmen büyük bir memnuniyetle ruhani cemaatimizde daima huzurun hüküm sürdüğünü gördüm. Değişik kiliselerde yaptığımız dinsel törenler kuşkusuz her birimizin yaşantılarının ayrılmaz bir parçası olan ıstırap ve sıkıntılara katlanabilmek için insan ruhuna huzur veren, iyi bir Hıristiyan yaşamı için birbirimizi karşılıklı yüreklendir-

58. V. Del Giorno, *Chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1154.

59. Saint- Antoine arşivleri, İstanbul. Daktilo ile yazılmış ve Mgr. Roncalli tarafından imzalanmış üç sayfalık bir metin.

diğimiz, karşılıklı sevgi ve sabır bulduğumuz saatler oldu. Özel olarak aydınlanma, destek, somut yardım, sevgi alışverişi, bağışlama, tatlı sözler söyleme konusunda insanlarla girdiğimiz ilişkilerde gizlide oluşanlar Rab'bin bir gizidir, hayatım boyunca bunun anısını yüreğimde taşıyacağım.

Şimdi sevgili kardeşlerim ve evlatlarım, Kutsal Peder'in emrine uyarak sizden ayrılıyor ve bana verilen Kutsal İman görevini yerine getirmek için bütün insanlığın ortak malı olmuş zenginliklere ve kültüre sahip, ve aranızda çoğunuzun köken olarak ait olduğunuz asil Fransız ulusuna, Fransa Kilisesi'ne gidiyorum.

Yaşamımın alacakaranlığında, ruhumun daha uzun yıllar evlada yaraşır sevginizin hoşluğunu sessizce tatması çok iyi olacaktı, ama ne yazık ki beklenmedik ve günümüz dünyasının içinde bulunduğu koşullar nedeniyle daha bir cesaret ve hassasiyet isteyen başka tür uğraşları yüklenmek gerekiyor.

Bu emre acilen uymam gerektiğinden sizinle her zaman kutladığım Noel Bayramını ne yazık ki birlikte geçiremeyeceğiz. Bu bayramı Ankara'nın şapellerinde, oradaki Katoliklerle -ki onlar da imanda benim manevi kardeşlerim ve evlatlarımdır- daha dar bir şekilde kutlayacağım.

Bu büyük bayramda uzaklara giden bir ruhani lider olarak, size, büyük bir sevgiyle veda ediyorum, hep yüreğimde olacaksınız, sizi bu canlılar dünyasında hep bir arada bir daha görmeyi diliyor ve umut ediyorum.

Savaş çıgıklklarının henüz dinmediği bir sırada vedamı Barış Meleğinin bildirisiyle yapıyorum.

Kardeşlerim ve evlatlarım, barış, yine barış. İnsanlar ve uluslar arasındaki onca kavgadan sonra en sonunda barış ilan edildi, barış dönemi başlıyor.

Barışmaya hepimizin ihtiyacı var, özellikle de kişisel ilişkilerde: Özellikle de devletlerin ve ulusların iç yaşantılarında

Türk dostu Papa XXII. Jean

barış gereklidir. Herkes bunun için iyi niyetini ortaya koysun, ve dünya barışı için üzerine düşen görevi yerine getirsin. Sizin aranızda geçirdiğim bu son 10 yılı barış ruhuna adamaya çalıştım. Beni anladınız, Rab de bu nedenden dolayı yüceltil-di. Bu şekilde devam edin, gelecekte de. Kutsal Kilise'nin idaresinde episkoposların biri gider biri gelir ve barış çalışmaları sekteye uğramaz. Kimin yeni episkoposunuz olacağı henüz belli değil. Başınıza geldiği zaman ona, bana gösterdiğiniz saygıyı, sevgiyi ve teselliği gösterin. O benden de daha fazla şey yapacak ve sizin dayanağınız olacaktır. Kutsal Kilise her dönemde zenginliklerini insanlar aracılığıyla yayar ve bu zenginlik büyüyerek gider.

En iyi Noel dileklerimle size veda ederken sizi takdis ediyorum. Sizi yıl boyunca birçok kez takdis ettim. Ruhani lideriniz olarak sizi son bir kez takdis ediyorum. Bu takdisimi herkese, ayırım gözetmeden ama özellikle yoksullara, güçsüzlere ve acı çekenlere veriyorum. Bunu dünyanın Kurtarıcısı Bebek İsa adına veriyorum. Yüreklere en mahrem yerine, yuvalarınızın bağrına, bireylerin ve ailelerin içinde bulundukları kaygılara ulaşınsın. Size Hristiyanca yaşamınız için bolca bağışlama, tatlı söz ve sevgi ile birlikte yeni bir cesaret versin.

Günün birinde öbür dünyaya geçtiğimi duyarsanız, sizi o kadar çok sevmiş olan benim için bir küçük dua okuyun, yeneden birbirimize kavuşacağımız son buluşma yerinde sizi tek tek bekleyeceğim. Rab birkaç yıl daha hayatta kalmama izin verirse, dünya savaşı da sonra ermiş olursa, kötü zamanlarda İstanbul kentini bombardımanlardan koruması için Aziz Antoine'a adadığımız adağı halefimle birlikte yerine getirmek amacıyla, şükran ve barış ilahinize eşlik etmek için arınıza tekrar geleceğim.

Beklerken, mütevazı ve hararetle dualarımda olacaksınız, sizi şu anda Kutsal Kilise'nin şu sözleriyle kucaklıyor ve takdis ediyorum: Pax et benedicto Dei omnipotentis, Patris et Fi-

lii et Spiritus Sancti. Amen (*Herşeye Kadir Tanrı; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un huzuru ve takdisi. Amin.*)

Türkiye'nin gerçek dostu Mgr. Roncalli, Ankara'yı terk etmeden birkaç gün önce 25 Aralık 1944 tarihinde Mgr. Pappalardo'ya hitaben yazılmış mektubunu şöyle imzalıyordu:

"Angelo Guiseppe Roncalli, Mesembria Başepiskoposu, halihazırda İstanbul Latin Katolik Cemaati Lideri ve Papalık temsilcisi."⁽⁶⁰⁾

O gitmiştir, ama o büyük kalbinde dostlarının anısını her zaman muhafaza etmiştir. Papa olduğunda bile onları unutmamıştır. Kendisi gibi Bergamo eyaletinin Serina'sında doğan Salezyen Tarikatı'na mensup don Giacomo Carrara vakasında olduğu gibi. 1959'da Salezyen rahiplerinin genel toplantısında, Papa XXIII. Jean, arkadaşı don Carrara'yı sormuştur. Papaz oluşunun 25. yılını ailece kutlamak için Temmuz 1960'ta İtalya'ya döndüğünde, kendisini telâh görmek istediğini belirten Carrara, eski İstanbul Papalık Temsilcisi tarafından kabul edilmiştir.⁽⁶¹⁾ Bu satırların yazarı, kendisinin eski hocası ve din öğretmeni olan don Carrara'nın XXIII. Jean'ın ölümü üzerine aziz gibi gördüğü bu kişinin resimlerini içtenlikle ve dindarlıkla bütün dostlarına ve tanıdıklarına dağıttığını anımsıyor.

Lazarist Peder Arthur Droulez, Boğaz kıyılarında doğan eski dostluklarının anısına "Mois de Notre-Dame d'Ephèse" (Efes'teki Meryem Ana Ayı) adlı kitabını Papa XXIII. Jean'a ithaf etmiştir. Vatikan'dan Mgr. A. Dell'Acqua imzalı teşekkür cevabı gecikmeden gelmiştir.⁽⁶²⁾

İstanbul Papalık Temsilcisi Mgr. Roncalli'ye ithaf edilen

60. Mgr. Georges Marovitch tarafından temin edilen mektubun fotokopisi.

61. *Le Flambeau*, Marsel Linguri, İstanbul, Ağustos-Eylül 1960, no. 7, s. 12-3.

62. "Çok saygıdeğer Peder. Papa Hazretleri sağlığınızın bozulduğunu ve hasta yatağından kendisine ulaştırmış olduğunuz, bir evlâda layık ifadelerinizi yeni öğrenmiş bulunmaktadır. Papa Hazretleri durumunuzdan çok etki- . / .

Türk dostu Papa XXII. Jean

bu eserin bu bölümünü, son araştırmalarımızda Saint Benoît Lisesi arşivlerinde mutlu bir rastlantı sonucu bulmuş olduğumuz, Peder Droulez'in bu iyi yürekli, yüksek rütbeli din adamıyla ilgili, yayınlanmamış bir dileği ya da duası ile bitiriyoruz.

“Bu dünyada ebedi ve dinsel şeyleri göz ardı etmeksizin geçici nimetlerden faydalanabilmemiz için, gözlerimiz ve kulaklarımızın, arkası kesilmeyen Tanrısal iyiliğin verdiklerine açık ve çok dikkatli olması gerek. Bunu, Anamız ve Efendimiz olan Kilise’den ve Kurtarıcımızdan ısrarlı bir inançla talep ediyoruz. Hazırlık çalışmalarının Türkiye’de yapıldığı 15 Mayıs 1961 Genelgesi’nin en yeni öğretisi işte budur!”⁽⁶³⁾

Bu metin Papa XXIII. Jean’ın kararlarında Türkiye’deki yaşantısından ne kadar çok etkilendiğini gösteren bir kanıttır.

lendi; size iyi dileklerini ve sizin için Tanrı’ya dua edeceğini bildirmemi istedi. Bu teminatların yanında Kutsal Peder burada ekli bulunan öz yazısını ve en içten Papalık Takdisini gönderiyor. Saygıdeğer Pederim, Rabbimize candan bağlı duygularımın teminatını kabul edin.” Age., s. 13.

63. A. Droulez, *Mes souvenirs de l’Episcopat de Mgr. Roncalli à İstanbul*, op. cit., Lazaristlerin arşivleri, Saint-Benoît, İstanbul, s. 32.

Türk dostu

“Türkleri seviyorum”

Mgr. Roncalli Türklerin dostuydu ve İstanbul kentine hayran biriydi.

Ekselânsları İhsan Sabri Çağlayangil, XXIII. Jean hakkındaki duygularını, Katolik Kilisesi’nin bu yüksek rütbeli din adamının İstanbul’a gelişinin 50. yıldönümü nedeniyle 10-17 Kasım 1986 tarihinde düzenlenen “Roncalli Haftası”nda “Mgr. Roncalli Türklerin gerçek dostuydu. Türkleri seviyor ve onlara değer veriyordu”⁽⁶⁴⁾ diyerek dile getiriyordu.

Mgr. Roncalli 1936’da şunları not etmişti bile: “Rab’bin beni aralarına gönderdiği Türk halkına karşı derin bir sevgi duyuyorum”,⁽⁶⁵⁾ sözlerine şöyle devam ediyordu: “Türklerle aramdaki ilişki için seçtiğim yol neye mal olursa olsun iyi, özellikle evrensel ve doğrudur. Bu yolda inançla, ihtiyatla, gayretle ve dürüstçe gitmeliyim.”⁽⁶⁶⁾

12-18 Kasım 1939 tarihleri arasında Cizvit papazlarının yanında girdiği inzivasında “Günlüğü”ne şu sözleri karalıyordu: “Türkleri seviyorum. Uygarlık yolunda bir yeri olduğunu bildiğim bu halkın doğal niteliklerinin değerini takdir ediyorum.”⁽⁶⁷⁾

Mgr. Roncalli Türk halkını o kadar çok sevdi ki, Herşeye Kadir’den bu halkın her bireyine ayrı ayrı lütuf ve ihsanlarını esirgememesini diliyordu. Mgr. Righi, Mgr. Roncalli’nin

64. İ.S. Çağlayangil, “Monseigneur Roncalli et la Turquie”, *Présence*, Erol Ferah, İstanbul, Ağustos-Eylül 1987, no. 7, s. 12.

65. Giovanni XXIII, *Il Giornale dell’Anima*, op. cit., s. 273.

66. Age.

67. Age., s. 279.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Mayıs 1942'de yazılan notlarını aktarıyor: *"Bu pazar günü yapılan nüfus sayımında Türkiye'nin nüfusu 17.869.901 olmuştur. Benim acizane adım da sayılan bu insanların arasında yer alıyor; Rab benimle birlikte sayılan bütün bu insanlara lütfunu ve merhametini gösterebilir."*⁽⁶⁸⁾

Mgr. Roncalli Atatürk'e hayrandı ve ona büyük bir saygı besliyordu. *"Bu hayranlık, ülkesine yalnız bağımsızlık kazandırmakla kalmayıp onu aynı zamanda çağdaş ülkeler arasında taşıyan çalışmalarına duyduğu hayranlıktı."*⁽⁶⁹⁾

Kilisede Türkçe dualar

Türkleri seven Mgr. Roncalli için, kendisini kabul etmiş bir ülkenin dilini öğrenmemek, bu ülkeye karşı bir saygı eksikliği işaretiydi. Bundan başka kendisini kabul eden bu halkın ruhuyla, kafa yapısıyla mümkün olduğunca uyuşabilmek ve bütünleşebilmek kaygısı içindeydi. Bu düşünce içinde görevli bulunduğu ülkenin dilini sevgi ve sebatla öğrenmeye girişti. Kilisede Türkçe dualar okuttu. Değişik zamanlarda girmiş olduğu inzivalar sırasında sayısız kararlar aldı. Bu konuda aldığı kararlar şöyleydi:

• *"Türkçeyi öğrenmek için daha çok özen ve sebat göstereceğim."* Bu sözler Roncalli'da (Bergamo) çekilmiş olduğu inzivasında kaleme alınmıştı.⁽⁷⁰⁾

• *"İstanbul'da beş yıldır bulunmama rağmen hâlâ Türkçe'yi bu kadar az bilmem utanılacak bir durum."* Bu sözleri Ayazpaşa'da Cizvit papazlarının yanında yapmış olduğu inzivası sırasında yazıyor ve Türkçe'yi öğrenme kararı alıyordu.⁽⁷¹⁾

• 25 Kasım-1 Aralık 1940 tarihleri arasında Notre-Dame

68. V.U. Righi, *Papa Giovanni XXIII sulle rive del Bosforo*, op. cit., s. 93.

69. İ.S. Çağlayanlı, "Monseigneur Roncalli et la Turquie", op. cit., s. 12.

70. Giovanni XXIII, *Il Giornale dell'Anima*, op. cit., s. 273.

de Sion Rahibeleri arasında girmiş olduğu inzivasında yine Türkçe'yi öğrenme konusuna değiniyor.⁽⁷²⁾

Mgr. Roncalli, haleflerinin de bu yolda gitmelerini arzula-
dığını ifade etmişti, onlara bir örnek teşkil etmek istiyordu.
25-31 Ekim tarihleri arasında Temsilcilik'te ruhaniler ile gir-
miş olduğu inzivada aldığı kararlardan biri de buydu: *"Elime
fırsat geçer geçmez Türkçe öğrenmeye başlayacağım, Türkçe'
yi bu dilin uzmanı olmak için değil, görevimi lâıykıyla yerine
getirmek ve haleflerime iyi örnek olmak için öğrenmek istiyor-
rum."*⁽⁷³⁾

Kilisede okunan duaları Türkçe okumak şimdiye dek du-
yulmamış ve tamamen yeni bir olaydı. Fransız Konsoloslu-
ğ'ndan gönderilen 2 Ocak 1936 tarihli bir yazıda, Mgr. Ron-
calli'nin bu yeni girişimlerinden söz edilmekteydi: *"Noel ayını
(...) Papalık Temsilcisi için çok tuhaf bir gösteriyi sergileme
fırsatı yarattı. Mgr. Roncalli usûllere göre İncil'i okumak için
kürsüye çıktı. İstanbul'daki katedralin geleneksel dili Fran-
sızca'ydı. Buna rağmen herkesin şaşkın bakışları arasında İn-
cil'i Türkçe okudu (...). O günden itibaren kiliselerde ayin sı-
rasında İncil Türkçe okunmaya, vaazlar da Türkçe verilmeye
başlandı, Akşam Duası'ndaki dualar da Türkçe okunmaya
başlandı (...). Papalık Temsilcisi'nin bu kararı Kilise çevrele-
rinde çok değişik yorumlara neden oldu."*⁽⁷⁴⁾

Mgr. Roncalli, böylece katedralde verdiği vaazlardan önce

71. Age., s. 279.

72. Age., s. 284.

73. Age., s. 312.

74. Fransız Büyükelçisi'nin 2 Ocak 1936 tarihli telgrafı. Quai d'Orsay, série E Levant, sous-série Turquie 1930-1940, b. 608. Fransız Büyükelçisi ekliyor: *"Bu girişimini haklı çıkarmak için Mgr. Roncalli diğer Balkan ülkelerinde litürji Latinceyi zorunlu kılmadığı her durumda papazlar ve müminler ibadet ettikleri yerlerde kendi ulusal dillerini kullandıklarına dikkat çekti, Türkiye'de farklı davranmak için hiçbir neden yok..."* R. Morozzo Della Rocca, "Roncalli diplomatico in Turchia e Grecia", op. cit., s. 58 ve not 52.

İncil'den bir bölümü Türkçe okuyordu. Kilisede bir araya gelen müminlere ayin sonunda "Laudes divinae" duasını Fransızca ya da İtalyanca değil de Türkçe okumalarını tavsiye etti.⁽⁷⁵⁾ Mgr. Del Giorno'nun notlarından,⁽⁷⁶⁾ ta o zamandan kalma bu yakarışların ilk satırlarını aktarıyoruz.

Tanrı mübarek olsun.

Onun aziz adı mübarek olsun.

Hakiki Tanrı ve hakiki Adam İsa ül Mesih mübarek olsun

Onun çok kıymetli kanı mübarek olsun

Mazbahın sırrında, Eukaristiya'da İsa mübarek olsun

Tesellici Aziz Ruh mübarek olsun

Tanrı'nın Ulvi Annesi Aziz Meryem mübarek olsun

Onun aziz ve lekesiz Hamlı mübarek olsun

Onun şanlı göğre çıkışı mübarek olsun

Bakire ve Anne Meryem'in adı mübarek olsun

Onun çok iffetli kocası aziz Yusuf mübarek olsun

Tanrı kendi meleklerinde ve kendi azizlerinde mübarek olsun

Bir hususun altını çizmekte yarar var. Mgr. Roncalli bu reform hareketinin zorla benimsetilmesini istememiştir, çeşitli kiliselerin baş sorumlularını bu reformu izleyip izlemekte serbest bırakmıştır, ancak bazı istisnalar dışında bu hareketin benimsendiğini görmekten mutluluk duymuştur. Bununla birlikte "birkaç ay içinde bu hareketin genel usûller kapsamına gireceğinden emindi".⁽⁷⁷⁾

75. L. Algesi, *Jean XXIII*, op. cit., s. 136.

76. V. Del Giorno, *Chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1100.

77. Giovanni XXIII, *Il giornale dell'Anima*, op. cit., s. 272, not 1. "Dil konusunda yalnız 'Tanrı mübarek olsun' duasını ve episkoposun yönettiği ayinde ise, Fransızca ve İtalyanca verilen vaazlardan önce okunan İncil'in Türkçe olarak okunmasını Kilise litürjisine soktum, dar kafalıların, bu konudaki protestolarını yumuşatmak amacıyla bu iki yeniliği katedralde yalnız kendim yapmaya karar verdim, öteki papazları, beni izleyip izlememe hususunda serbest bıraktım. Birkaç ayda her şeyin kilise usûlüne uygun hale geleceğini sanıyorum, bu konudan rahatsızlık duyanlar da tatmin olacaklardır." (22 Şubat 1936)

*"Bu hareket yayıldı. 26 Şubat 1936 tarihinde Saint-Antoine Bazilikası'nda büyük törenlerin kapanış günüydü. Kilise-
de bir araya gelenlerin çoğunluğunu erkekler oluşturuyordu,
aralarında çok sayıda Ortodoks ve Türk de bulunuyordu. Sa-
int-Antoine Kilisesi pederleri, episkoposlarına hoş görünmek
amacıyla duaları Türkçe okudular. Bu olay Katolikler ve di-
ğerleri için bir ders oldu. Müminlerin çoğunun okunan metni
anlayıp anlamadıkları episkoposu pek ilgilendirmiyordu. Bu
olay, onları, içinde bulundukları bencilce ve duygusuzca ayrı
olma durumundan sıyrılmaları için yeterince uyarılmış olma-
lıydı. Her şeye rağmen bu olay konuksever ülkeye karşı yapılmış
bir saygı belirtisiydi."*⁽⁷⁸⁾

İstanbul KENTİNE hayran biri

Bir İstanbul hayranı olan Mgr. Roncalli, ünlü yazarların
gezi anılarını aratmayacak nitelikte, Boğaz'daki balıkçıların
bir betimlemesini yapıyor: *"Cizvit papazlarının yanındayken,
odamın penceresinden her akşam teknelerin Boğaz'da bir a-
raya gelişlerini izliyorum; onlarcası, yüzlercesi Haliç'ten çıka-
rak belirli bir yerde toplanıyorlar, sonra ışıklarını yakıyorlar,
bazılarının ışığı daha parlak, bazılarının ise daha sönük, hep
birlikte çok etkileyici ışık ve renk cümbüşü oluşturuyorlar.
Önceleri bunu, önümüzdeki günlerde kutlanacak bayram için
yapılan bir deniz şenliği hazırlığı sandım. Gerçekte ise, Kara-
deniz'in ücra köşelerinden geldiği söylenen, iri balık cinsin-
den palamut avı için toplanmış bulunuyorlardı. Işıklar bütün
gece yanıyordu, balıkçıların neşeli sesleri duyuluyordu.*

*Bu manzara karşısında çok etkilendim. Bir sonraki gece,
sağanak halinde yağmur yağıyordu, ama balıkçılar orada a-
ğır işlerinin başındaydılar."*⁽⁷⁹⁾

78. L. Algesi, *Jean XXIII*, op. cit., s. 137

79. Giovanni XXIII, *Il giornale dell'Anima*, op. cit., s. 279-280.

Mgr. Roncalli, çekici manzaralar karşısında dinlendiği zamanlarda bile aklında olan göreviyle ilgili ders çıkarmasını biliyordu. *“Önümüzdeki bu örnek benim için, insanları kazanma görevi üstlenmiş papazlarımız için ne utanç verici! Şekilden tasvire geçildiğinde çalışma alanımıza sunulan ne gayret, ne çalışma, ne görev anlayışı! Rab Mesih İsa’nın egemenliğinden burada çok az şey kalmış. Tohumlar ve hayatta kalanlar. Bu engin denizde başıboş dolaşan ve Mesih için kazanılacak ne çok can var. Herkes kendi küçük teknesinde tinsel liderimizin yönetiminde Boğaz’daki balıkçıları örnek alsın ve meşalelerle gece gündüz çalışsın: İşte ciddi ve kutsal görevimiz budur.”*⁽⁸⁰⁾

En yakın yardımcısı olan Vittore Ugo Righi ile birlikte, 1 Eylül 1939’dan 24 Ağustos 1943’e kadar Mgr. Roncalli, kentin tarihi yerlerini ziyaret etti. Hipodromdaki Dikilitaş’ı, Studion Manastırını... Hep birlikte, imparatorluk yolunu Bizans surları boyunca görkemli Edirne Kapı’ya kadar dolaştılar. Don Righi, Aya Sofya’yı dolaşırken edindiği izlenimleri şu şekilde anlatıyor: *“Aya Sofya’nın altın ve gökmavisi mozaikleri, gökle deniz arasında ebediyen titreşir gibi duran kubbesinin görkemi karşısında dudaklarında heyecanını gizlemeyen ifadelerin döküldüğünü duydum.”*⁽⁸¹⁾

Don Righi, hocasını örnek alarak bize İstanbul’un güzelliklerini şiirsel bir ifadeyle anlatıyor: *“Galata Köprüsü’nün kozmopolit kalabalığı arasından batmakta olan güneş, binlerce cami kubbesini kızıla kesiyordu ve bir minare ormanı olan Haliç’in büyüleyici sularına yansıyor onu dalgalı oynak bir şeride dönüştürüyordu. Ve bunun, Tanrı Egemenliğinin bütün yüreklere gelişini bekleyen aşk ve şevkle dolu çoban yüreğinde yankılanışını hissettim.”*⁽⁸²⁾

80. Age., s. 280.

81. V. U. Righi, *Papa Giovanni XXIII sulle rive del Bosforo*, op. cit., s. 34.

82. Age.

İstanbul kentinin güzelliklerinin ve anıtlarının hayranı olarak Taksim Meydanı'nın düzenlenmesini, görkemli Atatürk Köprüsü'nün yapımını ve Boğaz boyunca yer alan yeni ikâmetgâh mahallelerini memnuniyetle karşılıyordu. Mimarların, büyük ağaçlı yolların yapımında güzel camilerin, kiliselerin, çeşmelerin muhafaza edilmesi ve çevrelerine servi ve çam ağaçları dikerek değerlendirilmesi çalışmalarını çok yerinde buluyordu.⁽⁸³⁾

Bizans tarihi ve sanatları uzmanıydı. Konsolos ve elçilerin çoğu zaman kendisinden karşılamasını istedikleri, İstanbul'a uğrayan arkeolog ve öğrencilerle çok ilginç sohbetleri olurdu. Çalışma odasının sağ tarafında sıralanmış, kendisini ziyarete gelenlere seve seve gösterdiği kitaplarından özellikle gurur duyardı, kentin tarihi eserlerini ziyaret etmeleri için konuklarına yardımcı olabilmek amacıyla kitaplarından yararlanırdı. O, bir arkeoloji tutkunu olduğu kadar araştırmacısıydı da.⁽⁸⁴⁾

Hükümet yetkilileri ile dostça ilişkiler

İstanbul'da kaldığı on yıl boyunca Mgr. Roncalli Türk Hükümeti nezdinde Papalığa karşı dostluk atmosferi yaratmasını bilmişti. Ekselânsları İhsan Sabri Çağlayangil, 16 Kasım 1986 tarihinde İstanbul'da Roncalli için düzenlenen Hafta'da bu iyi yürekli yüksek rütbeli din adamının kişiliğine dair şu özelliği anımsatmıştı: *"Yerel yetkililerle karşılıklı saygıya dayalı çok iyi ilişkiler kurmuştu. Türkiye ile Papalık arasında henüz diplomatik ilişkilerin kurulmadığı bir dönemde Ankara'da Dışişleri Bakanlığı'nu ziyaret edip saygılarını sunarak fırsatları yaratmasını bilmişti. O devirde, Numan Menemencioğlu, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri idi. İkisi arasında,*

83. Age., s. 93.

84. Age., s. 91.

daha sonra Paris'te karşılaştıklarında güçlenecek bir dostluk kuruldu."(85)

"Roncalli Haftası'nda Portekiz Konsolosu M. Jacques José Abravanel'in tanıklığı da aynı yöneydi: *"Hoş ve tatlı dilli, dürüstlüğüne herkesi inandırmış tecrübeli bir diplomat olarak (Roncalli) Türkiye'yi seviyordu, Türkler de onu seviyorlardı.*"(86)

İstanbul'da kaldığı sürece⁽⁸⁷⁾ ne yapacağını bilen tavrı ve alışılmış kibarlığı ile Mgr. Roncalli siyasi yöneticilerle ölçülü, aynı zamanda dürüst dostluk ilişkileri kurmasını bildi. Mgr. Capovilla geniş önsözünde, episkopos ile Sayın Numan Rıfat Menemencioğlu'nun dostluğuna değiniyor: Bu dostluk ki, Türkiye sınırlarını aşarak Paris'te, Venedik'te ve Roma'da devam etti. Roma'da Papalık makamına çıkan episkopos, daimi dostunun sağlığından endişe duyuyor ve onun için dua ediyordu.

Bu iki şahsiyetin tanışmış olduğu, birbirlerine saygı gösterdiği ve sonunda gerçek birer dost olduğu yıllara geri dönelim. Algesi, XXIII. Jean hakkında yazdığı kitabında bu dostluğun nasıl başladığını anlatmaktadır. 1937'nin başında, Avusturya elçisinin bir daveti üzerine Mgr. Roncalli Ankara'ya gider. Başkente geldiğinde Başbakanlığa ve Dışişleri Bakanlığı'na kartvizitini bırakmak için uğrar. O sırada Numan Menemencioğlu, Dışişleri Bakanlığı sekreter yardımcısıdır. Ona, bu kişinin yabancılarla ilişkiler alanında Türk Hüküme-

85. İ.S. Çağlayangil, "Monseigneur Roncali et la Turquie", op. cit., s. 12.

86. J.J. Abravanel, "Monseigneur Roncalli et la Communauté Juive" *Présence*, Erol Ferah, İstanbul, Ağustos-Eylül 1987, no. 7, s. 14.

87. L. Algesi, Jean XXIII, op. cit., s. 153. *"Türkiye'de geçirdiğim huzurlu ve mutlu on yıl boyunca her türlü siyasi ya da taraflı tutumdan uzak durmaya özen gösterdim, yalnızca kendi ruhani görevimle ilgilendim ve Türk halkına karşı yürekten bir sevgi, saygı ve derin bir anlayış içinde oldum, kişisel ilişkilerime ve ülkenin hükümet yetkileriyle olan acizane çalışmalarına en küçük bir gölge düşürmedim."*

ti'nin en önemli ve en yetkili diplomatı olduğu söylenmişti. Mgr. Roncalli, M. Guillois'nın aracılığıyla kabul edilmesini istedi. Olumlu yanıt karşısında iki diplomat yarım saat süren bir görüşme yaptılar. Mgr. Roncalli ile Sayın Numan Menemencioğlu arasında 4 Ocak 1937'de yapılmış görüşme sırasında geçen bazı sözleri Algesi'nin ağzından aktarıyoruz:

- *Ankara'da bulunmam nedeniyle görevimin gerektirdiği üzere Türk yetkililerine saygılarımı sunmaktan mutluyum.*

- *Ben de sizi şahsen tanımaktan memnun oldum ve Türk Hükümeti adına size ve sizin temsil etmiş olduğunuz şanlı geleceğinize sonsuz saygı duyduğumu belirtmek isterim.*

- *Size teşekkür ederim. Bazı tatsızlıklar olsa da Katoliklerin ülkenin yasalarına gösterdikleri saygıyı Türk yetkililerin de görmüş olduklarını umut ediyorum. Üzerimde taşıdığım giysi bunun bir kanıtı.*

- *Gerçekten, büyük bir saygıyla size görevinizi serbestçe yerine getirebilmeniz için, yasalarımıza aykırı olmadığı sürece güvence verebiliriz... bizim için yabancı olan dini bir yönetimle ilişkilerimiz olduğu yolunda söylentilerin çıkmasından hoşlanmasak da saygıya değer olduğuna kuşku yok, ama.*

- *Anlıyorum. Ama bu, bu dini yönetimin Türkiye'nin gelişmesinden ve yeni Anayasasında Hristiyanlığın bazı temel ilkelerini görmekten dolayı sevinmesini engellemez... her ne kadar dini anlayış açısından uygulamalarda doğal olarak bir tutarsızlık bulunuyorsa da.*

- *Devletin laiklik ilkesi temeldir; laiklik özgürlüğümüzün garantisidir.*

- *Kilise laikliğe karşı olmamaya dikkat edecektir. Ama ben iyimserim. Her şeyde ayırandan çok birleştireni tercih ederim. Doğal ilkelere aynı fikirde olduğumuza göre birlikte bir nebeze yol alabiliriz. Gerisi için, güvenmek en iyisi. Bu arada, kendi açımızdan birkaç adım attık: Türkçe Kilise'ye girdi.*

Suskun bir gülümseme görüşmenin sona erdiğini bildiriyordu.⁽⁸⁸⁾

* * *

Atatürk'ün öldüğü 10 kasım 1938 tarihinde Mgr. Roncalli, Yunan Kilisesi ile hükümet arasındaki ciddi sorunların çözümü için Atina'da bulunmak zorundaydı. Oradan, İstanbul Episkoposluk ve temsilciliğinin ülkenin yasasına katılması için talimatlar verdi. İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı oldu. Mgr. Roncalli hemen tebrik telgrafı gönderdi. XII. Pius'un Papalık makamına seçilişini hükümetlere bildiren papalık yazısına ek olarak Mgr. Roncalli, Dışişleri Bakanı olan Sn. Numan Menemencioğlu'na yazılmış bir mektup da gönderdi. Bu mektuptan birkaç alıntı aktarıyoruz:

"Ekselansları, 4 Ocak 1937 günü akşamında Dışişleri Bakanlığı'nda şahsen size sunduğum iyi niyetlerimizin nazikçe kabulünü hâlâ minnetle anımsıyorum. O zaman beni kabul ederek Türk Hükümeti'nin ruhani görevimi özgürce yerine getirmeme saygı gösterdiğini belirtmek istemiştiniz.

Şimdi, bu ruhani görevim adına, size verilmek üzere -yeni Papa tarafından- bana gönderilen mektubu bütün iyi niyetimle Ekselânslarına vermek cesaretinde bulunuyorum.

Söz konusu mektup Katolik Kilisesi'nin yeni liderinin seçildiğini bildiren, kendi eliyle yazılmış mektuptur. Hiçbir din ve siyasi düzen farkı gözetmeden dünyanın bütün uluslarının Devlet Başkanlarına karşı göstermiş olduğu bu geleneksel yüce nezaket davranışı ile yeni Papa XII. Pius evrensel barış için ilk hizmeti yapmış olduğunu düşünmektedir.

Yeni Papa'nın, sağlam ve güçlü uygar ülkeler birliğinde daima daha yukarılara çıkmaya aday yeni ve güçlü Türkiye Cumhuriyeti'nin tanınmış yeni başkanının şahsına olan bu davranışı içten ve yüreктen olduğu kadar doğaldır da.

88. Age., s. 138-139.

Bana emanet edilen görevin yerine getirilmesinde, Ekse-lânslarının nezaketinden yararlanmayı uygun bulmuşsam bunu, Katolik cemaatinin lideri olarak her türlü gösteriştan uzak tevazuyla olduğu kadar her zaman ateşli bir şekilde ifade ettiğim samimiyetime, saygıma ve kibarlığıma verin...⁽⁸⁹⁾

* * *

Algesi'nin zikrettiğine göre Vatikan'ın papalık kütüphanesi, elinde tek nüshası bulunan Giacomo Castaldi'nin "Tuna nehrinin geçtiğı ülkeleri ve ona sınır olan bölgeleri gösteren harita"sını çoğaltmış. Papa, ilgili ülkelere bu haritanın bir kopyasını vermeyi kararlaştırdı. Mgr. Roncalli, Polonya Elçisi Michel Sokolviev aracılığıyla Papa'nın armağanını Meclis Başkanı General Refik Saydam'a iletti. Elçi, dost bir hükümetin güven mektubuna sahip biri gibi, aynı zamanda dünyanın en büyük Katolik ülkelerinden biri olarak kendisini takdim etti. Mgr. Roncalli, Papa'nın armağanına eklediğı mektubunda, *"Bundan böyle her türlü ilerleme ve kültüre kesin açık olan ve tarihini unutmayan Türkiye, bu güzel haritada bir zamanlar dünyanın hayranlığını uyandıran en şanlı askeri debdebesini ve izlerini keşfetmeyi ilginç bulacaktır"* demektedir. Daha sonra Meclis Başkanı, Polonya Elçisi'ne, Papa'nın bu ilgisinden ve özellikle de kendisine bunun takdim ediliş şekliinden çok etkilendiğini ve bu armağanı çok değerli bulduğunu söyleyecektir. Bu eser İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.⁽⁹⁰⁾

Mgr. Roncalli, Türkiye'de ruhani ve pastoral görevinden başka hiçbir görevi olamayacağını çok iyi biliyordu. Ama gördüğünüz gibi her fırsatta hükümet yetkililerine minnet ve saygısını sunmaktan geri kalmadı. Bu davranışı Dışişleri Ba-

89. Age., s. 140-142.

90. Age. s. 143-144. Mgr. Roncalli'nin saygılı jestine karşılık Sayın Numan Menemencioglu Polonya Büyükelçisi için Meclis Başkanı ile bir görüşme ayarladı.

kanlığı'nın üst çevrelerinde samimi bir hayranlık uyandırdı.

Bu uzlaşma sonucunda Türkiye Başbakanı Adnan Menderes, 1 Şubat 1955'te XII. Pius'u ziyaret etti. Ünlü gazeteci Nadir Nadi, 31 Ocak 1955'te *Cumhuriyet* gazetesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin en önde gelen yetkilisinin Vatikan'ı bu ilk ziyaretini şu sözlerle anlatıyordu: *"Sayın Menderes'in Roma'da Papa XII. Pius tarafından da kabul edileceğini öğreniyoruz. Bir hükümet başkanının Vatikan'ı ziyareti, eğer yapılmıyorsa Türk tarihinde ilk defa görülmektedir. Bu olayın önemi azımsanmamalıdır. Devletler hukuku bakımından birkaç hektarlık arazinin hükümrani sayılan Papalık, gerçekte beş kıtaya yayılmış yarım milyar insanın manevi kaderine hükmeden muazzam bir kuvvettir. Laik bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti objektif olarak bu kuvveti ne inkâr, ne de ihmal edebilir. Memleketimize karşı daima yakın bir sempati besleyen şimdiki Papa XII. Pius ile Başbakan Adnan Menderes'in görüşmelerinden sonra Vatikan'la Türkiye Cumhuriyeti arasındaki münasebetlerin daha sağlam esaslar üzerinde bir devamlılığa kavuşacağını umuyoruz. Vatikan öteden beri Türkiye'de diplomatik bir temsilci bulundurmaya önem verdiği halde cumhuriyet hükümetleri bu hususu dikkate almayı nedense geciktirmişlerdir. Katolik dünyanın manevi liderini resmen tanıdığımız gün, siyasi bir eksikimizi gidermiş olacağız (...)."*⁹¹⁾

91. N. Nadi, "Dostça bir ziyaret", *Cumhuriyet* gazetesi, İstanbul, 31 Ocak 1955, no. 10959, s. 1 ve 3.

Bariş Adamı

Yakın bir savaş tehlikesi sezen bariş adamı Mgr. Roncalli, 25 Nisan 1939 tarihinde Papa XII. Pius'la birlikte bariş için bir dua çağrısında bulunuyordu. Episkoposluk çalışmalarına çeşitli kiliselerin ademi merkezietçi katılımını istediğinin kesin kanıtı olan açıklanmış tarihi bir belge niteliğindeki bu metinden⁽⁹²⁾ bazı alıntılar aktarıyoruz.

Mayıs ayı boyunca Kutsal Peder XII. Pius'la birlikte halklar arasında Bariş ve Birliğı'n oluşması amacıyla Meryem Ana'ya yapılacak dualar.

Yeni Papa XII. Pius dünyaya ateşli ve dokunaklı bir çağrıda bulundu.

Gelecek karanlık ve endişe verici. Bu savaş, çağdaş uygarlığın utancı ve sonu olabilir.

Devlet adamlarının iyi niyetleri dünyanın ihtiyacı olan sükûneti sağlayabilir; en büyük destek dünyaya ancak yukarıdan gelebilir. Bariş cennetin bir armağanıdır. Bariş istemek, barişi daha sağlamca elde etmek için haklı bir şekilde Bariş Kraliçesi olarak selâmlanan İsa'nın Annesi, bizim Annemiz olan Meryem Ana'dan başka daha güçlü bir şefaata olamaz.

Mayıs ayı, doğanın canlandığı, çiçeklerin açtığı bahar ayıdır. İnsan yaşamının en güzel çiçekleri, ailenin sevinç kaynağı, umudu ve vatanın geleceğı çocuklardır. Şu halde, siyaset adamları kendi aralarında karanlıkta tartışırken, bugün yalnız karanlıkta değil, kılıçların bilendiğı, karada, denizde ve havada en öldürücü saldırı ve savunma yöntemlerinin ha-

92. İstanbul Papalık Şansölyesi Mgr. Georges Marovitch tarafından iletilen belge.

Türk dostu Papa XXII. Jean

zirlandığı sırada Kutsal Peder de tinsel güçleri, Tanrı'nın yaratmış olduğu en güzel ve en masum güçleri, kısaca kutsanmış sevgili çocukları seferber etmekte ve onları Mayıs ayı boyunca Meryem Ana sunağı önünde bir araya getirmektedir; aynı zamanda bütün dünyadaki müminleri bu kamuya açık barış yakarısında masum çocukların sesine eşlik etmeye davet etmektedir. Bu, Papa'nın Papalık makamına çıktığı ilk günden beri yaptığı ve hâlâ yapmakta olduğu şeydir: İnsanları büyük acılara değil de barış düşüncesine davet etmek: Dua seferberliğini organize etmek. Bu yüce çağrıya uygun olarak şu düzenlemelere gidilecektir.

1- Mayıs ayı boyunca, papazlar her ayinde, para toplama sırasında *Deus a quo sancta desideria* vb. duaları okuyacaklar. Antienne duasından önce gelen bu dua kutsal Efkaristiya kutsamasından önce okunacak ya da ilahi halinde söylenecektir.

2- Mayıs ayı duası her yerde aynı aşk ve şevk içinde yapılacaktır. Bu nedenle Tespih Duası daha bir dikkatle, üzerinde düşünülerek yapılması tavsiye edilir. Tespih Duası'na *Salve Regina* Duası, Meryem Ana'ya Litaniler ve *Sub Tuum Praesidium* duası eklenecektir. (...)

Kardeşlerim, güvenle ve coşkuyla dua edelim. Rab, Kutsal Ruh'un Hristiyanlara ilk iniş mucizesini yeniden gerçekleştirecektir. Hristiyan Pentekost'unun hakkaniyetli, adil ve barışçıl öğütleri böylesine acı ve sıkıntı içindeki dünya üzerine yayılacaklar. Uluslar da gerçek sosyal ilerleme ve refah yoluna getirildiklerini görecekler. İsa'nın Annesi ve bizim Annemiz olan güzel ve tatlı Meryem Ana, Hristiyanlığın ilk günlerinde olduğu gibi bizim için ve bizimle birlikte dua edecektir.

"Rab'bin kendisi mutluluğu veriyor, toprağımız da ürünü nü veriyor." (Mzm. 84, 13)

* * *

2 Mart 1940'ta Papa XII. Pius'un Papalık makamına seçi-

lişinin birinci yıldönümünde Mgr. Roncalli bir barış çağrısı daha yaptı. Paskalya haftası boyunca duaya özendirme için yaptığı konuşmasından birkaç noktayı aktarıyoruz.

“Geçirdiğimiz haftalar korku veren sırlarla dolu. Halkların kaderlerini ellerinde tutan insanlar, olayları değişik şekillerde yorumlayan ya da çarpıtan uluslararası basın, bize ne dünyanın sükûneti, ne ailelerin mutluluğu, ne de kamu yararı hakkında umut veriyor.

Savaş devam ediyor. Karlar kan rengine bürünüyor, kentler yakılıp yıkılıyor, milyonlarca gencin yaşamı tehlike içinde, sınırsız zenginlikler şimdiden denizin dibini boylamış ve artık devletlerin işine yaramayacak durumda.

Herkesin bildiği ve belirttiği gibi daha geniş boyutlu ve daha korkunç bir savaş gündemde. Hangi nedenden çıkmış olursa olsun bir savaş herkes için, gerek kazananlar gerek kaybedenler için büyük bir felaket olacaktır. Bu da güncel sıkıntıların sona ermeyip devam edeceğini ve daha da artacağını gösterecektir.

(...) Dünyayı yıkımdan kurtararak dirlik ve sosyal huzur yoluna sokması için Rab'den hak ve kardeşliğe dayalı bir barış isteyelim(...).

Bu antik, şanlı ve böylesine sevilen Türk toprağında barış ruhunu geliştirmek ve bunun için duaya davet etmek benim için son derece doğaldır, biz değişik uluslara mensup yabancılar ve Katolikler için üzerinde yaşadığımız ve çalıştığımız bu toprakların halkının ve liderlerinin, bütün dünyada yankılar uyandıran yeni ve yüreklendirici bildirileriyle onaylanmış samimi barış sevgilerini kabul etmek memnuniyet vericidir. (...)⁹³⁾

* * *

93. Saint-Pierre Kilisesi arşivleri, Galata, İstanbul, Dosya 7, Zarf 1, no. 14.

Savaşın gittikçe daha tehlikeli bir hal almaya başladığı sırada, 13 Haziran 1940'ta Conventialiler Tarikatı'nda Aziz Padova'lı Antoine günü nedeniyle yapılan ayinde, Mgr. Roncalli İstanbul Katolikleri adına, eğer İstanbul savaştan etkilenmez ise yoksullara ekmek dağıtacağına ve aziz Antoine'ın gümüşten bir heykelini yaptıracağına halk önünde söz verdi. Birkaç gün sonra,⁽⁹⁴⁾ Mgr. Roncalli, Aziz Antoine'ın hava saldırılarından ve savaş felâketlerinden İstanbul kentini koruması için yazmış olduğu ve okuduğu 13 Haziran tarihli dua'nın bir kopyasını arşiv belgesi olarak Conventialiler Tarikatı Genel Başkanı Peder Montico'ya gönderiyordu:

"Ruhların Kurtarıcısı, bütün ulusların ve dünyanın Kurtarıcısı ey İsa: Batı halklarının başında esen, aileleri, devletleri ve insan soyunun geniş bir bölümünü etkisi altına alan fırtınayı görüyorsun.

Ey İsa, bu zalim çatışmaya güçlü elinle müdahale et ve onu durdur. Karşılıklı saygıya, gerçek dostluğa, kamu yararını ve hatta maddi refahı arayan ortak işbirliğine dayanan İncil ilkelerinden esinlenmiş sosyal adaletin kutsal nedenlerini karşılıklı ve acilen, anlamaları için yürekleri elverişli kıl.

Dünyanın bize veremeyeceği ve herkesin yer alabileceği, her şeyden önce Senin, İncil'inin ve Kilisenin yer alacağı barış, adil barış, sürekli barış bizlere ver.

Günümüzde kendi aralarında resmen düşman olan ve aramızdan çoğunun ait olduğu kardeş ülkelerin acılarına katılmamız ne kadar yerinde bir davranış ise, sevginin gereği olarak, bizleri yakından ilgilendiren bu konularda kaygılanmamız da yerindedir. Ey Rab, ne yazık ki Batı'dan Doğu'ya doğru yayılan, şahsımıza, yaşamlarımıza, ailelerimize kaste-

94. Saint-Antoine Kilisesi arşivleri, İstanbul. Mgr. Roncalli'nin Peder Giorgio Montico'ya 27 Haziran 1940 tarihli, no. 3138, Mektup. Bu mektubun yanında gerek İtalyanca gerek Fransızca yazılmış Saint-Antoine Bayramı (13 Haziran 1940) için okunacak bir dua.

den, malımıza mülkümüze ve İlahi Takdir'in üzerinde yaşamamız için bizleri gönderdiği bütün bu ülkeye zarar verecek bir savaşın tehlikelerinden ve kötülüklerinden bizleri kurtarman için sana yakarıyoruz. Kendimiz için istediklerimizi aynı gök kubbe altında birlikte yaşadığımız, etnik köken, dini ve tarihi geleneklerimiz ile sosyal durumlarımız farklı olsa da aynı şekilde kardeş olduğumuz kişiler için de diliyoruz.

Rabbimiz İsa, bize merhamet eyle ve bu soylu, senin adına kurulmuş ve senin için daima değerli olmuş kenti kurtar.

Kutsal Kilise'nin sesiyle sana yakarıyoruz: Bizi salgın hastalıktan, açlıktan ve savaştan kuru Rabbim.

Ya Rab! Pek yakında olacak tehlikelerden kurtar bizi. Ab imminentibus periculis, libero nos, Domine.

Bugün lütuflarının ve nimetlerinin hizmetlisi olarak seçmiş olduğunu gösterdiğin ünlü kulun Padova'lı Antoine'ın bayramı, izin ver de bu hep bir ağızdan ve törensel yakarışımızı, şefaatçi sesini acizane sesimize katacağından emin olarak onun kutsanmış ellerine emanet edelim.

Bir adak eşliğinde edilen dualar senin için daha makbul olduğundan, o armağanı da Aziz Antoine aracılığıyla sana sunuyoruz.

Her şeyden önce, günahtan kaçınarak, sevgiyi yaşayarak daha yoğun ve yenilenmiş bir Hristiyan yaşamı sürdürmeye, her birimizin omuzlarına yüklemeyi uygun gördüğün haçı ve sıkıntıları sakın ve huzurla karşılayacağımıza söz veriyoruz. Sonra halka açık olarak ve büyük bir ciddiyetle bir söz veriyoruz: İSTANBUL KENTİ BOMBARDİMANLARDAN VE SAVAŞIN TAHRİPLERİNDEN KURTULURSA, acı çeken ve büyük ihtiyaç içinde olan kardeşlerimize ekmek dağıtılacak ve aziz Antoine'ın gümüşten bir heykeli yaptırılacaktır. Bu heykel gözlerimiz önünde çok açık bir şekilde göstereceğin merhametinin bir anısı olarak burada, tapınağında kalacak, aynı zamanda lütuflarının ve kutsamalarının dağıtıcısı sevgili Azizine olan içten dindarlığımızı da gösterecektir.

Türk dostu Papa XXII. Jean

*Ey dünyanın Kurtarıcısı İsa: Bize merhamet eyle.
İsa, Meryem Ana, aziz Yusuf,
bize yardımcı olun, bizi koruyun, bizi kurtarın.
Ey aziz Antoine bize şefaat et.”*

* * *

3 Şubat 1938 tarihli, Peder Montico'ya yazılmış bir mektup, Mgr. Roncalli'nin Padovalı Aziz Antoine'a olan özel bağlılığını doğruluyor: *“Dileklerinin kabul edilmesi için insanların heykelinin önünde bir mum yaktıkları Aziz Antoine'dan bu sabah özel bir dilekte bulundum. Öğleden sonra dileğimin gerçekleşmekte olduğunu gördüm. Dileğimin tam olarak gerçekleşmesi için dua etmeye devam ettim. Dileğimin gerçekleşeceğinden eminim.”*⁽⁹⁵⁾

17 Mayıs 1941'de Mgr. Roncalli Saint-Antoine Kilisesi'ne gönderdiği ve 18 Mayıs Pazar gününde yapılacak bütün ayinlerde okunmasını istediği sirkülerde⁽⁹⁶⁾ müminleri dünya barışı için daha yoğun bir şekilde dua etmeye ve Aziz Antoine'a adanan adağı yenilemeye davet ediyordu.

Ama yine de Mgr. Roncalli'nin barışı korumak konusunda Türk Hükümet yetkililerinin sağduyusuna büyük bir güveni olduğunu belirtelim. Yalnız iyi niyetin savaşı engellemeye yetmeyeceğinin bilincinde olarak, Tanrı'ya güvenmeyi salık vermekteydi:

“Türk Hükümeti'nin başında bulunanların bilgisine ve sağduyusuna sonsuz güvenim var. Ne var ki, savaşın olduğu kadar barışın da kaderi yalnız devlet adamlarının dürüst ve mert çabalarına ve iyi niyetlerine bağlı olmadığından, barış davasını, insanlar arasındaki çatışmaların üstünde, halklara kılavuzluk eden Tanrı'nın ellerine bırakmalıyız.”⁽⁹⁷⁾

95. Saint-Antoine Kilisesi arşivleri, İstanbul.

96. Saint-Antoine Kilisesi arşivleri, İstanbul.

97. Age.

Mgr. Roncalli bir yandan müminlere cesaret verirken öte yandan da onları, *Romalılara Mektup*'tan (Rom 12, 12) alınmış sözlerle teşvik ediyordu: *Umut içinde sevinin. Sıkıntılara katlanın. Kendinizi duaya verin.*⁽⁹⁸⁾ Her şeye rağmen gelecek için güven duyulmasını istiyordu: "Savaş bizi vurup yere devirmeden başımızın üstünden geçip gidecek. Az acı çektiğimiz için günün birinde sevineceğiz. Barış ve refah, ailemizi ve dünyanın bütün uluslarını mutlu etmek için gelecektir."⁽⁹⁹⁾

* * *

Bu savaş döneminde tarafsız olması, Türkiye'yi ve İstanbul'u uluslararası uzlaşma merkezi haline getirmiş ve Monsenyör Roncalli'nin omuzlarına ağır bir yük bindirmişti: Ulusal duyguları evrensel sevgi anlayışı içinde eritmek. İstanbul kentinin savaş tehlikelerinden korunması için Saint-Antoine Kilisesi'nde bulunduğu dilekte farklı uluslara mensup müminlerin birlik davasını savunmamış mıydı:

"Kendimiz için istediklerimizi aynı gök kubbe altında birlikte yaşadığımız, etnik köken, dini ve tarihi geleneklerimiz ve sosyal durumlarımız farklı olsa da aynı şekilde kardeş olduğumuz kişiler için de diliyoruz."⁽¹⁰⁰⁾

5 Nisan 1942'deki Paskalya vaazında herkesin kendi kişisel çıkarını aşarak bütün insanlığın yararı için çaba göstermesi gerektiği üzerinde durdu:

"(...) Herkes ayağını bastığı toprak parçası üzerindeki olaylarla ilgilenmeyi, kısacası kendi ulusal görüşü açısından bakmayı sever. Böylesi bir görüş tamamen hayaldir. İnsanın evrensel bir vizyon edinecek seviyeye çıkması gerekir: İnsanın rakiplerini ayıran sınırları yok sayacak seviyeye çıkması gerekir."

98. Age.

99. Age.

100. Saint-Antoine Kilisesi arşivleri, İstanbul. Mgr. Roncalli tarafından yazılmış ve 13 Haziran 1940'ta okunan dua.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Vatan aşkı İncil'in sevgi alanına giren en soylu ve en hasas duygulardan biridir: Vatan aşkı herkese tutkuya, kahramanlığa kadar varan kişisel çabalara teşvik etmelidir. Ne var ki vatan aşkı bize güncellikleri ve varoluş nedenleriyle savaş ve barış felsefesini açıklamamaktadır (...).

Bu felâketin sorumlularını saptamaya çalışa çalışa, araya araya, herkese hak ettiğini vermeyi isteye isteye felâketten kurtulma yolu geciktirilmekte ve bu durum, her iki tarafta da tartışmalara ve protestolara yol açmaktadır. Hiç kimse hatanın sorumluluğunu üzerine almak istememektedir. Aslında herkes suçludur: Bir an gelir ki her birey kendisini kolektif bir fenomenin içinde bulur.¹⁰¹⁾

* * *

Bir yıl sonra, 1942 yılının Mayıs'ında Mgr. Roncalli, Papa XII. Pius'un Papalık makamına çıkışının yıldönümüyle (13 Mayıs 1917) çakışan uluslararası barış çağrısını yineliyordu: *"Yakıp yıkan savaş zirve noktasına gelmiş bulunuyor. Bu korkunç felâketten uzak kalmış Türkiye'de yaşayanlara ne mutlu. Bu, Tanrı'nın esirgeyciliğinin bir lütfu ve yöneticilerinin sağduyusu sayesinde gerçekleşmiştir. Şimdiye dek tatığımız ve sonuna kadar güvence altında olduğumuz bu büyük ayrıcalık için ve bizimle birlikte bütün dünyanın da pek yakında haklı barışa kavuşması için her zamankinden daha fazla dua etmeliyiz. (...) Bu ayın bir haftasında yapılacak dini etkinlikler, dünya barışı ve Papa için yapılacak çift dileğin cennete kadar yükselmesini sağlayacak bir şekilde yapılsın. Bu hafta, 11 Mayıs Pazartesi'den 16 Mayıs Cumartesi'ye kadar olan hafta olsun. Bunu izleyen 17 Mayıs Pazar günü, İsa'nın Göğe Çıkış'nın sekizinci günü İstanbul Katolikleri farklı ritlerden, farklı dillerden, farklı uluslardan dünya Ka-*

101. A. Melloni, Angelo G. Roncalli (Giovanni XXIII), La predicazione a İstanbul, Omelie, discorsi e note pastorali (1935-1944), op. cit., s. 276-277.

tolikleriyle birlikte katedralimizde Papa XII. Pius'un Papalık makamına çıkışını kutlayacaktır(...).¹⁰²⁾

* * *

Mgr. Roncalli, 1944'te İstanbul'u terk edişine kadar her yıl aziz Padova'lı Antoine'a vermiş olduğu sözü yineledi. Gitmeden önce, *"durumlar elverdiğinde sözünü yerine getirmek için"* tekrar geleceğine söz verecektir.⁽¹⁰³⁾

1949'da Paris'te Vatikan Büyükelçisi iken de sözünü yerine getirmekten vazgeçmemiştir. Peder Montico'ya yazdığı mektupta bu konudaki duygu ve düşüncelerini dile getiriyordu: *"Saint-Antoine'a yeni bir org temin etmekten ve Aziz Antoine'ın gümüşten heykelinin yapımından vazgeçmiş değilim. Sabretmek gerek. Söylenmeden beklemesini bilmek gerek. İlahi Takdir'e bırakılan her şey gerçekleşir."*⁽¹⁰⁴⁾

Maddi imkânsızlıklar nedeniyle gümüşten heykel yapılamamıştır. Onun yerine, insan boyunda Aziz Antoine'ın üzeri altınla kaplı tahtadan bir heykeli yapılmıştır. Bu heykel, İstanbul'daki Saint-Antoine Bazilikası'nın ayin eşyaları arasında durmaktadır.

* * *

Barış adamı, savaş hakkındaki duygu ve düşüncelerini 30 Aralık 1950'de şu şekilde dile getiriyordu: *"Savaş uygarlığın*

102. Saint-Antoine Kilisesi arşivleri, İstanbul. Tarihi belirtilmemiş Mgr. Roncalli'nin bu tebliğinin başlığı: Kutsal Mayıs ayı, halklar arasında barış için ve Papa XII. Pius'un episkoposluk jübilesi için. Bunun 1942 tarihli olduğu aşağıdaki cümleden çıkıyor: *"Bu Mayıs ayında Monsenyör Eugène Paccelli'nin kendisini Kilise hiyerarşisinin en üst derecesine götürecektir, en üst görevleri üstlenmesini sağlayan episkopos oluşunun -13 Mayıs 1917- 25. yılı dolmaktadır.*

103. V. Del Giorgio, *Chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1141.

104. Saint-Antoine Kilisesi arşivleri, İstanbul. Mgr. Roncalli'nin Fransa'daki Vatikan Büyükelçiliği'nden Saint-Antoine Kilisesi Başrahibi Peder Montico'ya gönderdiği 6 Haziran 1949 tarihli mektup.

Türk dostu Papa XXII. Jean

yıkımı ve barbarlığa dönüştür. Şiddete karşı direnme gerekliliğine rağmen, özgürlüğün ya da güvenliğin sağlanması bunu kaçınılmaz kılmaktadır, savaş her zaman ultima ratio kalmalıdır. Savaşa kadar gelmeden önce savaşı kesin olarak engellemenin bütün yollarını aramak diplomasının işidir.” Barış hakkındaki görüşlerini de 30 Aralık 1948’de şöyle belirtir: “Barışa götüren yol, gerçekten çetin ve müşküldür. Her şeyden önce Tanrı’nın kızı ve aynı zamanda bir insan olarak vatandaşın kayıtsız şartsız hakkı olan özgürlüğün tüm ülkelerde duraksamadan kabul edilmesi ve bireysel olarak tadına varılmasıyla yoldaki engellerin kaldırılması gerekir.”⁽¹⁰⁵⁾

105. *Informations catholiques internationales*, Georges Hourdin, Paris, 15 Kasım 1958, no. 84, s. 9.

Yürekli bir adam

Yahudilere yardım

İstanbul'da 10-17 Kasım 1986 tarihleri arasında kutlanan Roncalli Haftası'nda Yahudi Cemaati'ni temsil eden Portekiz Konsolosu Sn. Jacques José Abravanel, İkinci Dünya Savaşı sırasında birçok Yahudi'yi ölümden ve Nazi rejiminden kurtarma çalışmalarında bu yüksek rütbeli, iyi yürekli din adamıyla yaptığı işbirliğini doğrulamadan önce Mgr. Roncalli hakkında *"O herkesi seviyordu, herkes de onu"* diyerek duygularını dile getiriyordu.⁽¹⁰⁶⁾

Bu diplomat, dostu Mgr. Roncalli'nin kişiliğinden şöyle söz ediyordu: *"Din ve ırk farkı gözetmeden herkesi sevme tavrıydı, özellikle Nazi rejimi altında acı çeken Yahudilerin onun yüreğinde ayrı bir yeri vardı."*⁽¹⁰⁷⁾

İstanbul'daki elçilerle olan çok iyi ilişkileri sayesinde birçok Yahudi ailesinin yardımına koştu. İsviçre Büyükelçisi Sn. Étienne Lardy tarafından sığınmacı birçok Yahudi'ye İsviçre'ye giriş vizesi bu şekilde temin edildi.⁽¹⁰⁸⁾

Yahudi çocuklarını taşıyan gemi Köstence'den çıktıktan sonra bilinen Alman ablukasından sıyrılarak İstanbul açıklarına demir attı. Türk Hükümeti, önceleri tarafsızlığına gölge düşmesi endişesiyle gemiyi Romanya'ya geri göndermeyi düşündü. Mgr. Roncalli, Romanya Büyükelçisi Sn. Alexandre Cretzianu'yu araya sokarak Ankara'daki yetkililerden gemi-

106. J.J. Abravanel, "Monseigneur Roncalli et la Communauté Juive", op. cit., s. 14.

107. Age., s. 14.

108. V. Del Giorno, *Chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1142.

nin Çanakkale Boğazı'ndan geçiş iznini aldırdı, bu sayede geminin tarafsız bir limana sığınmasını sağlamış oldu. Yahudi çocuklar böylece kurtulmuş oldular.⁽¹⁰⁹⁾

Minnettarlığını ifade etmek için İstanbul'daki Yahudi Cemaati bu yüksek rütbeli papaza çok değerli ve nadide bir kitap⁽¹¹⁰⁾ armağan etti. "*Angelo (Melek) olan adı, onun karakterini belirtiyor.*"⁽¹¹¹⁾ Kitabın birinci sayfasına şu sözler yazılmıştır:

"1942-1943 ıstırap yıllarında İsraililer için yaptıklarından dolayı, Filistinli Yahudiler adına M. Bauer ve Dr. Wettmann'ın, 25 Temmuz 1943'te İstanbul'daki Vatikan Temsilcisi Roncalli'ye bir armağanı."

Mgr. Righi'den öğrendiğimize göre savaşın bu dönemlerinde iyi yürekli Roncalli, Kudüs'teki Yahudi ajansından Sn. Boder'i, İstanbul Hahamı Dr. Marcus'u, Hahambaşı Dr. İsaac Herzog'u,⁽¹¹²⁾ aynı zamanda Haham Mosé Guiseppe Duff'u kabul etti. Papalık, Mgr. Roncalli'nin girişimleri sayesinde birçok Macar Yahudisi'nin sorunlarını çözüme kavuşturmuştur. 4 Haziran 1937'de Papalık Temsilciliği'nde Filistin'e gitmekte olan bir grup Yahudi'yle bir görüşme yapıldı. 4 Eylül 1940'ta Wladislavia'dan gelen bir grup Polonya Yahudisi'yle yeni bir görüşme yapıldı.⁽¹¹³⁾

109. V.U. Righi, *Papa Giovanni XXIII sulle rive del Bosforo*, op. cit., s. 196.

110. Gioseffo Flavio Historico delle Antichità et Guerre Giudaiche, Diviso in Ventisette Libri, Parte Prima, Venetia, Alessandre Vecchi, MDCVIII.

111. J.J. Abravanel, op. cit., s. 15.

112. L. Algesi, *XXIII. Jean*, op. cit., s. 152. "*Yahudiler de İstanbul Filistin ajansından ya da Kudüs Başhahamı Dr. Herzog'dan zulüm gören İsrailileri göz önünde tutan dilekçelerin Papalığa ya da Budapeşte Vatikan Büyükelçiliği'ne iletmesi için İstanbul Vatikan Temsilciliği'ne ivedi lütuf dilekçeleri yazdığını çok iyi biliyorlardı. İyi hizmetleri karşılığında çoğu zaman mutlu neticeler elde edildi ve çok sayıda felaketzede acılarından kurtuldu ya da maddi yardım gördü.*"

113. V.U. Righi, *Papa Giovanni XXIII*, op. cit., s. 196.

Savaşın bu döneminde Mgr. Roncalli ile çok yakın ilişkileri olan Papalık Temsilciliği Ataşesi Luigi Bresciani, bize bu konuda çok anlamlı bir tanıklıkta bulunuyor. Luigi Bresciani'nin anlattığına göre binlerce Yahudi Macaristan sınırını geçip Bulgaristan'a sığınmayı başarır. Hitler, Kral Boris'e bu Yahudilerin, Türkiye üzerinden Filistin'e gitmelerine engel olmak amacıyla geri gönderilmesini buyurur. Ne var ki onları geri göndermek, onları açıkça toplama kamplarına göndermek anlamına gelmektedir. Mgr. Roncalli, bu olaydan haberdar olur olmaz kaygı içinde Kral Boris'e bir mektup yazar. Kral Boris, Hitleri'nin tehditlerine meydan okuma cesaretini göstererek, sürgünlerin Türkiye'ye geceleyin geçmesine izin verir. "Transit belgelerini ben kendim doldurdum" diye belirtiyor Bresciani.⁽¹¹⁴⁾

20 Kasım 1945'ten 1 Ekim 1946 tarihine kadar süren Nuremberg davasında Von Papen, Mgr. Roncalli'nin tanıklığı sayesinde beraat etti. Mgr. Roncalli ifadesinde Almanya'nın eski Türkiye Büyükelçisi Von Papen'in yardımıyla 24.000 Yahudi'yi kurtardıklarını belirtmiştir.⁽¹¹⁵⁾

Daha sonraları, 17 Ekim 1960'ta Papalık makamında bulunan Papa XXIII. Jean, Amerika Birleşik Devletleri'nden Haham Herbert Friedmann'ın başkanlığında saygılarını sunmaya gelen "United Jewish Appeal; jewish Study Mission" dan yüz otuz kişilik bir grubu kabul etti. Bu grup, Papalık Temsilcisi Mgr. Roncalli'nin savaş sırasında Yahudilere yapmış olduğu yardımı andılar. Papa buna Kutsal Kitap'taki Yusuf'un öyküsünü anlatarak karşılık verdi. "Ben sizin kardeşinizim. Kuşkusuz yalnız Eski Antlaşma'yı kabul edenlerle, buna Yasa ve yüce rehber olarak yeni Antlaşma'yı ekleyenler arasında büyük fark vardır. Ne var ki bu ayırım aynı kökten

114. L. Capovilla, Giovanni XXIII, San Paolo, Milano, 1997, s. 31-32.

115. Mgr. Georges Marovitch tarafından verilen bilgi: RAI 3 ve RAI Guibileo "Il Papa Buono", de Luigi Bizarri.

Türk dostu Papa XXII. Jean

gelen kardeş olma özelliğimizi ortadan kaldırmaz. Bizler aynı Baba'nın çocuklarıyız... Baba'dan geliyoruz, Baba'ya dönmemiz gerekir."⁽¹¹⁶⁾

Papa XXIII. Jean, Papalık makamına seçildikten hemen sonra İsrail'in Hahambaşı Dr. İsaac Halevy Herzog'tan tebrik telgrafı aldı. Bu telgrafta, Papalık temsilciliği görevinde iken zulüm gören Yahudilere yardım ettiği dile getiriliyordu: *"Nazi canavarlıklarının kol gezdiği dönemde en yüce insani değerlere gösterdiğiniz yüce inancınızı yeni ve önemli görevinizde de göstereceğinize inanıyoruz."*⁽¹¹⁷⁾

Yunanistan'daki açlık kurbanı çocuklara yardım

28 Ekim 1940'ta Mussolini Yunanistan'ı Arnavutluk'tan işgal etmeye başladı. Güçlü bir direnişle karşılaşan İtalyanlar geri püskürtüldü, Hitler İtalyanların yardımına koşmak zorunda kaldı. Alman ordusu Yugoslavya'yı on gün içinde (8-18 Nisan 1941) böldükten sonra Yunanistan'ı işgal etti. Müttefik donanması işgal kuvvetlerinin yiyecek ve silah gereksinimlerinin karşılanmasını engellemek amacıyla çok sıkı bir yiyecek ambargosu uyguladı. Bu korkunç kıtlık nedeniyle binlerce çocuk açlıktan öldü.

Savaşın meydana getirdiği ve Yunanistan'ı vuran trajedi, Mgr. Roncalli'nin acıları dindirmek konusundaki sonsuz şefkatini net bir biçimde ortaya koymasına yardımcı oldu. Atina'ya dönmeden önce elinde bulunan parayı birçok kez Yunanistan'a giden papazlara verdi.⁽¹¹⁸⁾

116. V.U. Righi, *Papa Giovanni XXIII*, op. cit., s. 197, not 11.

117. *Informations catholiques internationales*, op. cit., 15 Kasım 1958, no. 84, s. 8.

118. *Romana Beatificationis et Canonizationis servi dei Johannis XXIII Papae*, (25. XI. 1881- 3. VI. 1963), op. cit., s. 30. m. 47.

Masum çocukların ölümünden çok etkilenen Mgr. Roncalli, 8 Temmuz 1941'de yardım toplamak amacıyla Selanik'e gitti. 25 Temmuz'da Atina'ya vardığında *"yaralılarla dolu hastaneleri gezmeye başladı. Bu ziyaretleri sırasında İtalyan askeri papazları ona şaşırtıcı bir sürpriz hazırladılar ve hastanelerde çok sayıdaki Bergamolu askeri gösterdiler. Onlara destek olmaktan büyük bir memnuniyet duydu. Bu askerler arasında, 5 Şubat saldırısında yaralanmış yeğenlerinden birine, kızkardeşi Assunta'nın oğluna rastladı"*⁽¹¹⁹⁾.

Mgr. Roncalli Yunanistan'da 7 Ekim 1941'e kadar kaldı. İstanbul'da Noel vaazında⁽¹²⁰⁾ kentin bütün kiliselerindeki müminlere hitaben verdiği vaazda Yunanistan'daki açlık kurbanı çocuklar için ufak bir para yardımı yapılmasını istedi. 7.500 Türk lirası toplandı, bunun 5.000 lirası Osmanlı Bankası Müdürü M. Garelli'ye teslim edildi.

Mgr. Roncalli, Papa adına Yunanistan'da sergilediği yardım ve hayır işleri konusunda hazırladığı bir raporla bize bu konuda bilgi veriyor. Bu konuyla ilgili birkaç notu Mgr. Del Guirno'nun günü gününe yazılmış tarihsel olaylar defterinden alarak aktarıyoruz:

"Temmuz başında, açlık baş gösterdiğinde, Selanik'e gelen Mgr. Roncalli, Filles de Charité Tarikatı'na, Papa adına hayır işlerinde kullanılmak üzere 10.000 drahmi verdi.

İstanbul'u terk etmeden önce, çok sayıda Ortodoks Rum, Pangaltı'daki Temsilcilik binasına gelip Yunanistan'daki akrabalarından bir haber almak istedi. Mgr. Roncalli'ye 200'e yakın açık mektup verildi. Yunanistan'a vardığında bu mektupları Selanik'teki Filles de Charité Tarikatı ve Atina'daki

119. L. Algesi, XXIII. Jean, op. cit., s. 177.

120. Mgr. Roncalli'nin geceyarısı vaazından notlar. *Archivio della fondazione Giovanni XXIII, Istituto per le scienze religiose, Bologna. A. Melloni, Fra İstanbul Atene e la Guerra, la missione di A. G. Roncalli (1935-1944), Marietti, Genova, 1992, s. 251-251, not 20.*

Türk dostu Papa XXII. Jean

Sn. François Darmi aracılığıyla dağıttı. Mektup alıcıları, teşekkür etmek ve başka mesajlar iletmek üzere Atina'daki Papalık Temsilciliği'ne koştular. İstanbul'da bu mektupların sayısı kısa süre içinde 20.000'e ulaştı, işgal kuvvetlerinin sıkı kanunlarına ve sıkı kontrollerine rağmen Atina'dan bu mektuplara bir cevap alma güvencesi vardı. Değerli kişiler arasında İtalya'nın İstanbul Konsolosu Sn. Guiseppe Castruccio'yu sayabiliriz. Bu hayır işinde Papalık temsilcisi tarafından kendisine emanet edilen mektupların dışında İtalyan diplomasi kuryesiyle yiyecek içeren paketleri de Yunanistan'a ulaştırıyordu.

Papalık'tan gelen yardımlar resmi bir yardım komisyonuna gerek olmadan var olan yerel örgütlere destek ve cesaret vererek Papalık temsilcisinin gözetiminde dağıtıldı:

- Bu türden örgütlerin birincisi Mgr. Roncalli'nin 'bolluk dağı' dediği P. Richard Lieble'in örgütüydü. Papa, önce sekiz yüz bin daha sonra da bir milyon drahmi bağışta bulundu.

- Uluslararası Kızıl Haç ve İtalyan yetkililerin, sendikaların, kamu kuruluşlarının ve belediyenin yardımı ile halka açık aşevleri kuruldu. 'İlahi Takdir Ocakları' adlı bu örgüt daha sonra Mgr. Georges Calavassy'nin temsil ettiği Papalık'a emanet edildi. 27 Aralık 1941'de verilen günlük kumanya sayısı 4664'tü. 1942'nin Şubat başında 14 aşevi, 7960 kişilik kumanya, Mart ayında 19 yuva 16.899 kişilik kumanya, Nisan'da 17 aşevi ile 10.662 kumanya, Haziran ayında 19 aşevi ve 16.899 kumanya ve Eylül ayında bu sayı 21 yuvaya ve günde 20.000'den fazla kişiye dağıtılan kumanyaya çıktı. Kutsal Peder'in yardımı ve iyi bir organizasyonla, özellikle onları harekete geçiren sevgi ruhu sayesinde İlahi Takdir Aşevleri takdir edildiler. Mgr. Roncalli, İtalyan yetkililerin nakliyat konusunda yardımcı olmaları için araya girdi.¹²¹⁾

121. V. Del Giornio, *Chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1143 ve 1147.

Alman-İtalyan işgalinden sonra Müttefiklerin ablukası çok sıkı oldu, savaştan çok çekmiş olan halk bu defa açlık sorunu ile karşı karşıya kaldı. Mgr. Roncalli yalnızca yüreğinin sesine kulak vererek bütün Yunanistan'ın öncelikli ihtiyaçlarını karşılamak için harekete geçti. Vatikan'ın aracılığıyla, Yunan halkının acil ihtiyaç maddelerine kavuşabilmesi için İngilizleri deniz kontrollerini gevşetmeleri konusunda ikna etmeye çalıştı.⁽¹²²⁾ Daha ilk anda imkânsız gibi görünen bu girişim, temsilcinin kendisi tarafından İtalyan-Alman komutanlığına kabul ettirilen koşullarda başarıya ulaştı. İlk buğday yüklü gemiler geldiğinde, övgüleri beklemeden sıradan bir kişi gibi mutlu olarak İstanbul'a döndü.⁽¹²³⁾

Mgr. Roncalli 1944'te yeniden Atina'ya döndü. Atina'nın mayınlanmış olduğu ve Alman ordusunun kenti terk ederken havaya uçuracağı öğrenilince Mgr. Calavassy bu haberi Papalık temsilcisine iletti, o da Vatikan aracılığıyla Alman komutanı ve onun müttefikleriyle zorlu görüşmelere girişti: Atina, eşsiz sanat ve tarihi mirası ve bütün insanlığa ait olması nedeniyle açık kent ilan edildi. Atina üzerindeki bombardımanlara son verildi.⁽¹²⁴⁾ Mgr. Roncalli'nin bu kararın çıkmasında büyük rol oynadığını çok az kimse bilmektedir. Roncalli bu konudaki çalışmasını şöyle özetliyor:

122. XXIII. Jean'ın Papalık makamına çıkışından sonra "Yeni Papa'nın hayırseverliği, Papa XXIII. Jean'ın işgal sırasında Yunanistan'da yaptığı yardım" başlıklı, bu olayları anlatan bir makale 30 Ekim 1958'de Atina'da çıkan *Kathimerini* gazetesinde yayımlandı. Yunan devlet adamlarının isteği üzerine Mgr. Roncalli Vatikan'a başvurdu, hatta Roma'ya gitti ve Papalığı, Müttefiklerden özellikle de İngiltere'den Yunanistan'ı açlığa mahkûm eden ambargonun gevşetilmesi konusunda girişimde bulunması için ikna etti. Nitekim, kısa süre sonra yiyecekler gelmeye başladı, Kızıl Haç'ın halka çorba dağıtan aşevleri, aynı şekilde İlahi Takdir Aşevleri adıyla bilinen Papalık Hayır İşleri çoğaldı. *Informations catholiques internationales*, op. cit., 15 Kasım 1958, no. 84, s. 8.

123. *Romano Beatificationis et canonizationis Servi Dei Johannis XXIII Papae*, op. cit., s. 31, not 48.

124. *Age*.

Türk dostu Papa XXII. Jean

“Yunanistan’ın içinde bulunduğu o korkunç dönemde, Katolik Kilisesi’nin, Tanrı’nın yardımıyla, görevine ve geleneğine lâyık, mükemmel bir şekilde organize olmuş ve lâyıkıyla temsil edilmiş olduğunu söylemek haksızlık olmaz sanırım. Bizlere ilham veren, bizlere yardım eden ve bizlere rehberlik eden Rab’bin önünde ve Papa’nın önünde: Servi inutiles sumus (Bizler yararsız kullarız) diyerek bunu doğrulamaktan dolayı mutluyum!”⁽¹²⁵⁾

125. L. Algesi, *Jean XXIII*, op. cit., s. 182.

1945-1958: Paris-Venedik

Mgr. Roncalli 30 Aralık 1944'te Vatikan'ın yeni Büyükelçisi olarak Paris'e geldi. En kıdemli elçi olarak yeni yıl dileklerini general Charles de Gaulle'e takdim etmesi gerekiyordu. Ancak, Rus Büyükelçisi Papalık Büyükelçisi'nin gelişinden önce en kıdemli elçi olarak bu göreve hazırlanmıştı. Mgr. Roncalli, hazırlamış olduğu konuşmayı son anda cebine koymak zorunda olan Rus Büyükelçisi'ne her zamanki inceliğiyle şöyle diyordu: *"Sayın büyükelçi, isterseniz hazırladığınız konuşmayı ben okuyayım, çünkü sizin söyleyeceğiniz şeylerin aynısını söyleyeceğimden eminim."*⁽¹²⁶⁾

29 Kasım 1952'de Mgr. Roncalli kardinalliğe terfi ettiğini öğreniyordu. 15 Ocak 1953'te, Élysée Sarayı'nda Fransa Cumhurbaşkanı Vincent Auriol ona kardinal takkesini takıyordu. Aynı gün Papa XII. Pius onu Venedik Patrikliği'ne terfi ettiriyordu.

Kardinal Roncalli'nin 1953'te Venedik'e geldikten sonra kendi yetki bölgesindeki müminlere Saint-Marc Bazilikası'nın kürsüsünden yaptığı konuşmadan birkaç bölüm aktarıyoruz. *"Yeryüzünde yaşayan her insan gibi, iyi bir sağlıkla, olayları açık ve çabuk kavramama yardımcı olacak birazcık sağduyuyla, beni İncil yasasına sadık kılacak insanları sevmeye eğilimimle, her kim olursa olsun başkalarına kötülük etmemi engelleyen kendi hakkıma ve başkalarının hakkına saygıyla, herkese iyilik yapma konusunda cesaretlenmiş oldum. Alçakgönüllülük okulundan geliyorum. Pek çetin olmayan, kutsanmış ve yoğun bir yoksulluk ortamında yetiştim, bu or-*

126. V. Del Giornò, *Chroniques de la basilique du Saint-Esprit*, op. cit., s. 1155.

Türk dostu Papa XXII. Jean

tam yaşamda en büyük çıkışlara hazırlayan en yüce ve en soylu erdemlerin gelişmesini garanti etmektedir. İlahi Takdir beni doğduğum köyden çıkartıp dünyanın Batı'da ve Doğu'daki yollarında dolaştırarak, farklı din ve ideolojiye inanan insanlarla yakın olmamı sağlayarak, çok çetrefilli ve tehlikeli sosyal sorunlarla beni karşı karşıya bırakarak, onların karşısında hayal gücü ve yargılama yetimi dengede ve sükûnet içinde tutuyordu: Kilise'nin ve ahlâkın ilkelerinin sağlamlığına inandıktan sonra daima ayrılığa ve zıtlığa neden olandan daha fazla birleştirenle meşgul oldum. (...) Doğduğum günden beri hep papaz olmak istedim. Böylece halkın çocuğu halkın yararına olacak mükemmel bir misyonla görevlendirilmiş oldu: Halkın temsilcisi olarak Rab'be her gün kurbanlar ve armağanlardan oluşan bir sunguda, günahlar ve günahkârlar için, Tanrı rızası için yapılan sungu hizmetinde bulunmak: Sürekli olarak kendini sunmak. (...) Genç bir papazken kendi kilisemde bir köy papazı olmak istiyordum. Ne var ki İlahi Takdir beni buraya gelmeden önce başka bir yola soktu. Kutsal Kilise tarafından bana emanet edilen sayısız misyonlar arasında farklı din ve ırklara mensup insanlarla temas kurmam görevimin niteliğini ortaya çıkardı, bu görevden de memnunun.”⁽¹²⁷⁾

Papa XII. Pius'un ölümünden sonra Roncalli 12 Ekim 1958'de Venedik'ten ayrıldı ve Kardinaller Meclisi'ne girdi.

127. *Informations catholiques internationales*, op. cit., 15 Kasım 1958, no. 84, s. 4-5.

Para
XXIII. Jean

Papa: Barış ve birlik adamı

Kardinaller Meclisi'nin toplanmasından dört gün sonra 28 Ekim 1958 Salı günü saat 18.00'de kardinallerin en kıdemlisi locaya çıkararak yeni seçilen papanın Venedik Patriği Angelo Guiseppe Roncalli olduğunu ve XXIII. Jean⁽¹²⁸⁾ adını aldığını açıkladı.

XXIII. Jean sakin ve güvenli bir sesle balkonundan ilk

128. XXIII. Jean papa seçildikten sonra Kardinaller Kurulu'na, aldığı adı neden seçtiğini açıkladı: *"Jean adını alacağım. Bu ad bize yakın bir addir, çünkü bu ad Babamızın adıdır! Bu ad bize yakındır, çünkü Vaftiz olduğumuz basit kilisenin adıdır. Sayısız birçok katedralin görkemli adıdır aynı zamanda, bütün dünyaya yayılmış en başta da aziz ve kutsal Latran Bazilikası olan bizim katedralin adıdır. Romalı Papaların sayı bakımından en çoğu bu adı almıştır. Nitekim, 22 Papa, Jean adını almış ve bir bir sayılmışlardır, meşruluğu da tartışılmazdır. Yaklaşık hepsinin de Papalığı kısa süreli olmuştur. Pek önemli olmayan adımızı bu mükemmel art arda sıralanan Romalı Papaların ardına saklamayı tercih ettik (...) Bizim için ve bütün Kilise için aziz olan Jean adını seviyoruz, özellikle de Kilise'nin Kurucusu ve dünyanın Tanrısal Kurtarıcısı Rab Mesih'in hemen yakınında bulunan iki adamı da aynı adı taşıyordu. Vaftizci Yahya, İsa'yı önceden bildiren kişidir. O ışık değildi, ama ışığa tanıklık etme' için gelmişti. O gerçekten de vazda, vaftizde, tövbede, dökülen kanda İncil'in adaletini, özgürlüğün yenilmez bir tanığıdır. Öteki Jean (Yuhanna) ise, İsa ve İsa'nın Annesi Meryem Ana tarafından sevilen havari ve İncil yazarı Yuhanna'dır. Son Akşam Yemeği'nde başını İsa'nın omzuna dayayan ve yaşlılık günlerine dek havari ve canlı bir alev gibi olan sevgisini ondan almıştı. (...) İncil yazarı Yuhanna'nın kendisinin belirttiği gibi, İsa'nın ve hepimizin annesi Meryem'i yanına aldı. Meryem Ana'yla birlikte Havarisel ve Katolik Kilise'nin sevinci ve yaşamıyla ilgili bu aynı dileği aynı zamanda bütün halkların barışı ve mutluluğuna destek olsun. Evlatlarım birbirinizi sevin, çünkü bu Rab'in en büyük buyruğudur. Tanrı tevaccühüyle bize bunu bağışlasın saygıdeğer kardeşlerim. Yüce papalar safında aynı adı taşıyan bizlerin Tanrı'nın isteği buyrsa eğer, aynı kutsal yaşama ve aynı ruh gücüne dökme pahasına sahip olmamızı sağlasın."* Informations catholiques internationales, op. cit., 15 Kasım 1958, no. 84, s. 4.

takdisini verdi, ertesi gün Sixtine Şapeli'nden radyo aracılığıyla dünyaya ilk mesajını veriyordu: Halkların kaderini ellerinde tutan yetkililere hitap ederek mücadele atının üzerinde BARIŞ için geri geldiğini bildiriyordu. Bu mesajdan birkaç bölüm aktarıyoruz.

“Şimdi izin verirseniz, her ülkede halkların kaderini, mutluluğunu, umutlarını ellerinde tutan kişilere çağrıda bulunmak istiyoruz. Kavgalar ve anlaşmazlıklar neden daha dengeli bir biçimde halledilmiyor? Neden halkın zenginlikleri ve akıl gücü kaynakları daha çok ölüm ve yıkım aracı olan silah yapımına harcanıyor da her sınıftan vatandaşın özellikle de en muhtaç kişilerin refahını arttırmada kullanılmıyor? Böylesi övülecek önerileri uygulamaya koymak ve anlaşmazlıkları halletmek için içinden çıkılmaz ve ciddi zorlukların üstesinden gelmek gerektiğini biliyoruz. Çaba gerekse de bunun yapılması gerek. Gerçekte, bütün insanlığın mutluluğuyla sıkı sıkıya bağlı olan önemli bir girişim söz konusudur. Cennetten gelen ışığın yansıması altında ve Tanrı'nın yardımıyla cesaret ve güven içinde işe koyulun. Bakışlarınızı size emanet edilen halklara çevirin ve onların seslerine kulak verin. Sizden ne istiyorlar, sizden ne diliyorlar? Sizden, çağımızda keşfedilmiş kardeş kıymına ve topyekün bir yıkıma neden olabilecek bu korkunç savaş silahlarını istemiyorlar. Barış istiyorlar, insanlık ailesinin içinde yaşayabileceği barışı istiyorlar, bu barış içinde gelişmek, mutluluk ve huzur içinde özgürce yaşayıp gitmek istiyorlar. Sınıfların adil bir çözümle icap ve görevlerini yerine getirebilecekleri bir adalet istiyorlar. Son olarak da gerçek bir mutluluğun kaynağı olabilecek sükûnet ve dirlik düzenlik istiyorlar. Nitekim, barışta, her birinin yasal hakları üzerine kurulmuş olması şartıyla ve kardeş sevgisiyle beslenmişse, kültür ve sanat gelişebilir, yararlı bir etkinlik için çabalar bir araya gelebilir, kamusal ve kişisel zenginlikler gelişebilir. (...) Tanrısal bebeğin (İsa'nın) beşiğinde meleklerin ilahiler söylemiş olduğunu bir düşünün ve bunun üzerine kafa yorun: 'En yücelerde Tanrı'ya yücelik

olsun, yeryüzünde iyi niyetli insanlara esenlik olsun.' *Uluslara, halklara ve vatandaşlara gerçek barış ancak önceden onların içlerinde barış sağlanmışsa verilebilir, çünkü barış iç huzurun bir yansıması, bir neticesi değilse dış barış diye bir şey olamaz. Onsuz her şey sallantıda kalır, her şey düşmeye namzettir. Bunun içindir ki barışı yalnız din besleyebilir, güçlendirebilir ve sağlamlaştırabilir.*"⁽¹²⁹⁾

Papalığa çıkış ayini 4 Kasım'da yapıldı.

* * *

28 Ekim 1958, İstanbul Episkoposluğu yıllıklarında unutulmaz bir tarihtir. Yeni papanın seçildiği haberi bu kente yayıldı ve coşku ile karşılandı. Mgr. Roncalli'nin bu kentte iken eski yorulmak bilmez iş arkadaşı olan İstanbul Episkoposluğu Lideri ve Papalık Temsilcisi Mgr. Giacomo Testa, hemen ona hitaben yazılmış bir mektup gönderdi.

10 Kasım 1958'de XXIII. Jean eski iş arkadaşı ve dostuna cevap verdi. Episkoposluğa bağlı bütün Hristiyanlardan, her zaman aklında ve yüreğinde olacaklarından emin olmalarını istedi.⁽¹³⁰⁾

* * *

9 Kasım 1958 Pazar günü Saint-Esprit Katedrali'nde XXIII. Jean'ın Papalık makamına çıkışı şerefine bir ayin yapıldı. Türkiye'deki Cizvitlerin başkanı Peder Pasty kendine özgü hitabeti ile yeni papanın kişiliğini, verdiği ilk mesajından tanıtmaya çalıştı.⁽¹³¹⁾

* * *

23 Aralık 1959 Noel'indeki mesajında Papa XXIII. Jean, bıkmadan barış konusuna yeniden değiniyordu: "*Papa Jean*'

129. *Age.*, s. 14.

130. *Le Flambeau*, Marsel Linguri, İstanbul, Aralık 1958, özel sayı, s. 6.

131. *Age.*, s. 11.

Türk dostu Papa XXII. Jean

ın mütevazı görevi Tanrı'ya kusursuz bir halk sunmaktır (Lk 1, 17), bütün ulusların kardeşliğinde, karşılıklı saygıda, mutlulukta, yaşamda ve toplumsal düzende huzurdan başka bir şey olmayan Hristiyan ahlâkının üstün gelmesinden daha değerli ve daha büyük bir yetkinlik düşünülemez.”⁽¹³²⁾

* * *

XXIII. Jean dünyaya verdiği ilk mesajında birlik çağrısı yapıyordu: *“Batı Kilisesi olarak babaca bir sevgi ile Doğu Kilisesi’ni kucaklıyoruz; yüreğimizi ve kollarımızı, Rab’bin sü-rüsünü otlatmak ve bu dünyada Petrus’un, Mesih’in kendisine vermiş olduğu ‘bağlama’ ve ‘çözme’ yetkisine uyduğu gibi, dünyanın sonuna kadar haleflerinin de uyacağını gördüğü Papalık makamundan ayrılmış olanlara açıyoruz. Baba’nın ortak evine yeniden dönmelerini şiddetle arzuluyoruz. Bu nedenle Tanrısız Kurtarıcı’nın sözlerini yineliyoruz: ‘Baba, on-ları bana verdiğin adınla koru ki, bizim gibi bir olsunlar.’ Sevgi dolu bir iradeyle gelsinler ve lütfun yardımı ve esini ile bu dönüş pek yakın da gerçekleşsin. Yabancı bir eve değil, atalarının öğretisi ile süslenmiş ve erdemleriyle zenginleşmiş kendi evlerine girmiş olacaklar.”⁽¹³³⁾*

Bu birlik çağrısına yanıt gecikmeden geldi. İstanbul’da 1 Ocak 1959 tarihli konuşmasında, Ökümenik Patrik 1. Atenagoras, Papa’nın yeni deklarasyonunu *“Tanrısız temele dayalı, Mesih’in Kilisesi tarafından temsil edilen ruhani güçlerin Rab’bin öngördüğü ve Kilisesi’nden beklediği gibi ideal bir birlik içinde bir araya gelme gerekliliği çok açıktır”* biçiminde niteliyor ve *“saygıdeğer Batı Kilisesi ile işbirliğine girmeye”* hazır olduğunu bildiriyordu.”⁽¹³⁴⁾

132. *Informations catholiques internationales*, op. cit., 1 Ocak 1960, no. 11, s. 2.

133. Age., 15 Kasım 1958, no. 84, s. 13-14.

134. Age., 15 Ocak 1959, no. 88, s. 10. 1959 Kasım başı, *“Latin ve Doğu ritli Katoliklerin, Kiptilerin, Ermenilerin ve Protestanların bir araya geldiği bir toplantıda Patrik Atenagoras kamuya yaptığı açıklamada ‘Hristiyan ./.’*

Ökümenik diyalogun sorumlusu olan XXIII. Jean Bulgaristan'da kaldığı süre içinde Ortodoks Kilisesi yetkilileriyle ve o Kilise'ye bağlı olanlarla dostça ilişkiler içine girmişti.⁽¹³⁵⁾

* * *

4 Kasım 1958'de Antakya Melkit Patriği IV. Maximos, Şam'daki Fransisken Tarikatı Latin Kilisesi'nde XXIII. Jean'ın Papalık makamına çıkışını selâmlıyordu:

"Bilindiği gibi, yapmış olduğu ilk deklarasyonların gösterdiği kadarıyla yeni papa sürüsünü seven, sürüsü uğruna canını veren, her şeyden önce ve her şeyin üstünde ruhları kurtarmaya çalışan o iyi çobandır... Doğu sorunlarına yabancı değildir; Doğu'nun örf ve âdetlerini, kafa yapısını tecrübeyle bilmektedir; Doğu insanını samimi olarak sevmektedir. Tanrı'nın onu, halkların git gide kaderlerine hakim oldukları bir dönemde Kilisesi'nin başına geçmesi için dünyaya gönderdiğini söyleyebiliriz. Tanrı bize herkesin tanıyıp sevdiği, büyük bir üne sahip, halkın içinden gelen, halk için çalışan bir papa verdi. Bu özelliği ona çağdaş toplumun umutlarını aynı zamanda onun gibi halkın hizmetinde olan Kutsal Kilise'nin umutlarını gerçekleştirmesinde yardımcı olacaktır."⁽¹³⁶⁾

Kiliselerin ayrılmasını ve ayrı ayrı kalmasını dünyada hiçbir şey haklı çıkaramaz, XXIII. Jean'ın bütün Kiliselerin birleşmesi gerektiği konusundaki çağrısına kulak vermeliyiz' demiştir." Age., 15 Aralık 1959, no. 100, s. 18. 1960 yılı Paskalya mesajında Patrik Atenagoras birlik çağrısını yineliyordu: "Kurtarıcımızın mezarı üzerinde, Mesih İsa'nın Kilisesini bölünmüş görmekten büyük üzüntü duyduğumu belirtirim, bu bölünmüşlük Mesih'in iradesine karşı hâlâ sürmektedir, bu durum Mesih'in kendisini feda ettiği amacına ters düşmektedir; Kiliselerin yeniden birliğine kavuşması geciktirilemez. Yüzyıllar boyunca yükselen duvar sonucu bütün ruhani pederlerin karşılıklı anlayış, iyi niyeti ve elverişli durumları yeni bir birliği oluşturacak seviyede değildir. İlahiyatçıların alanı hazırlamaları gerekir. Misyonu hayatta müminlere yol göstermek olan bizler bu amaç uğruna aşama aşama kaydedilmesi için elimizden gelen hiçbir çabayı esirgemeyeceğiz." Age., 1 Mayıs 1960, op. cit., s. 30-31. 135. V.U. Righi, *Papa Giovanni XXIII sulle rive del Bosforo*, op. cit., s. 30-31. 136. Age., s. 167.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Papa Hazretleri XXIII. Jean'ın Papalık makamına çıkışının birinci yıldönümünde bu mutlu olay, İstanbul Episkoposluğu'nun yayın organı olan *Flambeau* dergisinde okurlara şu şekilde bildiriliyordu:

“Önümüzdeki 4 Kasım günü evrensel Kilise, daha şimdiden sayısız tebrik almış olan Papa Hazretleri XXIII. Jean'ın Papalık makamına çıkışının birinci yıldönümünü kutlayacaktır. İstanbul Katolik Kilisesi'nin sevinç duymasının özel nedenleri var. İstanbul Kilisesi on yıl boyunca Angelo Giuseppe Roncalli (Melek) adıyla mükemmel bir şekilde özdeşleşen biri tarafından yönetildi. Gerçekten de on yıl boyunca İstanbul Kilisesi'nin Meleği oldu. Bilgisi, ihtiyatı, bilge yöneticiliği sayesinde kısa zamanda Kilise'nin en üst mevkisine kadar çıktı.

Çeşitli cemaatlere ait, sayıları 200.000'e varan onca Hristiyanın, onca Hristiyan Kilisesinin ortasında olmasına rağmen sürüsünde yalnız 10.000 Hristiyanın bulunmasından dolayı içinin kan ağladığını kabul etmek gerek.

Papa oluşundan sonra halka açık olarak yaptığı konuşmasında ilk dileğinin papalığı süresince Hristiyanlar arası birliği oluşturmaya çalışmak olacağını ifade etmesi şaşılacak bir şey değildir. Seçilişinden kısa bir süre sonra Roma'daki Ermeni göçmen topluluğuna yaptığı konuşmada Sofya'daki ikâmeti sırasında yaşadığı bir anısını anlatıyordu. Orada bulunduğu sırada cemaatinden ayrılmış bir Ermeni papazıyla tanışmıştı. Bu papaz o zaman Papalık makamında bulunan XI. Pius'a hayranlık duyduğunu söylemişti. Papalık Temsilcisi Monsenyörün tatile gideceği sırada ondan Papa'nın takdisini getirmesini istedi, Papa da ona takdisi ile birlikte üzerinde kendi portresi basılı bir madalyon göndermişti. Bu yaşlı adam bunu alınca öyle mutlu olmuştu ki, madalyonu ölünceye dek üzerinde taşıdı, ve onunla gömülmek istediğini belirtti.

İstanbul'da Fener Patrikhanesi'nde şatafatlı bir resmi ziyaret sırasında, Patrik Benyamin'i o kadar mutlu etti ki, Patrik, 'Bu, Rab'bin hazırladığı bir gündür' demekten kendini alamadı; bizler bu sözleri Paskalya bayramı sevincini ifade etmek amacıyla litürjide kullanırız.

İstanbullu Hristiyanlar olarak bizlere özel bir yakınlığı olan birinin seçilerek Papalık makamına çıkışının yıldönümü nedeniyle mutluluk duyuyoruz. Papa seçilişinden itibaren kendisine amaç edindiği yolda istediği gibi yürüyebilmesi ve amacına ulaşabilmesi için ısrarla dua edelim ve hepimiz onu Birleştirci Papa olarak selâmlayalım. Onun coşkulu arzusu-nu paylaşalım ve hep birlikte Mezmur'da yer alan şu sözleri söyleyelim: 'Kardeşler için hep birlikte olmak ne hoş ve ne iyidir!'"(137)

* * *

O zamanlar Vatikan Büyükelçisi ve İstanbul Latin Katolik Kilisesi Ruhani Lideri olan Mgr. Francesco Lardone *"İstanbul Katolik Kilisesi cemaatine ve papazlarına"* ibaresiyle gönderdiği bir sirküler ile kentteki bütün Hristiyanları Papa XXIII. Jean'ın 80. yaş gününün kutlanması nedeniyle hazırlanan dini törenlere katılmaya davet ediyordu:

"Önümüzdeki Ekim ayının ilk Pazar günü, Saint-Esprit Katedrali'nde Papamız XXIII. Jean'ın 80. yaş günü nedeniyle bir kutlama töreni yapılacaktır. Böylece, bu jübile yılında Papa için yapılmış sevgi gösterilerini Katolik Kilisesi'ne mensup çeşitli kiliselerde taçlandırmış olacağız.

O gün sabah saat 9'da ayin sırasında Komünyon verilecek, akşam saat 19'da da törenle TE DEUM ilahisi okunacaktır.

Bu mütevazı bir sevgi ve saygı gösterisi olacaktır, bunu hep birlikte sunalım ki, Tanrı'nın gözündeki ve sadeliği seven

137. *Le Flambeau*, op. cit., Kasım 1959, no. 9, s. 2.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Kutsal Peder'in gözündeki gösterimiz büyük olsun. Bunu yoğun evlât sevgisiyle her şeyin üstünde olan Komünyon'u alarak büyütelim.

İnsan olan Tanrı'yı içimize aldıktan sonra, Ona dua edelim, onun şahsında Papasını bize vermek lütfunda bulunduğu için Tanrı'ya tapalım; Papalık görevlerinde ona yardımcı olması için Tanrı'ya yakaralım; Kilisesine Papa XXII. Jean'ı verdiği için şükranlarımızı Tanrı'ya sunalım.

Bu nedenle, bütün dünya Papa Jean'a saygılarını büyük memnuniyetle sunacaktır; biz Türkiye'deki Katolikler en ön sırada olacağız. Bu güne dek Kilise hizmetinde geçirdiği zamanının en uzun süresini bizim aramızda geçirdiğini ve Çobanımız olmak için kendini bize çok özel olarak adadığını hepimiz biliyoruz. Caddelerimizi aşındırdı; ailelerimize girdi; bütün kurumlarımızı yakından tanıdı; dert ve mutluluklarımızı paylaştı ve mesleğinin en mutlu yıllarını aramızda geçirdi. Değişimlere ve yeniliklere alışma sürecinde aramızda bulundu. Bilge ve aydın bir öğretmen olarak değişmekte olan şeylere değil, yalnız öze önem vermek gerektiğini öğretti.

Aramızda geçirdiği on yıllık süre içinde yaptığı etkinlikler Türkiye için büyük bir lütuf kaynağıydı. Geçen yıl bu çalışmanın olumlu bir sonucuna, yani Vatikan ile Türkiye arasında diplomatik ilişkiler kurulmasına tanık olduk.

Monsenyör Roncalli şimdi Papa olduğuna göre bizler onun yetki alanına girmekten mutluluk duyuyoruz, eskiden bu ülkeye getirdiği mutluluk havası yinelenmektedir. Tanrı'ya şükürler olsun!

Sevgili meslektaşlarım ve sevgili evlâtlarım, bu törenlere sizi davet etmekle görevimizi yerine getirirken, Papa XXIII. Jean'a olan geleneksel, heyecan verici bağlılığınızın, her zaman onun sevgili çocukları olarak özel bir yerimiz olan Baba yüreğinde derin bir yankı uyandırdığından emin olabilirsiniz.

Hepiniz Rab tarafından kutsanın!

İstanbul 12 Eylül 1961

*Size gönülden bağlı İstanbul Latin Katolik
Kilisesi Ruhani Lideri F. Lardone.”⁽¹³⁸⁾*

***Doğu bloku ülkeleriyle
ilişkilerde buzların çözülmesi***

XXIII. Jean'ın papalığını ötekilerden ayıran bir özellik de Doğu bloku ülkeleriyle ilişkilerde buzların çözülmesi olmuştur. II. Vatikan Konsili'nin Moskova Patriği ile bir diyaloga girmesine vesile olmuştur. XXIII. Jean'ın 10 Eylül 1961 tarihli barış mesajı Kruşçev'i derinden etkilemişti. Kruşçev, birkaç gün sonra *Pravda* ve *İzvestia* gazetelerinin muhabirleriyle yaptığı mülâkatlarda bu çağrıyı “iyi bir işaret” olarak gördüğünü belirtmişti. İlk kez resmi bir Sovyet kaynağı Katolik Kilisesi'nin girişimini kabul ediyordu. İki ay sonra, 25 Kasım 1961'de, tutum değişikliğinin altını çizmek amacıyla, İtalya'daki büyükelçisi Kozurev aracılığıyla Quirinal yakınlarındaki Vatikan Büyükelçisi Mgr. Carlo Grano'ya Kruşçev'in yıldönümü tebriklerini sunuyordu. Bu mesaj Papa XXIII. Jean tarafından kabul edilmekle kalmayıp nezaketle yine Mgr. Grano aracılığıyla yanıt da verildi.

Bu “yumuşama isteği” meyvesini verdi, Rus Ortodoks Kilisesi Sinod'u, Moskova'nın politikasına paralel olmakla birlikte Konsilin açılışına iki gözlemci gönderme kararı aldı.

1963'te yeni yıl nedeniyle Kruşçev ile XXIII. Jean karşılıklı iyi dilek mesajları gönderdiler.

Kruşçev'in damadı olan *İzvestia* gazetesi müdürü Acubey

138. *Le Flambeau*, op. cit., Ekim 1961, no. 8, s. 15.

Türk dostu Papa XXII. Jean

ve eşinin XXIII. Jean tarafından kabulü bu açıdan tarihi bir karşılaşma olarak nitelendirildi.⁽¹³⁹⁾

* * *

7 Mart 1963'te Balzan barış ödülünün XXIII. Jean'a layık görülmesi, insanlar ve halklar arasındaki kardeşliğe önem veren faaliyetlerinin evrensel olarak taçlandırılmasıdır. Balzan kuruluşunun otuz yedi üyesi -ki bunlardan dördü Sovyet üyesiydi- oybirliğiyle, Sovyetler Birliği'nin onayladığı bu kararı aldılar. Kruşçev, "*Papa'nın barış için yaptığı çalışmaları çok takdir*" ediyordu.⁽¹⁴⁰⁾

139. Vatikan ile Moskova arasındaki buzların çözülmesi ile ilgili ayrıntıların büyük bir bölümü, *Informations catholiques internationales*, op. cit., 1 Ocak 1963, no. s. 29; 15 Ocak 1963, no. 184, s. 5; 1 Nisan 1963, no. 189, s. 7 alınmıştır.

140. *Age.*, 15 Mart 1963, no. 188, s. 5.

Papalık Genelgeleri

XXIII. Jean'ın papalığı sırasında sekiz Papalık Genelgesi yayımlandı:

- 29 Haziran 1959 tarihli *Ad Petri Cathedram* Genelgesi; XXIII. Jean'ın kafasını kurcalayıp duran başlıca konuları dile getirmektedir: “Gerçek, birlik ve barış sevginin gücüyle kazanılacak ve geliştirilecektir, bunlar bütün dünyaya hitaben yazılmış birinci Genelge'nin konusunu oluşturacaklar, Papalık görevimizin başlıca dileğinin bu olduğuna inanıyoruz.”

- 1 Ağustos 1959'da, evrensel Kilise'nin papazlarına örnek olarak gösterilen Ars papazı, Aziz Jean-Marie Vianney'in yüzüncü ölüm yıldönümü nedeniyle yayımlanan *Sacerdotii Nostri Primordia* Genelgesi.

- 26 Eylül 1959'da yayımlanan *Grata Recordatio* Genelgesi; özellikle de Tespih ayı boyunca duaya çağrı genelgesidir.

- 28 Kasım 1959 tarihli *Princeps Pastorum* Genelgesi; misyonlara ayrılmıştır.

- Papa XIII. Leon'un *Rerum Novarum* Genelgesi'nin yetmişinci yıldönümü nedeniyle yayımlanan *Mater et Magistra* Genelgesi her ne kadar 15 Mayıs 1961 tarihini gösteriyorsa da bu toplumsal genelge 15 Temmuz'da yayımlandı.

- Aziz Büyük Leon'un ölümünün beşyüzüncü yılı nedeniyle 11 Kasım 1961'de yayımlanan *Aeterna Dei Sapientia* Genelgesi.

- 1 Temmuz 1962 tarihli *Paenitentiam Agere* Genelgesi; Konsil'in başarıya ulaşması için tövbeye çağrı yapan bir genelgedir.

- 11 Nisan 1963 tarihli *Pacem in Terris* Genelgesi.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Dünyadaki bir yankılanmaya cevap olarak *Pacem in Terris* Genelgesi inanan ve inanmayan iyi niyetli bütün insanlara hitap ediyordu, XXIII. Jean, onların hepsine maddi, zihinsel ya da tinsel haklarını anımsatıyordu. İnsan kişiliğinin, görevlerin olduğu kadar hakların da merkezi olduğunun bilincinde olarak Papa, görevlerden, ancak insan haklarını dile getirdikten sonra söz ediyor. Görevimiz başkalarının haklarını kabul etmekten başka bir şey değildir. XXIII. Jean bu konuda şöyle diyor: *“Toplum yaşamında, doğanın yaratılışıyla beraber insana verilmiş her hak, başkaları için de bu hakkı tanımak ve bu hakka saygı göstermek bir görevdir. İnsanın her temel hakkı zorlayıcı gücünü, uygun düşen zorunluluğu ona veren doğal yasadandır. Hakları üzerinde hak ileri sürerler görevlerini unuturlarsa ya da tam olarak yerine getirmezlerse bir elleriyle yaptıklarını öteki elleriyle yıkmak tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar.”*

Bu Papalık Genelgesi’ni oluşturan metin beş bölümden oluşuyor: İnsan hakları (yaşam hakları; kültür hakkı; rahip ya da rahibe olma hakkı; yaşam tarzını seçme hakkı; göçmenlerin hakları; medeni ve hukuki haklar vb.); vatandaşlar ve hükümet; uluslararası ilişkiler (herkese eşitlik; azınlıkların kaderi; dayanışma ve mübadeleler; malların, insanların, sermayenin dolaşımı; siyasi sığınmacılar; silahsızlanma vb.); evrensel bir otorite için; papalık yönergeleri (Katolik olma-yanlarla ilişkiler vb.).

XXIII. Jean *Pacem in Terris* genelgesini bir çağrıyla noktılıyor:

“Günümüzde bütün iyi niyetli insanlara çok büyük bir görev düşmektedir, toplumsal yaşamdaki ilişkileri gerçeğin, adaletin, sevginin ve özgürlüğün temelleri üzerine kurmak: Kişiler arasındaki özel ilişkiler, devletler arasındaki ilişkiler, son olarak da bir yanda bireylerin, ailelerin, ara kurumların ve devletlerin, öte yanda da dünya birliğinin kendi aralarındaki ilişkiler. Hepsinin arasından en soylu görev, Tanrı tara-

findan tasarlanmış düzende gerçek barışı egemen kılmaya dayanıyor. Kuşkusuz, bunun için çalışanlar çok az sayıdalar, ama toplum tarafından takdir edilmektedirler, onları açıkça övmemiz haksızlık olmaz. Aynı zamanda onlara böylesine hayırlı bir işte daha da yoğunlaşmaları için destek olmalıyız. Onlara görev bilinci ve sevginin itilimiyle daha çok insanın katılacağını umut ediyoruz, özellikle inananların. Günümüz dünyasında her müminin görevi parlak bir kıvılcım, bir sevgi odağı ve bütün kitle için bir maya olmaktır. Her bir kimse Tanrı'yla olan birliği ölçüsünde böyle olacaktır. Gerçekten, insanlar arasında barış, önce her insanın içinde egemen olursa, yani her kişi kendisinde Tanrı'nın istediği düzene riayet ederse mümkün olacaktır. 'İnsan, ruhundaki tutkuları yenmek istiyor mu?' diye soruyor Aziz Augustinus. Ve soruyu şöyle yanıtlıyor: 'Yücelerde olana boyun eğsin, işte o zaman aşığıda olanı yenecektir. Huzura kavuşacaksın: Düzen üzerine kurulu gerçek huzura, kaypak olmayan tam huzura kavuşacaksın. Peki bu huzura özgü düzen nedir? Tanrı ruha buyurur, ruh da bedene buyurur. Bundan daha düzenli bir şey olamaz.'¹⁴¹

141. *Informations catholiques internationales*, op cit., 1 Mayıs 1963, no. 191, s. 1-2; 11-24.

II. Vatikan Konsili

Yeni bir dönem, yeni bir üslûp

XXIII. Jean, 25 Ocak 1959 tarihinde Kardinaller Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmasında yeni bir Ökümenik Konsil toplamak niyetinde olduğunu bildiriyordu: *"Saygıdeğer kardeşlerim ve sevgili evlatlarım, size, biraz heyecandan titreyerek, aynı zamanda mütevazı bir şekilde almış olduğumuz bir kararı bildiriyoruz: Roma Episkoposluk bölgesinde bir Sinod'un ve tüm Kilise'ye seslenen ökümenik bir Konsil'in toplanmasını öneriyoruz."*⁽¹⁴²⁾

27 Nisan 1959'da Papa, dünyadaki bütün Katolikleri *"kökleşmiş bir geleneğe göre Meryem Ana'ya vakfedilmiş olan"* mayıs ayı ve Pentekost bayramına hazırlık haftası boyunca Konsil için dua etmeye davet etti: *"Böylesine önemli bir amaca ulaşabilmek için insan kaynakları ne kadar sınırlı olursa olsun müminlerin aşk ve şevkle yapacağı duaların ve ısrarların büyük bir etkisi olacağına kesin eminiz (...)"*⁽¹⁴³⁾ Pentekost günü XXIII. Jean vaazında konsil için Kardinal Tardini başkanlığında bir önhazırlık komisyonu kurulduğunu söyledi.⁽¹⁴⁴⁾

5 Haziran 1960 tarihli *Motu proprio "Supremo Dei nutu"* ile konsilin hazırlık sürecini başlatıyor ve ön hazırlık komisyonunun başkanlarını belirliyordu.⁽¹⁴⁵⁾ Komisyonlardan başka, XXIII. Jean iki sekreterlik kurdu, sekreterliklerden biri düşüncenin iletilmesi için modern yöntemlerle ilgili sorun-

142. *Age.*, 1 Nisan 1959, no. 93, s. 28.143. *Age.*, 15 Mayıs 1959, no. 96, s. 5

143. *Age.*, 15 Mayıs 1959, no. 96, s. 5

144. *Age.*, 1 Haziran 1959, no. 97, s. 5.

145. *Age.*, 15 Haziran 1960, no. 122, s. 3.

larla uğraşacaktır. Papa tarafından kurulmuş diğer sekreterlik ise Kardinal Bea başkanlığında, Papalıktan ayrılmış Hristiyan adını taşıyan herkese “*onlar da Konsil’in çalışmalarını izleyebilsinler ve Mesih İsa’nın ateşli bir dua ile göksel Babasından istediği bu birliğe götüren yolu kolaylıkla bulabilsinler diye Sevgimizi ve Teveccühümüzü*” gösterecektir.

Görevi, değişik görevler üstlenmiş komisyonların çalışmalarını takip etmek ve bu çalışmalarını düzenlemek olan esas komisyon, ilk oturumunu 12-21 Haziran 1961 tarihleri arasında yaptı.⁽¹⁴⁶⁾

Papa XXIII. Jean, 1961’in Noel sabahı imzaladığı “*Humanae Salutis*” bildirisiyle 1962 yılında yapılacak konsile katılmaya davet ediyordu: “*Kutsal Kilise’nin kardinal kardeşlerimize danıştıktan sonra Mesih İsa’nın, havari Petrus ve Paulus’un yetkisi ve bizim yetkimiz gereğince, önümüzdeki 1962 yılını ökümenik ve genel konsil yılı olarak saptıyor ve bildiriyoruz, ayrıca Vatikan Bazilikası’nda, İlahi Takdir’in bize belirteceği tarihlerde kutlanacak olan bu toplantıya çağırıyoruz.*”⁽¹⁴⁷⁾

Meryem Ana’nın Aklanması Bayramı olan 2 Şubat 1962’de, XXIII. Jean, İkinci Ökümenik Vatikan Konsili’nin 11 Ekim 1962’de açılacağını duyuruyordu. XXIII. Jean’a göre, konsil birliğe doğru kesin bir süreci belirtecek litürjik, ökümenik yenilenmenin ve dünyaya açılışın şahane bir başlangıcı olacaktır: “*Kilise’nin modern dünyada müminler ve onların yaşam biçimlerinde yapılan gelişmelere ayak uydurması gerekir (...) Kilise bunu gerçekleştirdikten sonra ayrılmış kardeşlerine dönerek onlara; Kilise’nin ne olduğuna, neler yaptığına ve kendisini nasıl takdim ettiğine bakın diyecektir. Kilise sağlıklı bir şekilde modernize olduktan ve gençleştikten*

146. Toplam yedi oturum yapıldı. Son oturum 12-20 Haziran 1962’de oldu.

147. *Informations catholiques internationales*, op cit., 15 Ocak 1962, no. 160, s. 3-6.

sonra ayrılmış kardeşlerine; bize gelin, diyecektir.” (14 Haziran 1959, Roma’daki Yunan koleji öğrencilerine.) “Tanrı’nın yardımıyla konsili Rabbimizin planına uygun bir şekilde Katolik cemaate güç kuvvet verecek ve onları sağlamlaştıracak şekilde hazırlayacağız ve gerçekleştireceğiz. Bu ağır görevi gerçekleştirdikten ve insan tarafından oluşturulan engelleri ortadan kaldırdıktan sonra Kilise’yi lekesiz ve pürüzsüz olarak bütün görkemiyle, bizden ayrılmış olanlara, Protestanlara, Ortodokslara, vb. sunacağız ve; ‘Bakın kardeşlerim, bu Mesih’in Kilisesidir. Bizler ona sadık kalmaya çalıştık, Rab’den Kilise’nin onun istediği şekilde kalmasını istedik. Gelin, gelin; bu buluşma için, geriye dönüş için açılmış yoldur; gelin yerinizi alın ya da yerinizi yeniden alın...’”.(148)

* * *

29 Nisan 1962’de İstanbul’da Saint-Esprit Katedrali’nde pazar ayinine katılan Hristiyanlar sunak yerinin yanında üç büyük mumun yakılmış olduğunu görünce şaşırdılar. Bunlar XXIII. Jean’ın göndermiş olduğu Meryem Ana’yı Aklama Bayramı mumlarıydı. Mumların üzerinde büyük bir ustalıkla ve renklerle resmedilmiş papalık armaları bulunuyordu. Her mum nereden geldiğini belirten bir işaret taşıyordu: “*Collegio San Pietro Apostolo*” tarafından gönderilenin üzerinde Papalık tacı ve iki anahtar şekli vardı; “*Societas Verbi Divini*” tarafından gönderilenin üzerinde bir haç şekli vardı; “*Santuario della Madonna del Divino Amore, Roma*”ninkinde ise kollarında bebek İsa ile Kutsal Meryem Ana şekli vardı. Bırakalım da bu ayrıntılı bilgileri aldığımız Raymond Philippucci bu davranışın sembolik yanını açıklasın: “*Her yıl Meryem Ana’yı Aklama Bayramı’nda, Roma Bazilikaları Meclislerinden, Kilise kurullarından ve Tarikat kurumlarından kutsanmış mumlar alır, bu mumlar daha sonra Hristiyanlığın en önemli kutsal yerlerine gönderilir. Vatikan Kon-*

148. Age., 1 Ocak 1961, no. 135, s. 8.

sili'nin yapılacağı bu yıl da Papa XXIII. Jean bu mumları öncelikle günümüze dek yirmi ökümenik Konsilin yapılmış olduğu kentlere dağıtmayı uygun gördü. Diğer mumları da kendisi için ayrı bir yer tutan kentlere; doğduğu yer olan Bergamo'ya, görev yaptığı Sofya'ya, İstanbul'a, Atina'ya, Paris'e ve Venedik'e gönderdi (...). Birinci mum, İznik kentinde biri 325 diğeri de 787 yılında yapılmış olan İznik Konsillerine atfen gönderilmiş mumdu. İkinci mum Konstantinopolis'te, 381, 553, 680 ve 869 yıllarında yapılmış dört Konsilin anısına gönderilmiş mumdu. Üçüncü mum ise, Papa XXIII. Jean'ın Türkiye'de Papalık Temsilcisi sıfatıyla bulunduğu İstanbul'da (1935-1945) anısını düşüncelerimizde canlandırma-muz için gönderilmiş mumdu (...). İkinci Ökümenik Vatikan Konsili yılı olan 1962 yılı boyunca bu üç mum ışığı, saygı ve sevgiyle bir ve kutsal olan Kilise'nin sürekliliğini anımsattı." R. Philippucci ekliyor, "Bu Konsil, Kilise'nin evrenselliğinin en belirgin özelliği olacaktır. Hristiyan mirasının bekçileri olan her ırktan, her renkten, her dilden episkoposlar Hristiyanlığın yüce Lideri'nin etrafında bir araya gelecekler."⁽¹⁴⁹⁾

149. R. Philippucci, "Meryem Ana'nın Aklanma Bayramı mumları ve II. Ökümenik Vatikan Konsili". *Le Flambeau*, Marsel Linguri, Haziran-Temmuz 1962, no. 6, s. 12-13. "Bundan başka XXII. Jean, bütün dinsel çalışmalarını bir kitapta toplayan aziz Charles Borromée'nin naaşının bulunduğu Milan Katedrali'ne de bir mum gönderdi. Hemen yakınında öğrenim gördüğü ruhban okulunun bulunduğu Saint-Apollinaire Kilisesi'ni de unutmadı. Bir mumu da ilk ayinini yaptığı Saint-Marie -in- Monte-Santo Kilisesi'ne gönderdi. Son olarak, öteki mumlar XXIII. Jean'ın kutlu kişi ve aziz ilan ettiği kişilerin mensup oldukları episkoposluklara gönderildi. Age.

Türklerin daimi dostu

Flambeau⁽¹⁵⁰⁾ dergisinin Mart 1960 sayısı, XXIII. Jean'ın, Aziz Yuhanna Krisostomos Günü nedeniyle Latin Katolik Cemaati'ne göndermiş olduğu tebrik telgrafını bildiriyordu. Telgrafta, "Türk halkını daima seven" Papa'nın, eski Papalık Temsilcisi'nin Türkiye ile ilgili özlemlerini dile getiren dilekleri dikkat çekiyor:

"BOĞAZ KIYILARINDA GEÇİRDİĞİMİZ TATLI ANILARIMIZ HÂLÂ AKLIMIZDA, BU SÜRE İÇİNDE ÖZELLİKLE AZİZ YUHANNA KRİSOSTOMOS KÜLTÜ İLE AŞINA OLDUK, ONUN KORUMACILIĞI BİZE DAİMA EŞLİK EDECEK. BU SEVGİLİ YERLERE DAHA YOĞUN DUYGU VE DÜŞÜNCELERLE DÖNÜYORUZ, OYSA BU ŞANLI DOKTORA, BU GÜNLERDE BOLCA İLAHİ LÜTUF, HİRİSTİYANCA YAŞAMIN GELİŞMESİNİ, HARARİLİK İŞLERİNDE VERİMLİLİĞİ VE MUTLULUĞU GETİRECEK ÖZEL VE HARARETLİ DUALAR YÜKSELTİYORUZ.

BABACA YÜREKLENDİRMELERİMİZ VE GÖKSEL MUTLU LÜTUF DİLEKLERİMİZLE SİZE, RUHANİLERE, RUHBAN OKULU ÖĞRENCİLERİNE, KADIN VE ERKEKLERE, DİNİ TARİKATLARA, MÜMİNLERE TESELLİ VEREN BOL TAKDİSİMİZİ İÇTEN GÖNDERİYORUZ, BUNA HER ZAMAN YÜREĞİMİZDE OLAN TÜRK HALKININ MUTLULUĞUNU İSTEYEN DİLEKLERİMİZİ DE EKLİYORUZ."

Papa XXIII. Jean

Bu metnin içeriği hakkında Mgr. Francesco Lardone'nin görüşlerini aktarıyoruz:

"Doğallığı, üslûbu ve içeriği ile Papa'nın bu şahane telgrafı bizi nasıl babaca bir sevgi ile sevdiğini ve bizi tercih ettiğ-

150. *Le Flambeau*, op cit., Mart 1960, no. 3, s. 2.

ni gösteriyor. Roma Sinod'una her gün gitmek zorunda olan Papa'nın bu uzun telegrafı, Papa'nın kendi inisiyatifiyle yazılmış ve kendisi tarafından şahsen imzalanmış olarak beklenmedik bir zamanda elimize ulaştı. Bu mütevazı davranışı, canlılığı ile Papa bize Kendi sürüsünün bu ufacak bölümünü nasıl düşündüğünü gösteriyor ve bizi Bütün Hristiyanlık önünde onurlandırıyor. Telgrafın üslûbu Papa'nın sevmiş olduğu bu Topraklara olan nostaljisini belli ediyor. Papa telgrafta bize, Türk halkına, ayrıca Petrus'un makamına yükselerek yeniden çobanı olduğu sürüsüne karşı duyduğu samimi duygularını dile getiriyor (...). Papa'nın anılarında, dileklerinde, yüreklendirme ve takdis konusunda hiç kimseyi unutmamış olduğunu görmek insanı gerçekten duygulandırıyor: Ruhanileri, ruhban okulu öğrencilerine kadar, rahip ve rahibelerden müminlere kadar. Mesajının sonuna, HER ZAMAN KALBİNDE YER ALAN TÜRK HALKININ MUTLULUK DİLEKLERİNİ EKLEMESİ ne kadar etkileyici. Papa'nın Türkiye'yi terk etmesinin üzerinden on beş yıl geçmesine rağmen bu sevgiyi hâlâ o büyük yüreğinde taşıyor. (...)(151)

* * *

Papa XXIII. Jean 4 Kasım 1960'ta Papalık makamına çıkışının ikinci yıldönümünü kutluyordu. Mgr. Francesco Lardone bu vesile ile Papa'ya İstanbul Latin Katolik Cemaati adına bir tebrik telgrafı çekti. Kardinal Tardini, XXIII. Jean adına aşağıdaki yanıtı gönderiyordu:

"Pek muhterem Ekselânslarına, ruhanilere, ruhban okulu öğrencilerine, dini tarikatlara ve müminlere, Papa takdisi ile birlikte bu yıl nedeniyle sunduğunuz dua ve dilekleriniz için minnetini ifade ederken her zaman kalbinde olan Türk halkına mutluluk dileklerini ekler."(152)

Kardinal Tardini

151. Age.

152. *Le Flambeau*, "Nouvelles du Vicariat" Marsel Linguri, İstanbul, Aralık 1960, no. 10, s. 14.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Yukarda içeriklerini aktardığımız bu iki telgraf, Papa XX-III. Jean olan Mgr. Roncalli'nin Türk halkına karşı duyduğu dostluk duygularının değişmediğini gösterir: "Her zaman sevdiği Türk halkı" ile Papa'yı ayıran zaman ve mekâna karşın.

Vatikan ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkiler sorumlusu

Mgr. Roncalli İstanbul'da Papalık Temsilcisi olarak kaldığı on yıl boyunca Türk hükümet çevrelerinde Papalığa karşı bir dostluk havası yaratmıştı. Bu iyi ilişkiler sonucunda, Başbakan Adnan Menderes, 30 Ocak 1955'te Papa XII. Pius'u Vatikan'da ziyaret etti. Bu ziyaret iki devlet arasındaki ilişkileri hazırlama niteliğinde olsa da, bu ilişkilerin süreklilik kazanması ancak Papa XXIII. Jean zamanında gerçekleşti.

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, XXIII. Jean'ın Papa seçilişini bildiren 29 Ekim 1958 tarihli mektuba, 6 Kasım 1958'de şu ifadelerle cevap veriyordu: "(...) *Papa Hazretleri'nin eskiden Papalık Temsilcisi olarak Katolik Kilisesi'ni temsil eden bulunduğu Türkiye'yi çok iyi tanıdığını bilmek beni mutlu ediyor. Ayrıca Papalık makamında bir Türk dostunun bulunması da benim için çok sevindirici.*"⁽¹⁵³⁾

* * *

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 11 Haziran 1959 Perşembe günü yeni Papa XXIII. Jean'ı ziyaret etmekte gecikmedi. Bu görüşme, eski Papalık Temsilcisi'nin İstanbul anılarını yad etmesi, Türk halkına olan yakınlığını belirtmesi ve Hristiyan dualarının Türkçe yapılmasında ısrar etmesi için bir vesile oldu:

"Sayın Başkan, bu ziyaretiniz bizim için çok memnuniyet

153. V. Del Giorno, op. cit., s. 1316.

vericidir. On yıl boyunca İstanbul ve Türkiye’de yaşadıkten sonra, bizim durumumuzda olduğu gibi, öylesine zengin, öylesine büyüleyici izlenimler edindik ki! Bu izlenimler her şeyden önce, Yaratıcı’nın vatanınıza vermek lütfunda bulunduğu doğal güzelliklerdi. Çoğu zaman Türkiye’nin çeşitli bölgelerine, ünlü Boğaz, İzmir, Bursa, Marmara adaları gibi sit alanlarına yaptığımız ziyaretler hâlâ aklımızdadır... Onları görme mutluluğuna erişmiş belleklerden silinmeyecek ne büyüleyici manzaralar! Yalnız eşsiz Aya Sofya’nın adı bile yüz yıllar boyunca toprağınızda birikmiş kültür ve sanat hazinelerini kafamızda canlandırmaya yetiyor. (...)

Ekselânslarının Vatikan’a yapmış olduğu ziyaret, Başbakan Menderes’in bizim ölümsüz selefimiz Papa XII. Pius’a yapmış olduğu ziyaretin bir devamı niteliğindedir, bu ziyaret gözümüzde Türkiye Cumhuriyeti’nin Papalığa olan samimi duygularını göstermektedir. Bu duygular karşılıklıdır, bunu belirtmek de bizleri memnun etmektedir.

Katolik azınlığın cumhuriyete olan bağlılığı konusunda Ekselânslarına garanti vermekten memnunuz, Katoliklerin dini inançları meşru iktidara en derin saygıyı göstermeyi gerektirir. Evlatlarımız uzun süreden beri Türkiye’de eğitim ve hayır işlerinde, okullarda, hastanelerde, hizmet işlerinde çalışmaktadırlar; halkın gerçek iyiliğini ve hizmet etmeyi yürekten ister, ülkenin mutluluğu ve refahı için kendilerine düşeni yapmaktan onur duyarlar.

Sayın Başkan, ulusunuz, 1935’ten günümüze dek çeyrek yüzyılda ne büyük ilerleme kaydetti! Ankara’da o zamanki Dışişleri Müsteşarı (Numan Menemencioglu) ile son derece içten ve samimi olmakla beraber resmi olmayan ilk karşılaşmamızı, daha sonra Paris’te buluşmamızı ve yaklaşık on yıl süren samimi dostluğumuzu büyük bir zevkle anımsatmamıza izin verin. Gördüğünüz gibi gözden ırak ama gönüle yakın bir şekilde Türkiye’yle samimiyetle ilgilenmeye devam ediyoruz.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Kilise'ye Latince'nin yanında, insan ilişkilerinin evrensel birliğinde yenilenmiş olarak yerini almış, çağdaş zamanda anlaşılmanın birinci şartı olarak gördüğümüz Türkçe dilini sokmaktan (İncil'in Türkçe okunması gibi) daima gerçek bir sevinç duyuyoruz.

İşte bu türden tavırlarla, aynı şekilde olumlu ve etkili başka tavırları dışlamadan insanla insan, ulusla ulus, halkla halk arasında uyuşma ve görüşme gerçekleşir. Yeryüzündeki insanları sevgili oğulları olarak gören Herşeye Kadir Tanrı'nın gözleri önünde insan kardeşliğini, insanlar arası barışı ve karşılıklı anlayışı işte böyle geliştirebiliriz. Hayatın ve tarihin çelişik durumları arasından, insanlar ve halklar Yaratıcının kendilerini gerçek uygarlığa ve barışa doğru götürmek amacıyla farklı yaratmasından dolayı mutluluk duyarlar.

Sayın Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, sizi, burada, Roma ve Vatikan'da selamlamaktan duyduğumuz mutluluğu bir kez daha tekrarlıyoruz.

Türkiye'de bulunduğumuz sırada yolculuğa çıkan ya da yolculuk etmekte olan kişilere söylenen güzel bir deyiş öğrenmiştik: Tanrı seni korusun, yolunda güller açsın!

Yüce ziyaretinizin bizde yarattığı mutluluğu taçlandırmak, Boğaz'ın yeşil kıyılarında ve Anadolu'nun engin yaylalarında uzun süre kalışımızın tatlı anılarını yeniden yad etmek için o zamanlar öğrenmiş olduğumuz ve orada yaşayan Hristiyanlara söylediğimiz yakarıları izninizle, size ana dilinizde bir kez daha söylemek istiyoruz.

Tanrı mübarek olsun!

Onun aziz adı mübarek olsun!"

Papa Hazretleri, Türkiye'ye karşı duyduğu sempatisini belirtmek amacıyla konuşmasını birkaç Türkçe sözcükle noktaladı:

"Allah'tan, Türk Milletini muhafaza etmesini diler, gerek

halkı, gerekse devletin idare makamında bulunan büyüklerini takdis etmesini bütün kalbimizle arzu ederiz."(154)

* * *

Bu ziyaretin ardından dostluk ilişkilerini pekiştirmek amacıyla Vatikan ile Türkiye karşılıklı olarak resmi diplomatik temsilcilikler kurulmasına karar verdiler. 26 Mart 1960'ta İstanbul'daki Papalık Temsilcisi Mgr. Francesco Lardone elçi olarak atanınca, güven mektubunu Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a sundu. Türkiye'deki Vatikan Elçiliğinin açılması 29 Şubat 1960 tarihli kararnameyle kabul edildi.

* * *

Sayın Nureddin Vergin de Türkiye'nin Vatikan'daki ilk büyükelçisi olarak 11 Nisan 1960 günü, Papa XXIII. Jean'a güven mektubunu sunuyordu. Büyükelçi güven mektubunu sunarken yaptığı konuşmada, *"Büyükelçilik görevine atanmış olmaktan ve Türkiye'nin uzun yıllar topraklarında konuk ettiği ve çok iyi izlenimler edindiği böylesine yüce ve önemli bir şahsiyetin yanında ülkesini temsil etmek şerefine nail olmaktan son derece duyulandığını ve bunun tamamen bilincinde olduğunu belirtmiştir"*,⁽¹⁵⁵⁾ Görevini elinden geldiğince, en iyi şekilde yerine getireceğine dair güvence verdikten sonra, Ekselânsları Nureddin Vergin, görevini yerine getirme konusunda kendisine yardımcı olması için Papa'nın teveccühüne ve korumacılığına sığındığını belirtiyordu.⁽¹⁵⁶⁾

Kutsal Peder'in verdiği yanıtı aktarıyoruz:

154. *Acta Apostolicae Sedis, Commentarium Officiale*, Annus LI, Series III, cilt I, Typis Polyglottis Vaticanis, 1959, s. 427-429.

155. L. Biskubski, *L'origine et l'historique de la représentation officielle du Saint-Siège en Turquie (1204-1967)*, éditée par l'auteur, İstanbul, 1968, s. 231.

156. *Age.*, s. 231.

“Sayın Büyükelçi,

Ziyaretiniz kalbimizi sevinçle doldurmuştur. Öncelikle güçlü ve ateşli şahsiyetiniz nedeniyle tam bir beyefendiye yakışır bir şekilde Avrupa’nın belli başlı başkentlerinde sevgili vatanınızı yüce ve değişik diplomatik görevlerde resmen temsil etmeye lâyık görüldünüz. Öylesine ki, Vatikan’a engin tecrübelerinizle dolu olarak gelmiş bulunuyorsunuz.

Sizi, bütün Hıristiyanlığın başında bulunan Papa’nın nezdinde ilk Türkiye Büyükelçisi olarak selâmlamaktan mutluluk duyuyoruz. Bunlar şahsiyetinizi ve nazik ifadelerinizi kabul etmek için size hitaben söylediğimiz acizane sözcüklerdir, ne var ki bunları söyleyen kişi bu sözlerin dünyanın en ücra köşelerinde çok memnuniyet verici yankılar uyandıracığından kuşku duymamaktadır.

Burada, Vatikan’ın dingin havasında halkların içinde bulunduğu maddi düzenin getirdiği çalkantılı ortamı bulamayacaksınız: Mali sıkıntılar, güç ilişkileri, silahlanma, saldırı ve savunma bölükleri; tersine burada insanlar arası kardeşliği ve toplumsal barış kaygısını bulacaksınız.

Bunlar vatanınızda on yıl yaşayan, uluslar arasında gerçek barışı kurmayı amaçlayan aktif bir işbirliğine hazır ve soylu gelecek vadeden yeni bir gençlik olmaya doğru yönelen vatanınızın değerli çocuklarına büyük bir sempati ve sevgi besleyen kişinin size sözü ve güvenceleridir.

Türkiye’de dindarca ifadeyle, Bağışlayıcı ve Esirgeyici olarak nitelendirilen Rab, ülkenize ve dünyada hakikat, adalet ve barış konusunda tinsel arayış için ortak bir noktada birleşmiş bütün ülkelere nurundan dağıtsın!”⁽¹⁵⁷⁾

* * *

157. S.E. Mgr. Loris Capovilla tarafından 11 Şubat 2000 tarihli mektupla iletilen belge.

II. Vatikan Konsili'nin açılışı nedeniyle Türkiye *Touring Club* Başkanı ve Papa'nın dostu Reşid Saffet Atabinen'in mutlu girişimiyle, Türk Hükümeti, Papa XXIII. Jean Hazretleri'ne ilk Konsillerin yapıldığı Efes ve İznik'e özel bir heyet göndermesi için bir teklifte bulundu.

Vatikan heyetinin Romalı üyeleri⁽¹⁵⁸⁾ 3 Ekim 1962'de İstanbul havaalanına gece geç vakitte indikten sonra, İstanbul Latin Episkoposluğu Temsilcisi Peder Carotenuto ve Yunan Katolik Temsilcisi Peder Caloyeras, Vatikan Elçilik Sözcüsü Pierre Çalyan tarafından karşılandılar. Hemen kendilerine tahsis edilen THY'na ait özel bir uçakla Ankara'ya uçtular. Başkent havaalanında Protokol Müdür Yardımcısı, Basın ve Turizm Bakanlığı Danışmanı, Vatikan Elçilik Danışmanı Mgr. Luigi Belloti ve Vatikan Büyükelçiliği Ataşesi Mgr. Victor Del Giorno tarafından karşılandılar.

Ertesi gün, 4 Ekim'de Vatikan heyetinin tüm üyeleri Vatikan'ın Türkiye Büyükelçisi Ekselânsları Mgr. Francesco Lardone ve iki elçilik mensubu Mgr. Belloti ve Mgr. Del Giorno ile birlikte resmi ziyaretlere başladılar. Türkiye Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından kabul edilen Vatikan heyeti, Cumhurbaşkanı'na Papa'nın özel mesajını ve Papa XXIII. Jean Hazretleri'nin Papalık makamına çıkışının dördüncü yılı münasebetiyle basılan anı madalyonlarından üç tanesini takdim etti. Basın ve Turizm Bakanlığı ile Vatikan Büyükelçiliği tarafından heyet üyeleri şerefine gösterişli resepsiyonlar düzenlendi.

6 Ekim'de Vatikan heyeti İzmir ve Efes'e gitmek üzere başkentten ayrılıyordu. Meryem Ana Evi'nde ve Havari Yuhanna ile Konsil Bazilikalarında İzmir Başepiskoposu'nun yönettiği dini ayinler yapıldı. 9 Ekim'de iki ökümenik Kon-

158. "Mgr. Oddone Tacoli, Mgr. Giuseppe de Marchi, Mgr. Agostino de Biagio, Mgr. Michele Onofri, Mgr. Silvio Luoni, Peder Vincenzo Monachino, Peder Jean Krajkar", *Le Flambeau*, op. cit., Kasım 1962, no. 9, s. 14.

Türk dostu Papa XXII. Jean

sil'e ev sahipliği yapmış (325 ve 787) İznik'i ziyaret ettiler. Öğleden sonra yine özel bir uçakla İstanbul'a geri döndüler. Heyet üyeleri akşam üzeri Pangaltı'daki elçilik binasında düzenlenen özel bir toplantıda kentin papazlarını kabul ettiler.

10 Ekim'de İstanbul Valisi'ni ve Belediye Başkanı'nı ziyaret ettiler. Aynı gün Papa'nın yakın dostu Reşid Saffet Atabinen, heyet üyeleri şerefine Beşiktaş'taki köşkünde bir resepsiyon veriyordu.

11 Ekim 1962 tarihli II. Vatikan Konsili'nin açılış gününde Papalık heyeti Saint-Esprit Katedrali'nde Ekselânsları Mgr. Lardone tarafından yönetilen ayine katılıyordu. Türkiye'deki Cizvitlerin başkanı Peder Pasty, yalnız Kilise ve bütün Hristiyanlık için değil, dünyada hangi dine ve etnik kökene ait olurlarsa olsunlar tüm iyi niyetli insanlar için II. Vatikan Konsili gibi tarihi bir olayın önemi üzerine bir vaaz verdi. Protokol Başkanı Sn. Feridun Baysan bu dini törene katılmıştı.

Ertesi gün Vatikan heyeti hükümet yetkililerinin nazik ve sıcak ilgisinden çok etkilenererek minnettarlıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye Cumhurbaşkanı'na gönderdikleri bir telgrafla *"gerek asil Türk Ulusuna gerekse Şahıslarına en içten mutluluk dileklerini"*⁽¹⁵⁹⁾ sunuyorlardı.

* * *

20 Mart 1963 Çarşamba günü Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Papa XXIII. Jean tarafından kabul ediliyordu. Papa'nın kabul sırasında söylediği yine İstanbul anılarıyla dolu sözleri aktarıyoruz:

"Sayın Başkan,

Bugün Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı'nı Vatikan'

159. Age., s. 14-16.

da kabul etmekten özel bir memnuniyet duyuyoruz. Ekselâns-ları, gerçekten bizi o güzel vatanına bağlayan eski ve unutulmaz bağlardan habersiz değildir.

Yemyeşil Boğaz kıyılarını anmak, gördüğümüz nezaket dolu konukseverliği yeniden yaşamak demektir; İkinci Dünya Savaşı öncesindeki kargaşa yılları boyunca art arda yapılan serinkanlı ve barışçıl bir dizi görüşmeyi aklımıza getirmek demektir.

İkinci Dünya Savaşı ilan edilince Türkiye silahlı çatışma-ların dışında bulunuyordu ve böyle kalmaya niyetliydi. Tür-kiye bu tutumu sayesinde, savaş mağduru ailelere yardım ko-nusunda ve bu büyük felaketin onca kurbanının çıkarlarını koruma konusunda faal rol oynamıştır, bu da anılmaya de-ğerdir.

Burada ayrıca İkinci Vatikan Konsili'nin Açılışı nedeni-ye, ülkenizin onur duyacağı, Türk Hükümeti'nin yapmış oldu-ğu jestten söz etmek istiyoruz: Bir Papalık heyeti, Hristiyan dünya için son derece değerli olan İlk dört Konsilin yapıldığı yerleri, İznik, İstanbul, Efes ve Kadıköy'ü ziyaret etmeleri için davet edilmişlerdir.

Ekselânslarının önünde Papa'nın bu inisiyatifi ne kadar takdir ettiğini burada yinelemeye gerek yok. Türk Hükümeti bu davranışını bir bakıma tamamlamak için özel anı pulları bastı; bu da normal nezaket sınırlarının çok ötesinde anlam-lı bir jestti.

Avrupa ve Asya gibi İki kıta arasında yer alan ve üçüncü-süne, yani Afrika kıtasına da açık olan ülkeniz uluslararası planda her seviyedeki görüşmelere özellikle elverişlidir. Geliş-mekte olan ulusların yararına, halkların anlaşması için yapı-lacak her şeye katkıda bulunmaya hazır olduğunu biliyoruz. Herşeye Kadir'in yardımıyla, bugünkü ve yarınki dünyada

Türk dostu Papa XXII. Jean

barışı sağlamlaştırmaya ve onun hayırsever yayılmasına kendi açısından katkıda bulunmasını diliyoruz.”⁽¹⁶⁰⁾

Dışişleri Bakanı gördüğü kabulden dolayı minnet duygularını ifade ettikten sonra şu açıklamada bulundu: “Türkiye’de Papa’ya karşı duyulan saygı ve sevgi büyümektedir, çünkü Papa’nın on yılını geçirdiği bu ülke halkının ruhunu gerçekten anladığı bilinmekte. Türk Hükümeti II. Vatikan Konsili’nin açılışı nedeniyle Katolik Kilisesi’ne saygılarını sunmuş ve Papa’nın barışla ilgili sözlerine çok duyarlılık göstermiştir.” Sayın Bakan, Papa Hazretleri’ne Türkiye’nin barış yolunda kalacağına dair güven vermiştir.⁽¹⁶¹⁾

XXIII. Jean, Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin’e ve yanındakilere verdiği çeşitli madalyonların yanı sıra, Türkiye Cumhurbaşkanı’na Saint-Ange şatosunu, arka planda da Vatikan Bazilikası’nı tasvir eden bir mozaik ile *Mater et Magistra* genelgesinin anısına çıkarılmış altından, gümüşten ve bronzdan madalyonları armağan etti. Sayın Bakan da Papa’ya Türkiye Cumhurbaşkanı’nın armağanı olan gümüşten bir sofrta takımı teslim etti.⁽¹⁶²⁾

160. S.E. Mgr. Loris Capovilla tarafından 11 Şubat 2000 tarihli mektupla iletilen belge.

161. *Le Flambeau*, op. cit., Mayıs 1963, No. 5, s. 14.

162. *Age*.

Papa XXIII. Jean'ın ölümü

Papa'yı pençesine alan hastalığın ilk belirtilerinin 1962 yılının baharında ortaya çıkmasına rağmen dünya ancak Kasım ayında XXIII. Jean'ın sağlığından endişe duymaya başladı. Bunu izleyen yılın 28 Mayıs'ında kendisine, bütün dünyanın kendisi için dua ettiğini söyleyen Kardinal Cicognani'ye Papa şöyle diyordu: *"Tanrı papanın hayatını kurban olarak istiyorsa, bu kurban, ökümenik Konsil'in, Kilise'nin, ve barış özlemi içinde olan insanlığın üzerine iyiliğin yağmasına neden olsun..."* 31 Mayıs'ta Papa'nın durumu birden ağırlaştı. Vatikan Radyosu 16.23'te "Papa'nın durumunun umutsuz olduğunu, bir bağırsak delinmesi sorunu olduğunu bildiriyordu. Devlet başkanlarından Vatikan'a mesajlar yağmaya başladı. Bunların arasında General de Gaulle'ü, Başkan Kennedy'yi, Japon İmparatoru'nu, İngiltere Kraliçesi'ni, Fidel Castro'yu, İsrail Başkanı'nı ve Kruşçev'i sayabiliriz. Bu sonuncusu mesajında şöyle diyordu: *"Sağlığınızın kötüye gittiğini büyük üzüntü ile öğrenmiş bulunmaktayız. Bu haber bizi çok endişelendirmiştir. Halklar arası işbirliği ve barışın güçlenmesi amacıyla yaptığınız verimli çalışmalarınızı başarıyla yürütebilmeniz için sağlığınıza yeniden kavuşmanızı içtenlikle diliyoruz."*

XXIII. Jean, 3 Haziran 1963'te saat 19.49'da hayata gözlerini kapadı. Papa can çekişirken, *"gitmeden önce Kardinaller Kurulu'na şükranlarımı belirtirken, kendimi altarda Kilise için, Konsil'in ve barışın selâmeti için bir kurban olarak sunuyorum,"* dedi.

Papa 6 Haziran 1963'te San Pietro Bazilikası'nın mahzenine gömüldü.⁽¹⁶³⁾

* * *

163. Bu paragraftaki ayrıntıların çoğu, "les derniers jours de Jean XXIII" *Informations catholiques internationales*, op cit., 15 Haziran 1963, no. 194, s. 2'den geliştirilmiştir.

14 Haziran 1963'te Türkiye'deki Vatikan Büyükelçisi Mgr. Francesco Lardoni, papazlarıyla birlikte Saint-Esprit Katedrali'nde 1935-1945 yılları arasında İstanbul Latin Katolik Cemaatinin Ruhani Lideri olan Papa XXIII. Jean Hazretleri'nin ruhunun huzura kavuşması için törensel bir ayin yönetti. *Flambeau* dergisi özel sayısında bu cenaze törenine geniş yer verdi: "Kilisenin merkezi yerinde Ermeni Katolik Başepiskoposu Ekselansları Mgr. Paul Kireçyan ve papazları, Bizans ritli Katolik Ruhani Lideri Pek Muhterem Peder Dominique Caloyeras ve papazları, kilisenin sahnin bölümünde ökümenik Patrikhane'yi temsilen Neocesaree (Kayseri) Metropolitisi Ekselansları Krisostomos, Episkopos Başyardımcısı Mgr. Emiliyanos, Kutsal Sinod Birinci Sekreteri Pek Muhterem Arhimandrit Simeon ve Saygıdeğer Arhidiyakos Ağapios, onların yanında da Patrikhane Denetçisi Mr. Georges Hollenbach bulunuyordu. Ermeni Gregoryan Patrikhanesi iki din adamını yollamıştı, Anglikan Kilisesi Saygıdeğer Harding, Türkiye Başhahamlığı da Şişli Sinagogu Başhahamı tarafından temsil ediliyordu. Ön sıralarda İstanbul Belediye Başkanı sayın Necdet Uğur ve protokol şefi sayın Feridun Boysal fark ediliyordu. Kordiplomatik çevrelerden çok sayıda kişi ve kalabalık bir Hristiyan topluluğu siyah örtülerle donatılmış katedrale doğru, bir dönem kendilerine Ruhani liderlik yapmış kişiye karşı son görevlerini ifa etmek için acele ediyorlardı. Pek Muhterem Peder Caloyeras, İncil'in okunmasından sonra, müteveffa yüce Papa'nın ökümenik ve pastoral yüzünü ağlamaklı ifadelerle andı. Kentin değişik korolarından seçilmiş kişilerce takviye edilmiş Saint-Esprit Kilisesi'nin korosu Maestro Capocelli'nin yönetiminde ve Maestro Maggi'nin orgu eşliğinde Requiem de Perosi Ayinini başarıyla gerçekleştirdi. Ayinin bitiminde gösterişli katafalkı çevreleyen episkopos ve papazlar, sıra ile kendi ritlerine göre mağfîret duası okudu."⁽¹⁶⁴⁾

Bu 14 Haziran'daki anma töreninde Rum Katolik Cemaat-

164. *Le Flambeau*, op. cit., özel sayı, 19 Haziran 1963, s. 14-15.

ti Lideri Pek Muhterem Peder Dominique Caloyeras tarafından verilen vaazı aynen aktarıyoruz:

"Monsenyör Papalık Büyükelçisi,

Bir ailenin üyeleri en acılı durumlarda acılarını daha katlanılır kılmak için aile liderlerinin etrafında kenetlenmek ihtiyacını duyarlar. Biz de işte şu anda şefkat ve acı duyguları içinde onurla ve ayniyetle temsil ettiğiniz Kişinin aramızdan ayrılması nedeniyle en çok etkilenen kişi olarak Monsenyör sizin etrafınızdayız.

Ekselânsları, Bay ve Bayanlar, Sevgili Kardeşlerim,

Uzun süre kendisinin Bazilika-katedrali olan bu yerde XXIII. Jean'dan söz etmek bana oldukça zor geliyor. Anısına derin saygı duyarak, yalnızca kişiliğinin iki özelliğinden kısaca söz etmeye çalışacağım: Ökümenikliği ve pastorallığı.

1953'te Venedik Patrikliği görevini üstlendiği zaman Kardinal Roncalli olan o kişi şaşılacak bir sadelikle XII. Pius'un kendisini daha yeni kardinalliğe atamasından değil de, pastoral bir misyonun kendisinden arz ve talep edilmiş olmasından memnuniyet duyduğunu itiraf ediyor ve ekliyordu: 'Ruhların çobanı olmak bir insanın bu dünyada elde edebileceği en güzel ayrıcalıktır.' Bu sözler XXIII. Jean'ın ruhunu olduğu gibi yansıtmaktadır.

Papazlığının ilk gününden yaşamının sonuna kadar İyi Çoban'ın canlı bir portresi, gerçek bir çoban oldu. Korkunç acılar içindeyken yaşamını sürekli olarak Kilise için, Ökümenik Konsil için ve İnsanlık Barışı için Tanrı'ya sunuyordu.

Dinleyicileri arasında hiç kimse bu kilisede pazar günleri verdiği güzel, bilgi dolu vaazlarını unutmadı, herkes Perhiz zamanında her cuma günü Haç Yolu duasına dindarca bir alçakgönüllülükle katılmasını heyecanla anımsamaktadır. Monsenyör Roncalli bu davranışı ile Efendisi İsa'yı örnek alarak yalnız sözleriyle değil özellikle örnek davranışlarıyla da eğitmek istemiştir.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Her yerde, Sofya'da olduğu kadar Atina'da da, Paris ve Venedik'te olduğu kadar İstanbul'da da hep ne idiyse öyle kaldı, yani iyilik ve barış elçisi.

Rab ona öylesine büyük bir yürek vermişti ki, yüce Papa bunu düşünmeksizin almış değildi: Bunda, dünyanın dört bir köşesine sevgisinin uygulamalarını götürmesini isteyen Tanrı'nın iradesinin bir işaretini gördü.

Petrus'un makamına seçilişinin ertesi günü tesadüf eseri olarak Vatikan Devleti Sekreterliği'nde bulunuyordum, dostum olan bir yüksek rütbeli papaza yeni Papa hakkında ne düşündüğünü sordum. Bana, şimdiden hafifçe çökmüş omuzlarına İlahi Takdir'in yüklemiş olduğu ağır yükünü öylesine kolaylıkla taşıyor ki herkeste sanki 'her zaman papaymış gibi bir izlenim uyandırıyor,' dedi.

İşte Tanrı adamı. Onu çok iyi tanımlamışlar: Dünyanın büyük Papazı. Nitekim, her durumda Kilise'yi ve episkoposları bir hükümdar gibi değil ama bir papa ve bir çoban gibi eline aldı.

Çok aydın kişiler olmalarına rağmen selefleri günümüzün çalkantılı durumunun bir Ökümenik Konsil'in toplanmasına elverişli olamayacağını düşünmüşlerdi, Konsili toplamak onun için ruhların yararına canını vermek isteğinin en yüce göstergesi oldu.

Konsili bir insani kuruluş olarak Kilise'nin herkese lekesiz ve pürüzsüz olarak, gemicilerle yolcuları öbür dünyadaki kutsal kıyıya götürebilecek tek gemi olarak görünebilmesi için etkili çare olarak görüyordu. Pastor et nauta: Yüce olduğu kadar çekinilmesi gereken bu misyon tam ona göreydi.

Konsil, aynı zamanda dünyaya XXIII. Jean'ın enerjisini yalnız Hristiyan Cemaati'ne ayırmak niyetinde olmadığını, ama Rab'bin onun yüreğine doldurmuş olduğu iyilik hazinelerini bütün insanlığa yaymak niyetinde olduğunu gösterdi.

Ökümeniklik onun için kendisinin havarisel ateşinin mantığı ve gerekli bir sonucuydu. Sevgi ateşigibi hiçbir engel tanımaz, Papa'nın kaygısı da aynı şekilde aynı gönül atılışı ile bütün insanlığı kucaklıyordu. Şu halde Kutsal Peder için Papalık makamına çıktığı andan itibaren Hristiyanların birliği ve bütün halkların dirlik ve düzenlik içinde olmaları konularında konuşmak çok doğal bir şeydi. Etten yüreğinin cana yakınlığını herkese hissettirmek konusunda insani, kardeş sevgisini göstermede, başkalarına hizmet konusunda Tanrısalıdı.

Dil öğrenme yeteneğine sahip olmamasına rağmen hiçbir papa hem kendi yandaşları hem de görüşlerini paylaşmayanlar tarafından böylesine canla başla dinlenmedi. Bu sayede başkalarının başarılı olamadıkları bazı girişimleri gerçekleştirebildi. Onun kişisel saygınlığı sayesinde Papalık, asil Türk ulusu ve diğer Hristiyan olmayan ülkelerle resmi diplomatik ilişkiler kurdu.

Bu sayede bütün Kilise liderleri ya da diğer dinsel inanışta olanlar Roma'ya saygı ve bağlılık duyduılar.

Bilgisi sayesinde, demir perde gerisindeki zulmü bir bakıma durdurmayı başardı. Aynı zamanda, kısmen, İlahi Takdir'e özgü müdahaleleriyle insanlık 1961'deki Berlin krizi ve Ekim 1962'deki Küba meselesi nedeniyle savaş tehlikesini atlattı.

Pastoral mektupları kadar Papalık Genelgeleri de Papa'nın içindeki, insanları kendi aralarında kardeş kılma kaygısını doğruluyor. Değişik sosyal sınıflar arasındaki karşılıklı anlaşmazlığı kaldırmaya yönelik 'Mater et Magistra' Genelgesi ile ökümenik havariliğinin ve yetkisinin ne kadar geniş olduğunun farkına varabilmemiz için bireyler arası ve uluslar arası sağlam barış temellerini atan 'Pacem in terris' genelgesi'ni anmak yeterli.

Dünyanın Çobanı, XXIII. Jean can çektiği uzun dönem sırasında tanımış ya da tanımamış olduğu, hepsini sevmiş

Türk dostu Papa XXII. Jean

olduğu sayısız çocuklarının her birini, herkesi düşündü, herkes için dua etti ve acı çekti. Bir anne sevgisiyle en ufak bir kıskançlık duygusu uyandırmadan her birini aynı şekilde seviyordu.

Bizi ilgilendiren kısma gelince, bizler Pentekost günü Yüce Papa ölüm döşeginde iken, özel olarak Kutsal Ruh'a vakfedilmiş bu aziz katedralde eskiden yönetmiş olduğu Papalık ayinini anımsadığını öğrendiğimizde çok duygulandık.

Ölümünde, bütün Devlet ve Hükümet Başkanları, kişisel olarak karşıt ideolojilere sahip olsalar bile, artık dünyada olmayan Kişi'nin adını ve anısını yad etme konusunda birleştiriler. Böylelikle insanlığı gerçek birliğe ve gerçek barışa götürececek birlikte barış içinde yaşamayı gerçekleştirmek için tinsel olarak el uzatmış oluyorlardı.

Adil kişilerin huzurlu uykusuna dalmış XXIII. Jean yatığı, bir salonun görkemli sofasına dönüşmüş olan Roma'daki san Pietro Meydanı'nda bütün Romalılar ve bütün dünya Papa için gönülden dua etmek ve karşılıklı olarak birbirlerine kardeş olduklarını belirtmek için toplanmışlardı. Bize de, XXIII. Jean'ın bıraktığı bu değerli mirası uygun sevgi ve iyilik havası içinde yaşamak ve ondan, böylesine olağanüstü bir heyecan ve cesaretle ve tutkuyla giriştiği misyonunu Cennetten sürdürmesini istemek düşünüyor.”⁽¹⁶⁵⁾

* * *

Ökümenik Patrikhane 14 Haziran'daki anma töreninde her ne kadar yüksek seviyede temsil edilmişse de, birlik ustası XXIII. Jean'a olan saygısını bir bildiri⁽¹⁶⁶⁾ ile bir kez daha belirtme ihtiyacı duymuştur:

“Papa XXIII. Jean Hazretleri'nin seçilişi ve eski Roma

165. Age., s. 16-17.

166. Age., s. 2. Ökümenik Patrikhanenin resmi metni 12 Haziran 1963 tarihli “Apostolos Andreas”ta yayımlandı.

tahtına çıkışından beri, artık bundan böyle, Doğu ile Batı arasındaki işbirliğinin ve Mesih'in ruhunda yakınlaşmanın bir önbelirtisi olarak, yakın bir gelecekte, özellikle sosyal ve ahlâki alanda gerçekleşecek Ökümenik Patrikhane ile Vatikan arasındaki ilişkilerin son derece gelişeceğini ta başından hoş duygularla hissettik. Rab'bin öğretisi ve Havarilerin Geleneği bakımından iki havarisel Kilise, Ortodoks ve Katolik Kilisesi arasında mevcut olan ortak noktaları sezen ve şartlara ayak uydurmasını bilen Kardeş Roma Katolik Kilisesi'nin Saygıdeğer merhum Liderinin şahsında esin sahibi ve yetenekli bir Ustayı gördük.

Esinlenmiş Kilise Lideri olarak merhum Papa, Kilisesinde sorumluluk yüklendiği kısa süreye rağmen, Kilise, görüş açısından Rab'bin rahiplik duasının bir önbelirtisi olarak nitelendirilen ökümenik görüşmelere götüren yeni bir yol izledi.

Mesih'in Kiliseleri arasındaki yakınlaşma alanında çok derin ilhamlara sahip, yenilikçi atılımlar yapan, çok derin esinlere sahip biri olarak II. Vatikan Konsili'ni toplamakla Katolik Kilisesi'nin Rab'bin Sevgisinden ve havarisel Ortodoks Kilisesine ve Mesih'in diğer Kiliselerine karşı duyulan Barış duygusundan esinlendiğini göstermiştir.

Özellikle şu özel anda, Rab'be ve Tanrı'ya Roma Katolik Kilisesi'nin vefat etmiş ve orada Mesih'in Nurdan yüzünü seyreden Yüce Papasının ruhu için şevkle dua ediyoruz."

* * *

21 Haziran 1964'te, saat 19'da Saint-Esprit Katedrali'nde Vatikan Büyükelçisi Mgr. Lardone, papazlarıyla birlikte Papa XXIII. Jean'ın ölümünün birinci yılı anısına büyük bir ayin yönetiyordu. Törenden önce, Mgr. Lardone Papa'nın anısına Latin Kilisesi Cemaati tarafından içten sunulan üstü yazılı bir mermer levhanın açılışını yaptı. Kapüsenlerin başrahibi Peder Gautier, bu olayı ifade etmek için kısa bir konuşma yapıyordu: "Bugün XXIII. Jean'ın ölümünün birinci

Türk dostu Papa XXII. Jean

*yıldönümü nedeniyle Ekselânsları Mgr. Lardone'nin açılışını yaptığı mermer levhanın üzerindeki Latince yazının çevirisi şöyledir:*¹⁶⁷⁾

İSTANBUL KENTİ HIRİSTİYANLARI,
1964 YILINDA 1935 İLA 1944 YILLARI ARASINDA
SEVİMLİ KARAKTERİ VE GÖSTERDİĞİ GAYRETLİ
ÇALIŞMALARIYLA BÜTÜN TÜRKLERİN SEVGİSİNİ VE
MİNNETİNİ KAZANAN VE BU ASİL MİLLETİN HAFIZASINDA
BRONZDAN DAHA DAYANIKLI BİR ANIT DİKEN YÜCE PAPA
XXIII. JEAN'IN ANISINA BU LEVHAYI DİKTİLER.

167. *Le Flambeau*, op. cit., Ağustos-Eylül 1964, no. 7, s. 12.

Tanıklıklar

O sıralar İstanbul'daki Saint-Louis Ruhban Okulu Başrahibi, daha sonra İstanbul Episkoposu (1975-1989) olan Mgr. Pierre Dubois'nın tanıklığını burada yeniden aktarıyoruz:

"Bu satırlar okunduğunda yeni bir papa seçilmiş olacak ve Kilise tam bir sevinç içinde olacaktır. Ama bu mutluluk bize ne XXIII. Jean'ı, ne ölüm döşeginde çektiği acıları ve ne de vefatından dolayı duyduğumuz derin üzüntüyü unutturacaktır.

Onun papa seçilişi bütün dünyada büyük sevinç yaratmıştı. Çok iyi tanındığı Sotto il Monte'de, Venedik'te, Fransa'da, Bulgaristan'da, Yunanistan'da, son olarak da Monsenyör Roncalli'nin sürekli olarak on yıl boyunca kaldığı Türkiye ve İstanbul'da duyulan sevinç daha büyük olmuştur. Bizi terk ettiğinde yalnız bütün Hristiyanlar değil, bütün iyiliksever insanlar büyük üzüntü duymuşlardır. Basın bize her gün bütün dünyanın duyduğu endişeyi, ardından da yasını bildirdi. Bütün halkların, bütün dinlerin ve bütün siyasi eğilimlerin içe dokunan tanıklıklarını bir araya getirmek için ciltler dolusu kitap gerekir. Çinli bir gazeteci, birkaç gün önce, Kruşçev'in, Tanrı'ya doğru çıkarken Sovyet halkının Tanrı'ya dönmelerini sağlamaya söz veren kişiyi hayattayken görememiş olmasına alaylı bir şekilde üzülüyor muydu? Bu aynı gazeteci, kuşkusuz yine aynı tarzla Kremlin Liderinin XXIII. Jean'la aynı duygular içinde olan bir halefiyle karşılaşabilmesini diliyordu.

Duyulan sevinç gibi duyulan üzüntü de daha derindendi. Yüce Papa XXIII. Jean'ın en çok sevilmiş olduğu ya da en azından daha kişisel olarak sevilmiş olduğu yerlerde daha büyük üzüntü oldu.

Hiç kuşkusuz XXIII. Jean'ın kalıcı portresini nesnel ola-

Türk dostu Papa XXII. Jean

rak çizmeyi tarihçilere ve zamana bırakmak gerekir. Ama şimdiden herkes kesin olarak onun iyilikseverliğini belirtecektir. Onu sözle betimleyen, şaşırtıcı ve evrensel küçük öyküler anlatılıp duruluyor: Erişkinler ve çocuklar için, hastalar ve tutuklular için, her sınıftan işçiler için. Bayan Kennedy'yi kabul etmeden önce iş arkadaşlarına Amerika Birleşik Devletleri'nin first lady'sine Fransızca nasıl hitap etmesi gerektiğini soruyordu. 'Kutsal-Peder, ona yalnızca madam ya da daha iyisi Amerikalı olduğu için Mrs. Kennedy diyebilirsiniz' dediler. Mrs. Kennedy bürosuna girdiğinde ise, ayağa kalkıp ve ona doğru giderek çok samimi bir şekilde ellerini açmış ve; 'O! Jacqueline, sizi burada kabul etmekten ne kadar mutluyum!' diyerek karşılamış. Bu küçük fıkralarda doğrulanamayacak noktalar bulunsa da, fıkralar, Papa Jean'ı tam halkın onu sevdiği gibi, yani istediği gibi betimliyor. Birinin dediğine göre, çok çilekeş selevinin önünde içgüdüsel olarak diz çökülürdü, ama onun karşısında insanın onu kucaklayası gelirdi. Evet onu kucaklamak, çünkü modern zamanların bütün papaları arasında doğası gereği bütün diyaloglara açık bir papaydı.

XXIII. Jean iyi biriydi, iyi olduğu için de dinlemesini bilirdi. Konuşarak muhatabın bir tek kelime etmeden gönderilmesini sağlamak bir diplomasi usûlüyse eğer, XXIII. Jean en azından bu bakımdan bir diplomat sayılmazdı. İstanbul'da Papalık Temsilcisi iken üzücü bir anlaşmazlığa müdahale etmek zorunda olduğu bir sırada bana, Yusufun kıskançlıklarını sessizce göz önünde bulundurarak Yakup örneğini anlatıyordu: Rem tacitus considerabat. (İçinden bunları düşünürdü.) Benzer başka durumlarda aynı alıntıyı yeniden ele aldığını biliyorum, örneğin İkinci Dünya Savaşı'nın ertesi günü Fransız Katoliklerinin bölünmeleri karşısında. Bu sessizlik müdahale etmemek anlamına gelmiyordu: Bu daha çok bir düşünme, bir dua, bir ıstıraptı. Çektiği uzun acılardan, ahlâki iç sıkıntılarından söz edildi. Bu müdahale etmeyi red-

detmek değil, bir çeşit müdahale etmek demektir. Çünkü bu iç sıkıntısı algılandığında, üstünlük otoritesinin uygulanmasından çok barışmaya yarıyordu. Onun birlik için duyduğu kaygı, bölünmeye karşı duyduğu ıstırap, Hristiyanların ve hatta iyi niyetli insanların yakınlaşmasına en kesin dogmatik tanımlamalardan daha çok yardımcı olmamış mıdır? İyi olmak acı çekebilmek demektir ve insan iyi olduğu oranda acı çeker. Elbette, çoğu zaman da zalimce bölünmeleri yaşadığı için XXIII. Jean birliği tutkulu bir şekilde arzu etmiştir. İstirap çektikten sonra bir gün Yakub'un sevincini paylaşacağını ve barışmayı yaşayacağını biliyorum.

Saint-Louis'de ayin yöneteceği bir gün Çok Kutsal Efkaristiya'nın törenle dolaştırılması sırasında Kutsal Ekmek Kabı'nın bu törenin uzun yolu için ağır gelip gelmeyeceğini kendisine sordum. Bana O çok ağır olan beni çoğu zaman taşı-mıştı, ben de Onu bir kez taşıyabilirim, demişti. Bu düşünme tarzı onun karakterinin bir özelliği idi. O *sedia gestatoria'yı* (tahtirevanı) sevmeydi, ama tahtirevanda olduğum çoğu zaman Papa'yı taşıyan İlahi Takdiri düşünüyorum. Papalığının başından beri bu göreve getirilen *sediari*'lerin (tahtirevanı taşıyanların) maaşlarına zam yaptı: Onları, selefimle yaptığınız çalışmanın iki katı kadar işiniz olacak diye uyarıyordu.

Çok yolculuk ediyordu, beş yılda Vatikan'dan 150 defadan fazla çıktı. İstanbul'da iken kendi episkoposluğuna bağlı kilise ve şapellerde art arda ayin yönetmeyi seviyordu. Kaldığı konutu da seviyordu. Bir gün Yunanistan'a giderken, kendisine böyle yolculuk yapmaktan dolayı şanslı olduğunu söylemiştim: Bana yapmam gereken o kadar iş varken evimi terk etmenin benim için ne kadar zor olduğunu bir bilebilseydiniz, ama bir kez gittikten sonra başkalarının yanında isteyerek takılıp kalıyorum. Sofya'daki konutundan sonra İstanbul'daki konutunu da nasıl büyük bir sevgi ve zevkle değiştirdiğini ve yenilediğini biliyoruz. Son zamanlarda Vatikan'da, Vatikan'ın bahçesinde bulunan eski bir yerin düzenlenmesine ne-

Türk dostu Papa XXII. Jean

zaret etti ve yazlık konutu olarak orayı Castel-Gandolfo'daki villasına tercih etti. Konuk kabul etmeyi seviyordu: 'Si non est satis, momento paupertatis', diyerek konuklarını başından savıyordu, konuklarını büyük eliaçıklıkla kabul ettiği için bunda herhangi bir kötülük yoktu. Konukseverdi; her zaman ekmeğini paylaşırdı- Papa olduktan sonra geleneklerin tersine, bu alışkanlığını sürdürdü; bir gün, kendisini sabah sabah görmeye gelen ziyaretçisine; 'İncil'de Papa yalnız başına yemek yiyecektir diye yazmıyor', diyecektir. Hiçbir Hristiyan benim evimde yabancı sayılmaz, diyordu. Bunu da Vatikan Konsili'ni toplayarak gösterdi. Papa olduktan sonra da, arkasında kendisine ihtiyacı olan ve yardımcı olacağını bildiği, hoş bir sürpriz yapabileceği, iyilik dolu yüreğinin de ihtiyaç duyduğu bir dostun bulunduğunu biliyorsa gidip o kapıyı çalmasını seviyordu. 'Evet, ben'im, ben geldim. Hasta mısın, senin için kaygılandım' ya da sadece: 'Seni görmek istedim' derdi. Bir dostu kabul etmek, dost olarak kabul edilmek, onun için en basit, en temiz, en derin, en gerçek mutluluktuk. Kimileri kuş seslerinin, kimileri de çiçek kokularının tadına varırlar, o ise insan dostluğundan hoşlanıyordu. Paris'e gittiğimde beni yemeğe davet etti. Kendisinden izin istediğimde bana, 'Şimdi nereye gideceksiniz?' diye sormuştu. 'İstasyona Ekselânsları, Paris'teki son akşamım' demiştim -Oh! Öyleyse sizi istasyona götüreyim. -Ama Ekselânsları bavulum yanımda değil, trenim de gece yarısı kalkıyor. -Eh! Öyleyse şoförüm bavulunuzu almaya gider, bu arada biz de konuşuruz, sizden soracağım o kadar çok şey var ki. Sohbet sanki başka işi yokmuş gibi sürüp gitti, vakit gelince yeniden iznini istedim; ben de çıkacağım dedi ve bana istasyona kadar refakat etti. Onu reddetmem mümkün olmadı, rahatsız da olmadım.

Görünürde İkinci Vatikan Konsili'ni sona erdiremedi, onun iyiliğinin şimdiden birçok iyi niyetli kişiyi doğru yola soktuğu kesindir. Cennette Yakub'un tavrını sürdürecektir mi; qui rem tacitus considerabat, ya da Baba'ya bizden söz ede-

cek mi? Onu sevdiiyse, onu anladıysak, onun çağrısına uyarak yola koyulanları kabul ederiz."⁽¹⁶⁸⁾

* * *

Monsenyör Angelo ve Ökümenik Patrikhane

XXIII. Jean'ın ökümenik eserinin ilk tohumlarının Türkiye'de Vatikan Temsilcisi iken atıldığı, Vatikan'la Fener Patrikhanesi arasındaki yakınlaşmanın altını çizmek için Mgr. Bartholomeos Arhondinis, 16 Kasım 1986'da İstanbul'da düzenlenen Roncalli Haftası münasebetiyle yaptığı konuşmada, bu saygıdeğer yüksek rütbeli din adamının iki Kardeş Kilise'nin birliği için sarf ettiği çabayı şöyle özetliyordu:

"Öncelikle bu akşam aranızda bulunmaktan büyük bir mutluluk ve heyecan duyduğumu belirtmek isterim.

Böyle bir toplantıda Ökümenik Patrikliği temsil edilmesinin düşünülemezdi, zira bu toplantı, daha sonra Papa XXIII. Jean olacak Monsenyör Roncalli'nin, ülkemize gelişinin ellinci yıldönümünün mutlu anısına düzenlenmektedir.

Doğal olarak, onu şahsen tanıma ayrıcalığına erişemedim. Elli yıl önce buraya geldiğinde ben henüz doğmamıştım, Roma'ya öğrenim için gittiğimde de altı ay önce ölmüştü.

Onun hakkında çok şey okudum ve ondan söz edildiğini çok duydum, onun paha biçilmez katkılarıyla iki kardeş Kilise arasında kurulan yeni ilişkiler döneminin atmosferinde episkopos olarak çalışma ve yaşama mutluluğu içindeyim.

Onurlu, kişilikli ve büyük bir sima olan Papa XXIII. Jean hakkında yapılan konuşmalardan sonra izninizle birkaç söz de ben söyleyeyim.

168. *Le Flambeau*, op. cit., özel sayı, 19 Haziran 1963, s. 12-13.

Türk dostu Papa XXII. Jean

Ökümenik Patriklikle ilk teması 27 Mayıs 1939 günü sabahı Fener'e yapmış olduğu ziyaret ile oldu. Bu ziyaretten önce Ökümenik Patrik I. Benyamin'in vekili Monsenyör Adamandios ile görüştü. Patrik Vekili, XI. Pius'un vefatı nedeniyle Vatikan Temsilcisi'ne Patrikliğin başsağlığı dileklerini sundu. Bu davranış bu yeni dönemde Patrik'in yapmış olduğu ilk girişimdi. Monsenyör Roncalli bundan çok duygulandı ve kendisine yürekten bağlı sekreteri Giacomo Testa aracılığıyla bu ziyarete karşılık verdi. Aynı zamanda Roma'ya bu iyi başlangıcın devamının sağlanmasını salık veren bir mektup yazdı.

Monsenyör Roncalli'nin sevinci o kadar büyüktü ki, bu sevincini 19 Şubat 1939'da Saint-Esprit Katedrali'nde yönettiği bir ayinde kilisede hazır bulunan müminlerle paylaştı. Bir gün Rab İsa'nın göklerde olduğu gibi yeryüzünde de kendisine inananların bir tek sürü halinde olacağı hayalinin gerçekleşeceğini açıkladı.

XII. Pius'un Papalık makamına çıkışından sonra, Roma, Patrikhane ile resmi ilişkileri onayladı. İşte ancak bundan sonra Vatikan Temsilcisi Monsenyör Roncalli'nin Patrik I. Benyamin'i ziyareti gerçekleşebildi.

Takdimlerden sonra, Mesembria Başepiskoposu Papa XI. Pius'un vefatı nedeniyle şünulan başsağlığı dileklerine olduğu kadar Petrus'un Makamına çıkışları nedeniyle sunulan tebrikler için Papa XII. Pius'un selâmlarını ve teşekkürlerini ilettili ve Papa Hazretlerinin Ökümenik Patriğin bu jestini öğrendiğinde çok duygulandığını söyledi. Monsenyör Roncalli Ökümenik Patriği ziyaret etmekten ne kadar büyük mutluluk duyduğunu ifade etmekten geri kalmadı. Bu aynı mutluluk, Ekselânsları Vatikan Temsilcisi'ni kabul ederken Patrik tarafından da ifade edildi; özellikle de bu kutsal görevin taşıyıcısı olması nedeniyle. Patrik aynı zamanda Papa XII. Pius'un Mesih'in sevgisi ve dünya barışı için gösterdiği gayretin tüm Hristiyan dünyasında saygı ve yankı uyandırmış olduğunu ekledi.

XII. Pius'un Papalığı döneminde Hıristiyanları barıştırmaya yönünde çok fazla şey yapılmamıştır. Belki de XII. Pius'un karakteri buna uygun değildi, belki de dünya savaşı ve onun mutsuz sonuçları nedeniyle, belki de Kutsal Ruh'un nefesinin henüz etkisini göstermediği içindir, Kutsal Ruh o dönemde Vatikan Temsilcisi Angelo Giuseppe Roncalli'nin daha sonra Batı'da Petrus'un Makamı'na çıkması için önceden yazgısını çiziyor, yeni ufuklar ve yeni yollar açmayı tasarlıyordu.

Mgr. Roncalli, Papalık makamına 1958 yılının Ekim ayı sonunda çıktı. Patrik Atenagoras hemen bir kutlama bildirisi yayımladı: Ökümenik Patrik Atenagoras XXIII. Jean'ın Roma'ya yeni Papa seçilişini büyük bir mutlulukla öğrenmiş bulunmaktadır. Patrik, Papa'nın dünyaya verdiği ilk mesajında dünyada gerçek ve sürekli bir barışın egemen olabilmesi için çabaların eşgüdümünün gerektiğine dair dileğini öğrenmiş bulunmaktadır -insanlık onlarca yıl korku ve endişe içinde barışa o kadar hasret kalmış ki, bu mesajı büyük bir teselli olarak görmektedir. Ökümenik Patrik, Papa'yı seçilişinden dolayı kutlar ve Tanrı'nın ona kutsal misyonunun gerçekleşmesinde başarı, uzun ömür ve güç vermesini diler. İki ay sonra Patrik, XXIII. Jean'ın barış ve birlikle ilgili Noel mesajında yaptığı çağırışı öğrenince 1959 Yeni Yılı nedeniyle buna cevap olarak şu sözlerle sona eren bir mesaj yayımladı: Doğu'nun kutsal topraklarında Rab Mesih'in 6 Ocak yortusunun kutlandığı şu günlerde, Barış Prensi'ne ve Doğu'dan doğan gelecek yüzyılın Babasına dönük tüm insanlıkla birleşmiş Roma Kilisesinin de kardeşçe Doğu'ya döneceğine olan umudumuz ve duamızın tam olduğuna inanıyoruz. Bizim çevremizde tanınan, sevilen, sayılan Roma'nın yeni Papası XXIII. Jean'dan bunu diliyor ve bekliyoruz. Bu Hıristiyan dünyasının ortak isteğidir ve bu gerçekten Mesih İsa'da yeni bir yılın eşiği olacaktır.

XXIII. Jean bu dileğe uygun olarak Doğu'ya döndü, ken-

Türk dostu Papa XXII. Jean

disinin de dediği gibi yüreğinin bir kısmı yıllarca yaşadığı ve çalıştığı bu yerde kalmıştı.

Aynı yılın Mart ayında, Ökümenik Patrikhane'ye yapmış olduğu ziyaretten tam 20 yıl sonra, yeni seçilmiş olan ve Patrik Atenagoras'ın sözlü mesajını iletmeye gelen Amerika Başepiskoposu Yakovos'u Vatikan'da kabul ediyordu: 'Tanrı tarafından gönderilmiş bir adam ortaya çıktı, onun adı Jean'dı. Sizin aracılığınızla Katolik Kilisesi episkoposlarının II. Vatikan Konsili'ne daveti, sizin ağzınızdan çıkan bizzat Tanrı'nın bir davetidir. Büyük bir dönüştürme gücüne sahip sevgiyle, Mesih'in İmanının binlerce Hristiyanın kanıyla mühürlendiği, imzalandığı ve ilan edildiği Roma'ya bütün yolların çıkmasını sağlayabilirsiniz.' Duygulanan Papa, Doğu'dan gelen bu mesaja şöyle yanıt verdi: 'Bugün bu ev esenlik doldu. Bu evi sanki Tanrı'nın kendisinin ziyaret ettiği duygusuna kapıldım. Gerçekten de ziyaret etti. Patrik Hazretlerine deyin ki, bizler hepimiz elçiyiz; kendisi benden çok. O sizi gönderdi, yeni Roma eskisine hitap ediyor. Bu benim görevimdi, ama patrik benden önce davrandı. Konsil'e davet nedenini açıklayacak bir elçi göndermeyi düşünüyordum. Bu, Birinci Vatikan Konsili'nde olduğu gibi mühürlü bir akit olmayacaktı. Artık kişisel ilişkiler kurmanın zamanı geldi. Mektuplar çoğu zaman iyi niyetleri açıklayamazlar. Yeni Konsil'in amacı Kilise'nin yeniden birleştirilmesidir. Ona deyin ki, bizler hepimiz, o ve ben elçiyiz ve bizim misyonumuz sevgi diyaloguna götüren yolu hazırlamaktır, bu diyalog bir duadır, duada Birlik olana dek. Birlik bir yürek birliği, bir dua birliği olacaktır. Birinin öbürü tarafından aranmasının meyvesi olan bir birlik olacaktır. Fransız Devrimi'nin sloganı; Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik üstün gelmezse, ne uluslar arasında barış, ne de Kiliseler arasında birlik olur.'

Yaklaşık beş yıllık kutsal papalığı süresince XXIII. Jean, inanışlarını, düşüncelerini ve vaatlerini gerçeğe dönüştürmeye çalıştı. Yüzyıllar boyunca kapalı duran kapıları açmakla çok iş yaptı. Ne var ki, yaşlanmış olduğundan Mesih'te uyku-

ya daldı, herkes büyük bir hararetle ve büyük bir minnetle huzuru için dua ediyordu.

Dört yıl sonra Patrik Atenagoras, Papa VI. Paul'ü Roma' da ziyarete gittiğinde XXIII. Jean'ın mezarına başında dua etti ve mezarı, üzerinde şu sözler yazılı üç altından başak koydu: 'Buğday tanesi toprağa düşüp ölmedikçe yalnız kalır. Ama ölürse çok ürün verir.' (Yu 12, 24).

Günümüzde toprağa ekilen bu buğday tanesi meyve veriyor, çalışmalar sürüyor. O, Patrik Atenagoras ve Papa VI. Paul'ün kurup ettikleri sevgi diyalogunun yanı sıra, İstanbul'u ziyaret eden Papa II. Jean Paul ile Patrik I. Dimitrios tarafından iki kardeş Kilise arasında kurulmuş olan teolojik diyalog beş yıldan beri sürmektedir; bu resmi teolojik diyalog içimizi Rab'bin geleceği büyük ve görkemli gün için umut ve güvenle dolduruyor. (Hİ 2, 20)

Biz Hristiyanlar, başka herhangi bir güce karşı büyük bir güç oluşturmak için değil, tersine iyi örnek olmak, insanlar ve uluslar arasında sevgi ve barışa katkıda bulunmak amacıyla birleşmeye çalışıyoruz. XXIII. Jean'ın inandığı ve karizmatik Papa'nın üzerinde dua ettiği ve çalıştığı bu ökümenik sevgi ve barış bütün insanlığı ilgilendirmektedir.

'Requiescat in pace.' (Huzur içinde yatsın.)¹⁶⁹

* * *

Papa XXIII. Jean ve Türkler

Mgr. Roncalli'nin dostu, Türk Tarih Kurumu'nun kurucu üyesi ve Fransız tarih enstitüsü üyesi Sayın Reşid Saffet Atabinen'in tanıklığı ile yazımızı noktalıyoruz.

"XXIII. Jean'ın papalığı ve insanlık uğruna yapmış oldu-

169. B. Archondinis, "Monseigneur Angelo et le Patriarcat Œcumenique" *Présence*, Erol Ferah, İstanbul, Ağustos-Eylül 1987, no. 7, s. 16-17.

Türk dostu Papa XXII. Jean

ğu unutulmaz hizmetleri üzerine en yetkili kişilerce kaleme alınmış, yayımlanmış ve yayımlanacak yüzlerce çalışma bulunmaktadır.

Yaşarken, ölümsüzlüğe ve kutlulaşmaya ulaşan ender ölümlülerden biriydi. Sönmüş olsalar bile ışıkları yüzyıllar boyunca bize gelmeye devam eden yıldızlar vardır.

Kilise kariyerinin en yüksek mevkilerinde iken, yirmi beş yıl ünlü Merhumu tanıma ve onunla görüşme mutluluğuna eriştim, yirmi beş yıl boyunca kelimenin tam anlamıyla onu sevmeyi ve ona hayran olmayı öğrendim.

Batı ile Doğu'yu ayıran karanlık bağnazlığın çok üzücü sonuçlarını düzeltmeyi tek onun başardığını ve Haçlı zihniyetinin gölge düşürdüğü Hristiyanlığa, saygınlığını tek onun kazandırdığını açıkça belirtebilirim. (...)

1935'te çok değerli İstanbul Vatikan Temsilcisi, bana büyük onur veren bir ziyaretleri sırasında, Türkiye ile Vatikan arasında normal diplomatik ilişkiler kurulamaz mı diye bana sormuştu. Atatürk'e konuyu açtığımda, Osmanlı halifelerinin yerine geçmeyi kafasına koyan Mısır Kralı, son halifeden yararlanarak daha önce haleflerinin bu bahaneye sığınmadan giriştikleri gibi Türkiye'deki gerici mihraklarda nifak tohumları ekmeye çalışmamış olsaydı, bu öneriyi büyük bir memnuniyetle dikkate alacağını söyledi. Müstakbel Papa girişimimden dolayı memnuniyetini belirtti ve Vatikan'la diplomatik ilişkilerin kurulmasına neden olan görüşmeler daha sonra devam etti. Vatikan şimdi ince diplomatik zekâya sahip Ekselânsları Monsenyör Lardone tarafından temsil edilmektedir .

1953'te Constantinopolis'in Türkler tarafından fethinin 500. yıldönümünde Monsenyör Roncalli bana Papa XII. Pius'la özel bir görüşme ayarladı. Bu görüşme sırasında Papa Hazretleri'ne tarihi kanıtlara dayanarak bu fethin Doğu'da, Avrupa'da bir benzeri bulunmayan toplumsal ve dinsel bir to-

lerans sistemi getirdiğini ve bu sistemin, Batı Devletlerinin Hıristiyan öğeleri Osmanlı İmparatorluğu'na karıştırmak için kullanmaya başlayana kadar iyi kötü devam ettiğini, bu fethin nedenlerini, koşullarını ve neticelerini göstererek anlatmaya çalıştım. XII. Pius, Attila'ya kadar uzanan uzun açıklamamı sabırla dinledikten sonra bana eski inanışları yıktığımı söyledi. Bu söyleşiyi Kardinal Angelo Giuseppe Roncalli'ye götürdüm, o da beni en içten şekilde tebrik etti.

Batı'ya yaptığım uzun geziler sırasında gerek düzenli olarak konferanslarımı izlemeye geldiği Paris'te, gerek On Emir'e dayanan ve Tek Tanrı'ya inanan her üç dinin arasındaki kini yok etmeye çalışmak için yaptığımız girişimleri yad ettiğimiz Venedik'te onu sık sık ziyarete gidiyordum.

Yeni Papa'yı, 1961'de yayımladığı, az gelişmiş ülkeleri inançlarından dolayı ayırım gözetmeksizin ahlâki ve maddi bakımdan desteklemek gelişmiş ülkelerin üzerlerine düşen bir görevdir diyen Mater et Magistra adlı ilk Papalık Genelgesi'nden dolayı tebrik ettim.

Meclis Başkanımıza, Ökümenik Konsilin açılışı sırasında Hıristiyanlığın ilk dört Ökümenik Konsilinin topraklarımızda yapıldığı yerleri ziyaret etmek üzere bir Vatikan Heyetini resmen davet etmelerini önerdim, bu önerim memnuniyetle kabul gördü ve Türkiye'de olduğu kadar Hıristiyan dünyasında da geniş yankılar uyandırdı.

Papa XXIII. Jean Hazretleri bu vesile ile yüksek teveccühlerinin özel işaretlerini benden esirgemek istemedi. Benim acizane "Türklerin Ökümenikliği" üzerine denememi de beğeniyle karşıladı.

1963'teki Pacem in Terris adlı Papalık Genelgesi bütün dünyada büyük yankı uyandırdı. Genelge, tarihte şimdiye dek eşine rastlanmamış, yeri zorlukla doldurulacak ve yokluğu çok aranılacak bir Papa'nın yaptığı işleri taçlandırıyor."⁽¹⁷⁰⁾

170. *Le Flambeau*, op. cit., özel sayı, 19 Haziran 1963, s. 8-9.

Kutlu kişi ilan edilmeye doğru

Angelo Giuseppe Roncalli ölümünden beri Kilise tarafından onanmadan önce kamuoyu tarafından onanmıştı bile.

20 Aralık 1999'da Azizlerin durumunu inceleyen Kurul, Papa Roncalli'nin yiğitçe erdemlere sahip olduğuna karar verdi, 3 Eylül 2000 tarihinde de kutsal kişi ilan edilecektir.

Türkiye Kilisesi evrensel Kilise'ye sadece bir papa vermekle kalmayıp aynı zamanda da bir aziz vermiş olmaktan gurur duymaktadır. şu yakınlarda kutlu ilan edilecek kişinin halefi olarak İstanbul Latin Katolik Kilisesi Lideri Ekselânsları Monsenyör Peltre'ın dileğiyle sözlerimizi noktalamak istiyoruz: *Cemaatimizin tarihinde ilk defa gerçekleşecek bu olayın XXIII. Jean rneğinde olduğu gibi kmenik ve dinler arası olmasını dileriz.*

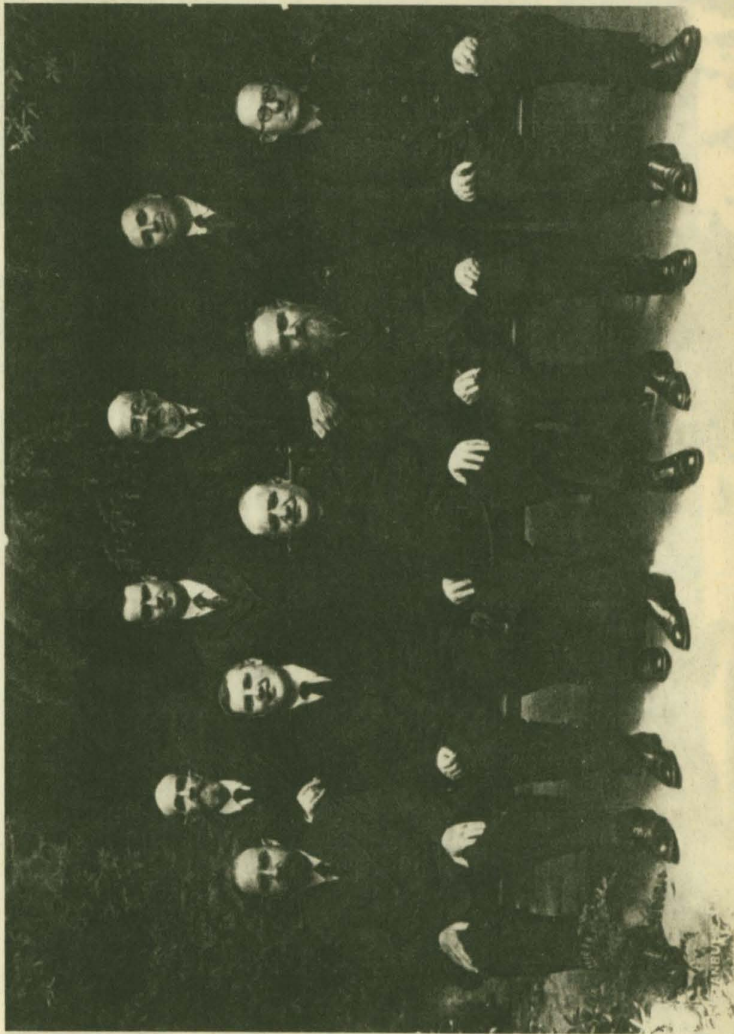
Fotoğraflarla...

Mgr. Roncalli, San Antoine'daki bir ayine girerken.

Mgr. Roncalli, Büyükkada'daki Vatikan Büyükelçiliği bahçesinde sekreterleri
managEr Tesla ve Righi ile birlikte. (1939)

Mgr. Roncalli, Saint-Esprit Katedrali papazları ile birlikte. (1936)

Mgr. Roncalli, Polonezköylü çocuklar ve köyün papazı ile birlikte. (1936)

Mgr. Roncalli, Saint Louis Ruhban Okulu'nda. (1939)
Sağında oturan kişi Galatasaray Lisesi'nin ünlü felsefe öğretmeni Pierre Dubois'dır.

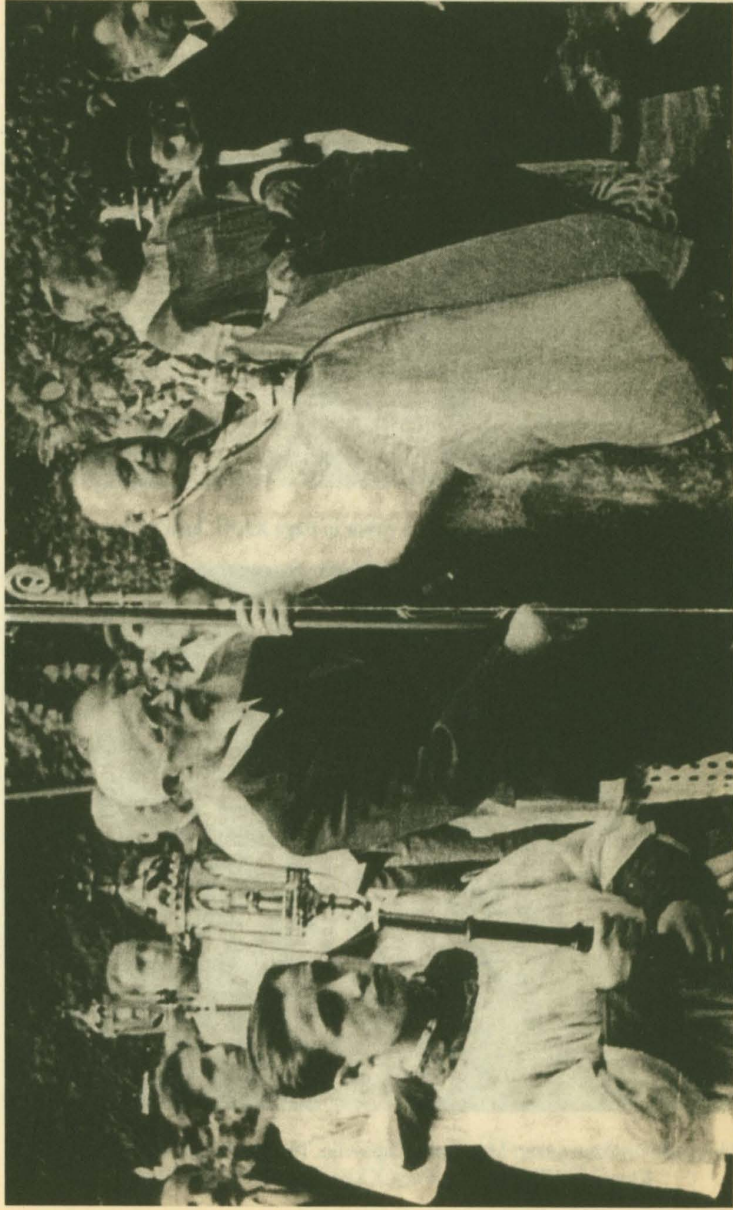
Mgr. Roncalli, Osmanlı Bankası Genel Müdürü Mr. Philippe Garelli
(liyakat madalyalı) ile birlikte. (1934) En sağdaki kişi Pierre Dubois'dır.

Mgr. Roncalli, Gregoryen Cemaati üyeleri ve papazları ile birlikte. (1935)

Mgr. Roncalli, Saint-Joseph ve Saint-Michel Lisesi öğretmenleri ile birlikte. (1944)

Mgr. Roncalli, İstanbul'da, Fransız Büyükelçiliği bahçesindeki bir törende. (1943)

Türkiye Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in Papa XXIII. Jean'ı ziyareti. (1963)

Bu kitaptaki önsözün yazarı Mgr. Loris Capovilla, Türkiye Büyükelçiliği 1. Sekreteri Kemal Özbilgi ve ailesi, Papa XXIII. Jean ile birlikte. (1962)